

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

ANITA HVALA

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

**RAČUNOVODSKO OBRAVNAVANJE FINANČNIH NALOŽB
IN ZAHTEVANIH RAZKRITIJ PO SLOVENSKIH
IN MEDNARODNIH RAČUNOVODSKIH STANDARDIH**

Ljubljana, maj 2006

ANITA HVALA

IZJAVA

Študentka Anita Hvala izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Marka Hočevarja in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 29. maja 2006

Podpis: Anita Hvala

1. UVOD

1.1 PROBLEMATIKA IN NAMEN RAZISKAVE

Gospodarska družba z računovodskimi izkazi izvaja računovodsko informiranje, tj. predstavljanje računovodskih podatkov in računovodskih informacij uporabnikom. Uporabniki računovodskih izkazov so notranji (zaposleni v podjetju, poslovodstvo, itn.) ter zunanji uporabniki (sedanji in potencialni vlagatelji, dobavitelji in drugi dajalci blagovnih kreditov, posojilodajalci, kupci, vlada in njihovi organi ter javnost). Vsi uporabniki pričakujejo resničen in pošten prikaz vseh postavk v računovodskih izkazih, saj na njihovi podlagi sprejemajo svoje odločitve.

Računovodski izkazi morajo biti sestavljeni razumljivo, ustrezno, zanesljivo in primerljivo. Primerljivost pomeni, da so računovodski izkazi istega podjetja sestavljeni tako, da jih uporabniki lahko medseboj primerjajo za različna leta, z namenom ovrednotiti njihov finančni položaj in dosežke. Uporabnikom mora biti tudi omogočena primerljivost računovodskih izkazov različnih podjetij s ciljem ovrednotiti njihov relativen finančni položaj, dosežke in spremembe v finančnem položaju (IFRS, Okvirna navodila za pripravljanje in predstavljanje računovodskih izkazov, 2004, str. 31).

Primerljivost v ožjem prostoru zagotavljajo slovenski računovodski standardi, ki so bili v letu 2005 že drugič prenovljeni in temeljijo na Zakonu o gospodarskih družbah. Pomenijo združitev domače računovodske teorije z mednarodnimi zahtevami, zlasti mednarodnimi standardi računovodskega poročanja in direktivami Evropske unije.

Primerljivost v širšem prostoru, tj. prostoru, ki presega meje ene države, pa zagotavljajo mednarodni standardi računovodskega poročanja (MSRP). Z globalizacijo poslovanja je prišlo do potrebe po harmonizaciji različnih računovodskih praks posameznih držav na mednarodni ravni. Julija 2002 je Evropski parlament in Svet sprejel Uredbo (ES) št. 1606/2002 o uporabi mednarodnih računovodskih standardov ter septembra 2003 še Uredbo (ES) št. 1725/2003, ki dopolnjuje Uredbo sprejeto julija 2002. Uredba od 1. januarja 2005 zahteva uporabo mednarodnih standardov računovodskega poročanja v skupnosti pri sestavljanju konsolidiranih računovodskih izkazov gospodarskih družb, ki kotirajo na finančnih trgih znotraj EU, državam članicam pa dovoljuje, da uporabo mednarodnih standardov računovodskega poročanja razširijo na vse gospodarske družbe.

Skratka, družbe, uvrščene na organizirane trge vrednostnih papirjev v državah članicah EU (javne družbe), banke, zavarovalnice in druge družbe, če tako odloči skupščina družbe, morajo od leta 2005 dalje sestavljati svoje konsolidirane računovodske izkaze v skladu z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja. Namen tega je zgraditi visoko stopnjo preglednosti in primerljivosti poročanja o finančnem položaju vseh javnih družb skupnosti, kar je potreben pogoj za zgraditev povezanega in visoko konkurenčnega kapitalskega trga skupnosti, prostega pretoka kapitala na

notranjem trgu in pomoč družbam skupnosti, da enakovredno tekmujejo za finančna sredstva na kapitalskih trgih skupnosti in na svetovnih trgih. Računovodski izkazi gospodarskih družb dajejo pomembne informacije za investitorje, ki želijo svoj portfelj razprišiti z namenom zmanjšanja tveganja. Eden izmed razlogov za razpršitev portfelja je, da se dogajanja na kapitalskih trgih v vseh državah ne gibljejo v enaki smeri (Blake, Amat, 1993, str. 222). Za konkurenčnost kapitalskih trgov skupnosti je pomembno, da standardi, ki se v Evropi uporabljajo za pripravo računovodskih izkazov, dosežejo konvergenco z mednarodnimi računovodskimi standardi, ki se uporabljajo globalno, za čezmejne transakcije ali kotacijo na borzi kjerkoli po svetu.

V bilanci stanja so pomembno sredstvo finančne naložbe, saj smo v času globalnega kapitalskega trga in kapitalskih povezav ter na prehodu od vrednotenja po načelu previdnosti k načelu poštene vrednosti. Vrednotenje po poštenu vrednosti se najbolj izrazito zahteva pri finančnih naložbah. Poštena vrednost finančnega sredstva pomeni ocenjeni znesek denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov, za katerega je sredstvo mogoče zamenjati med dobro obveščenim in voljnim kupcem ter dobro obveščenim in voljnim prodajalcem v premišljenem poslu (Turk, 2002, str. 506). Po načelu poštene vrednosti bi bile družbe prisiljene ugotoviti in tudi razkriti razlike med tržno vrednostjo delnic in njihovo knjigovodsko vrednostjo, kar bi bila za uporabnike podatkov iz računovodskih izkazov zelo pomembna informacija (Odar, 2001, str. 168). Pri pravilnem računovodskem prikazovanju in vrednotenju finančnih naložb ter vključitvi v računovodske izkaze se v praksi velikokrat pojavljajo dileme, težave in nejasnosti, predvsem sedaj v času neposredne veljavnosti mednarodnih standardov računovodskega poročanja in prenove slovenskih računovodskih standardov.

Mednarodno podjetje, ki ima veliko odvisnih podjetij v različnih državah, se lahko sooča s pripravo računovodskih izkazov na podlagi več zbirk računovodskih izkazov oziroma predpisov. Posamezna podjetja v skupini morajo sestavljati svoje računovodske izkaze v skladu z državnimi standardi oziroma predpisi, nato pa so dolžna te izkaze sestavljati tudi v skladu z državnimi standardi oziroma predpisi obvladujočega podjetja za potrebe sestavljanja konsolidiranih računovodskih izkazov. Če je obvladujoče podjetje uvrščeno na borzo na primer v New Yorku, mora svoje konsolidirane izkaze pripraviti še v skladu z ameriškimi standardi. Vse to zahteva veliko časa, pa tudi neprijetnih situacij, če se izidi poslovanja, ugotovljeni po eni in drugi podlagi, med seboj bistveno razlikujejo (Vezjak, 2004b, str. 98).

Računovodske informacije o finančnih naložbah in njihova razkritja dajejo uporabnikom informacije o pomenu finančnih naložb za finančno stanje podjetja, uspešnosti njegovega poslovanja in denarne tokove, zato je pomembno, da so kvalitetne, primerljive in zanesljive.

Raziskava odgovarja na naslednje vprašanje: Kako po spremenjenih računovodskih standardih in relevantni zakonodaji računovodsko obravnavati finančne naložbe?

Njen namen je v celoti in podrobno predstaviti strokovna pravila računovodenja finančnih naložb predvsem računovodjem, ki so pri svojem delu zavezani upoštevati računovodske standarde, ter poslovodstvu, lastnikom podjetij in drugim uporabnikom informacij iz računovodskih poročil.

1.2 CILJI RAZISKAVE

Cilj raziskave je proučiti računovodsko obravnavanje finančnih naložb. Na podlagi predstavljene problematike so v delu postavljeni naslednji podrobni cilji:

- teoretična osvetlitev ciljev pripravljanja podatkov, oblikovanja informacij in sestavljanja računovodskih izkazov,
- podrobna teoretična proučitev razvrščanja, vrednotenja, razkrivanja in uskupinjanja finančnih naložb po SRS (2006),
- primerjava glede razvrščanja, vrednotenja, razkrivanja in uskupinjanja finančnih naložb med SRS 2006 in SRS 2002,
- teoretična osvetlitev računovodskega obravnavanja finančnih naložb po mednarodnih standardih računovodskega poročanja (MSRP),
- proučitev prehoda od načela previdnosti k načelu poštene vrednosti,
- opozoritev na ključne probleme pri prehodu na prenovljene SRS 2006 in MSRP,
- združitev vse relevantne zakonodaje in računovodskih pravil o finančnih naložbah na enem mestu,
- predstavitev razlik v izrazoslovju in definicijah med zakonodajo in računovodskimi standardi, povezanimi predvsem z uskupinjanjem finančnih naložb,
- osvetlitev usmeritve prihodnjega razvoja mednarodnih standardov računovodskega poročanja,
- postavitev praktičnega zgleda vrednotenja finančne naložbe v odvisno podjetje.

1.3 METODE RAZISKOVANJA

Raziskava se opira na dostopno strokovno literaturo domačih in tujih avtorjev, vire, prispevke in članke s področja računovodstva.

Zasnovana je na podrobni proučitvi in predstavitvi teoretične podlage, ki daje osnovo za razvrščanje, vrednotenje in razkrivanje finančnih naložb. Raziskava temelji tudi na analizi in primerjavi med SRS 2006 in SRS 2002 ter MSRP ter prikazuje bistvene novosti, ki jih prinašajo spremenjeni standardi in vpeljava mednarodnih računovodskih standardov.

Raziskava na enem mestu združuje računovodske standarde, zakonske podlage in ostalo literaturo, ki obravnava finančne naložbe.

Teoretično znanje je nadgrajeno z empiričnim zgledom, ki je predstavljen v četrtem poglavju.

Magistrsko delo, zaradi stalnega spreminjanja in dograjevanja mednarodnih standardov računovodskega poročanja, temelji na slovenski izdaji Mednarodnih standardov računovodskega poročanja 2004 z vsemi dopolnitvami in spremembami do 31. 12. 2005, ki je izšla v izdaji Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.

Delo je v veliki meri pojmovno zasnovana na pojmovniku računovodstva, financ in revizije (Turk, 2002). Uporabljene okrajšave oziroma kratice so razložene na koncu.

1.3 OČRT VSEBINE POGLAVIJ

Primerjava je opravljena z izhodiščem v SRS 2006 iz več razlogov:

- sistematika slovenskih računovodskih standardov je bolj pregledna od MRSP,
- strnjeno obravnava gospodarske kategorije in
- za večino gospodarskih družb so še vedno zavezujoči slovenski računovodski standardi, saj mednarodni standardi računovodskega poročanja neposredno zavezujejo samo družbe, katere vrednostni papirji so uvrščeni na organizirane trge vrednostnih papirjev v državah članicah EU, in sicer pri sestavljanju konsolidiranih računovodskih izkazov.

Raziskava je vsebinsko razdeljena na *osem* poglavij.

Uvodu sledi *poglavje*, ki opisuje namene računovodskih izkazov ter zakonske in računovodske podlage, ki jih mora gospodarska družba upoštevati pri njihovem sestavljanju, ter hkrati predstavi razvrstitev sredstev in v njihovem okviru finančne naložbe v bilanci stanja podjetja. *Naslednje poglavje* predstavi razlikovanje med naložbami v kapital drugih podjetij in finančnimi naložbami v posojila ter izpeljane finančne inštrumente. *Četrto poglavje* predstavlja opredelitve, ki so pomembne za nadaljnje razumevanje raziskave. Prikazuje glavne značilnosti SRS 2006 in SRS 2002 ter MSRP glede vrednotenja finančnih naložb predvsem glede začetnega pripoznavanja in kasnejšega prevrednotovanja. Ta del govori tudi o razlikah med SRS in MSRP na področju vrednotenja, v primerjavo pa so vključeni predvsem SRS 3 (2006) in SRS 3 (2002) in 6 (2002) ter MRS 32 in MRS 39. To poglavje vključuje tudi prehod iz teoretičnega proučevanja na praktičen zgled predstavitve vrednotenja finančne naložbe v odvisno podjetje. V *petem poglavju* so predstavljeni pojem skupine podjetij in zavezanci za uskupinjevanje računovodskih podatkov v računovodskih izkazih ter metode uskupinjanja. Gospodarska družba mora glede finančnih naložb razkriti podatke in pojasnila določena v Zakonu o gospodarskih družbah ter dodatno razkriti razkritja določena v SRS in MSRP. Finančne naložbe so podvržene tudi različnim tveganjem, zato mora družba določiti usmeritev ravnanj s tveganji. Vse to opisuje *šesto poglavje*. Raziskava se zaključi s *sklepom*, kjer so povzete zaključne misli in ugotovitve raziskave.

2. PODLAGE PRI VREDNOTENJU FINANČNIH NALOŽB

2.1 NAMEN RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

Družbe in podjetniki¹ morajo voditi poslovne knjige po računovodskih standardih in jih enkrat letno zaključiti. Računovodski izkazi so urejene predstavitve finančnega stanja in uspešnosti podjetja. Namen računovodskih izkazov je zagotoviti računovodske informacije širokemu krogu uporabnikov. Koristijo jim pri gospodarskem odločanju, zato morajo biti razumljive, ustrezne, zanesljive in primerljive. Računovodski izkazi prikazujejo tudi rezultate skrbništva nad sredstvi, ki so zaupana poslovodstvu. Da bi računovodski izkazi zadostili temu namenu, dajejo informacije o (MRS 1.7):

- sredstvih,
- dolgovih,
- kapitalu,
- prihodkih in odhodkih, tudi dobičkah in izgubah,
- drugih spremembah kapitala in
- finančnih tokovih v podjetju.

2.2 MEDNARODNI RAČUNOVODSKI STANDARDI IN NACIONALNI RAČUNOVODSKI STANDARDI V OKVIRU EVROPSKE UNIJE

Računovodski standardi določajo podrobna strokovna pravila računovodenja. Mednarodni računovodski standardi so se začeli razvijati zaradi vse večje globalizacije poslovanja, ki je povzročila, da tudi računovodska stroka teži k oblikovanju računovodskih standardov, ki bi veljali in se uporabljali po vsem svetu. Tudi v Sloveniji je razvoj računovodske stroke na visokem nivoju, imamo lastne – slovenske računovodske standarde (v nadaljevanju SRS).

2.2.1 Mednarodni standardi računovodskega poročanja

V začetku devetdesetih let se je začel hiter razvoj trgovine in predvsem kapitalskih trgov. Zaradi poslovanja na mednarodnih trgih so evropska podjetja potrebovala učinkovite in mednarodno primerljive računovodske izkaze za notranje in zunanje uporabnike. Podjetja, ki so poslovala globalno, so morala narediti še druge računovodske izkaze po ameriških računovodskih standardih.

¹Slovenski računovodski standardi uporabljajo izraz podjetje, mednarodni računovodski standardi pa bolj splošen izraz entiteta (*entity*). *Podjetje* je zaokrožena organizacija, ki se ukvarja s poslovanjem z gospodarskimi pridobitnimi cilji na področju proizvodnje, trgovanja ali opravljanja storitev, ki posluje v razmerah tveganja in prodaja na trgu po tamkajšnjih zakonitostih; glede na pravne oblike razlikujemo gospodarske družbe in samostojnega podjetnika posameznika (Turk, 2002, str. 454). Zakon o gospodarskih družbah pa uporablja pojem družba (gospodarska družba) in podjetnik (samostojni podjetnik posameznik). V delu bo uporabljen izraz podjetje, razen v primeru povzemanja določil Zakona o gospodarskih družbah.

To je bilo za podjetja zelo zahtevno in stroškovno drago. Primer opisanega problema je nemško podjetje Daimler Benz, ki je bilo prvo globalno evropsko podjetje, uvrščeno na newyorško borzo vrednostnih papirjev. Dvojni računovodski izkazi, pripravljeni po ameriških in hkrati po nemških standardih, so si bili tako različni, da so povzročili dvom v njihovo verodostojnost. Prav to je spodbudilo napredek in hiter razvoj mednarodno primerljivih računovodskih standardov (Haller, 2002, str. 168). Evropski svet je tako že marca 2000, na zasedanju v Lizboni, poudaril potrebo po hitrejšem oblikovanju notranjega trga finančnih storitev ter določil rok (leto 2005) za izvedbo Akcijskega načrta komisije v zvezi s finančnimi storitvami (*Commission's Financial Services Action Plan*). Zahteval je sprejetje ukrepov za izboljšanje primerljivosti računovodskih izkazov, ki jih sestavljajo javne družbe, in poudaril, da morajo te pri sestavljanju konsolidiranih računovodskih izkazov uporabljati enotne, visoko kakovostne računovodske standarde, ki bodo prispevali k boljšemu delovanju notranjega trga. Poleg tega je pomembno, da so standardi poročanja o finančnem položaju, ki jih uporabljajo javne družbe v EU, udeležene na finančnih trgih, sprejeti na mednarodni ravni in da so splošno veljavni (globalni) standardi (Odar, 2003a, str. 53).

Računovodsko poročanje v Evropski Uniji so do takrat urejale predvsem naslednje direktive:

- 4. (Četrta) direktiva Sveta o računovodskih izkazih posameznih vrst družb – Direktiva 78/660/EGS z dne 25. julija 1978,
- 7. (Sedma) direktiva Sveta o konsolidiranih računovodskih izkazih – Direktiva 83/349/EGS z dne 13. junij 1983,
- 8. (Osma) direktiva Sveta o dovoljenju osebam, ki so pooblaščen za obvezno revizijo računovodskih izkazov – Direktiva 84/253/EGS z 10. april 1984,
- direktiva Sveta 86/635/EGS z dne 8. decembra 1986 o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih računovodskih izkazih bank in drugih finančnih institucij ter
- direktiva Sveta 91/674/EGS z dne 19. decembra 1991 o letnih izkazih in konsolidiranih izkazih zavarovalnic.

Za doseg ciljev poenotenja računovodskih standardov je bilo potrebno sprejeti ukrepe glede posodobitve evropskih smernic. Tako so bile 4. direktiva, 7. direktiva in Direktiva 86/635/EGS o računovodskih izkazih bank in drugih finančnih institucij posodobljene s smernico 2001/65/ES oz. t. i. smernico o vrednotenju z dne 27. decembra 2001. Njen najpomembnejši del je korekcija načela previdnosti z uvedbo načela vrednotenja po poštenih vrednostih za finančne instrumente, kar je podrobno opisano v točki 4.1 četrtega poglavja.

Zahteve za poročanje, določene v naštetih direktivah, pa kljub posodobitvi niso mogle zagotoviti visoke stopnje preglednosti in primerljivosti poročanja o finančnem položaju vseh javnih družb Skupnosti, kar je pogoj za oblikovanje povezanega kapitalskega trga. Zato je bilo potrebno dopolniti pravni okvir, ki se uporablja za javne družbe. To je bilo storjeno z Uredbo (ES) 1606/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. julija 2002 o uporabi mednarodnih računovodskih standardov (Odar, 2003a, str. 53).

Uredba neposredno določa, da družbe pripravijo svoje konsolidirane računovodske izkaze skladno z mednarodnimi računovodskimi standardi², če so njihovi vrednostni papirji na datum zaključka bilance sprejeti v trgovanje na reguliranem trgu katere koli države članice. Uredba tudi določa, da države članice vprašanje v zvezi z uporabo mednarodnih računovodskih standardov predpišejo kot obvezo ali možnost tudi za druge nejavne družbe. Uredba v 9. členu določa, da lahko države članice dovolijo odlog veljave mednarodnih standardov računovodskega poročanja do 1. januarja 2007 za družbe:

- pri katerih so na katerega od organiziranih trgov vrednostnih papirjev v državah članicah Evropske unije uvrščeni samo dolžniški vrednostni papirji, in
- katerih vrednostni papirji so sprejeti v javno trgovanje v državi nečlanici in ki v ta namen uporabljajo mednarodno sprejete standarde od poslovnega leta, ki se je začelo pred objavo te uredbe v Uradnem listu ES.

Dne 18. junija 2003 je bila sprejeta še direktiva 2003/51/ES – smernica o posodabljanju računovodstva, katere namen je bil odpraviti vsa že obstoječa neskladja bilančnih direktiv z mednarodnimi računovodskimi standardi (Vezjak, 2003, str. 35). Prinaša novosti glede vsebine računovodskih izkazov, predvsem poslovnega poročila in poročil revizorjev. Razširja tudi načelo poštene vrednosti, tako po subjektih kot tudi glede na objekt. Spreminja štiri direktive, in sicer Četrto, Sedmo, direktivo o računovodskih poročilih v bankah in direktivo o računovodskih poročilih v zavarovalnicah. Direktiva določa, da morajo nacionalne zakonodaje uvesti rešitve iz direktiv najkasneje do 1. januarja 2005.

Evropska Unija je takoj po sprejemu Uredbe 2002/1606/ES začela s prvim sprejemnim postopkom. Sprejela je Uredbo 2003/1725/ES z dne 29. september 2003. Ta uredba prevzema v uporabo v EU vse MRS³, ki so veljali 14. septembra 2002, razen MRS 32 in 39 ter pojasnil, ki se nanašajo nanju. MRS 32 in 39 sta standarda o finančnih inštrumentih, katerih sporne določbe so bile predvsem o poštenu vrednosti in obračunavanju varovanja pred tveganji. Poseben pomen te uredbe je v tem, da so z njo v Uradnem listu EU objavljeni MRS in njihove razlage v vseh uradnih jezikih EU.

Na prvotni MRS 39 oz. njegova določila o poštenu vrednosti so veliko zaskrbljenost izrazile Evropska centralna banka, nadzorniki skrbnega in varnega poslovanja, ki jih predstavlja Baselski odbor, in tudi regulatorji trga vrednostnih papirjev držav članic. Izrazili so, da bi lahko bila možnost poštene vrednosti neustrezno uporabljena, posebej v primeru lastnih obveznosti družbe (Uredba komisije (ES) št. 2086/2004). Uredba dovoljuje uporabo možnosti poštene vrednosti za finančna sredstva⁴. Vendar morajo v primeru finančnih sredstev, s katerimi se ne trguje na aktivnih in

²Mišljeni so MSRP - neposredno povzemanje členov direktiv.

³Do tega datuma IASB še ni sprejel nobenega standarda MSRP, tako da gre za standarde, ki jih je izdal še IASC, IASB pa aprila 2001 prevzel.

⁴Več o računovodskem obravnavanju finančnih inštrumentov po poštenu vrednosti v bančnem sektorju glej: Gebhardt et al. (2004, str. 341 – 471).

likvidnih trgov, družbe paziti, da uporabijo možnost poštene vrednosti za finančna sredstva na način, ki zagotavlja zanesljivo merjenje (5. člen Uredbe (ES) št. 2086/2004).

S 1. oktobrom 2004, sta Evropska svetovalna skupina za računovodsko poročanje (*EFRAG – European Financial Reporting Advisory Group*)⁵ in Računovodski urejevalni odbor (*ARC – Accounting Regulatory Committee*) Evropski komisiji podala predlog o prevzemu MRS 39 v pravo EU. V predlogu je bilo zapisano, da naj se sprejme MRS 39 z izjemo dveh poglavij, in sicer poglavje o poštenu vrednosti in obračunavanju varovanja pred tveganjem. Po tem predlogu je Evropska komisija dne 19. novembra 2004 sprejela Uredbo št. 2086/2004, s katero je odobrila MRS 39 – *Finančni instrumenti – pripoznavanje in merjenje*, razen omenjenih določb vrednotenja po poštenu vrednosti in obračunavanja varovanje pred tveganjem (*hedge accounting*). Evropska komisija pa je z uradno politično izjavo zavezala Odbor za mednarodne računovodske standarde (*IASB – International Accounting Standards Board*), naj do decembra 2004 sprejme dopolnila k MRS 39, ki se nanašajo na vrednotenje po poštenu vrednosti⁶, do septembra 2005 pa dopolnila, ki se nanašajo na obračunavanje varovanja pred tveganjem. Obe izjemi sta bili posledica nasprotovanja evropskih bank in Baselskega odbora (Horvat, 2004a, str. 119). Nato so bile decembra 2004 sprejete še tri direktive, in sicer direktiva št. 2236/2004, 2237/2004 in 2238/2004. S tem je komisija dopolnila zbirko vseh standardov, kar pa je bilo zaradi obveznega poročanja po MSRP od 1. januarja 2005 nujno. Z Uredbo (ES) št. 2237/2004 z dne 29. december 2004 pa je bil sprejet MRS 32 – *Finančni instrumenti – razkrivanje in predstavljanje*.

2.2.1.1 Zgodovinski pregled pripravljanja mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP)

Mednarodne standarde računovodskega poročanja razvija in sprejema Odbor za mednarodne računovodske standarde (*IASB – International Accounting Standards Board*), s sedežem v Londonu. Delovati je začel aprila 2001 kot naslednik Sveta za mednarodne računovodske standarde (*IASC – International Accounting Standards Committee*), ki je deloval od junija 1973 (Vezjak, 2004b, str. 100). V **prilogi št. 3** je predstavljena struktura Odbora za mednarodne računovodske standarde (IASB).

Svet za mednarodne računovodske standarde (IASC – International Accounting Standards Committee)

Ustanovljen je bil leta 1973, kot posledica dogovora strokovnih računovodskih organizacij iz Avstralije, Kanade, Francije, Nemčije, Japonske, Mehike, Nizozemske, Velike Britanije, Irske in Združenih držav Amerike. IASC je izdal enainštirideset mednarodnih računovodskih standardov

⁵Za opis inštitucij glej naslednje podpoglavje (2.2.1.1).

⁶Največ težav pri pripravi mednarodnih standardov računovodskega poročanja je povzročil standard o finančnih instrumentih, in sicer zaradi izpeljanih finančnih instrumentov (*derivatives*), kateri zahteva z letom 2005 knjigovodenje izpeljanih finančnih instrumentov po poštenu oziroma tržni vrednosti. To pa naj bi onemogočilo bankam reagirati na večje pretrese na trgu (Horvat, 2004a, str. 119)

(IAS), od katerih je po večkratnih revizijah, še vedno veljavnih štiriintrideset mednarodnih računovodskih standardov. IASC je junija 1989 izdal tudi okvirna navodila za pripravljane in predstavljane računovodskih izkazov (*The Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*). Izdana so bila kot konceptualna osnova na podlagi katerih so bili kasneje izdani standardi (Epstein, Mirza, 2004, str. 6). Okvirna navodila iz leta 1989, je Odbor za mednarodne računovodske standarde aprila 2001 spremenil in nadgradil. Svet si je prizadeval za sprejetje in razvoj globalnih računovodskih standardov, ki bodo visoko kvalitetni, razumljivi, transparentni ter za harmonizacijo uredb in računovodskih standardov.

Odbor za mednarodne računovodske standarde (IASB – International Accounting Standards Board)

Člani IASC so maja 2000 sprejeli nov statut in odobrili prestrukturiranje IASC. Marca 2001 je bila dokončno oblikovana neprofitna IASC Fundacija (IASC Foundation) s sedežem Delaware v Združenih državah Amerike. Njeni skrbniki so takoj imenovali člane novega IASB s sedežem v Londonu. Krovna IASC organizacija je dodelila IASB vlogo neodvisne organizacije za pripravljane mednarodnih računovodskih standardov. Tako je IASB začel delovati aprila 2001. Od svojega predhodnika je sprejel vse MRS, ki jih je IASC izdal do tedaj. Od leta 2001 IASB izdaja standarde, ki jih imenuje mednarodni standardi računovodskega poročanja (MSRP).

Ima 14 članov iz 9 držav, ki so visoko strokovno usposobljeni.⁷ IASB je odgovoren za pripravljane in potrjevanje MSRP, kar je njegova temeljna in hkrati edina naloga. IASB se financira preko fundacije IASC (IASC Foundation), največjih revizijskih družb, zasebnih finančnih institucij in gospodarskih družb, centralne banke, banke za razvoj ter drugih mednarodnih in strokovnih organizacij. Odbor upravlja 19 skrbnikov (Trustees),⁸ ki imenujejo tudi člane IASB in drugih organov, ki delujejo v njegovem okviru. Skrbniki preverjajo učinkovitost IASB in njegovo doslednost pri predpisanem delovanju, zbirajo finančna sredstva, odobravajo proračun IASB Fundacije in so odgovorni za statutarne spremembe.

Mednarodna organizacija komisij za vrednostne papirje (IOSCO - International Organization of Securities Commissions)

Ustanovljena je bila leta 1983. Je organizacija, ki je imela in ohranja velik vpliv na procese oblikovanja MSRP.

V okviru IASB delujeta Sosvet za standarde (SAC) in Svet za pojasnjevanje mednarodnih standardov računovodskega poročanja (IFRIC).

⁷Med njimi mora biti vsaj pet delujočih revizorjev, vsaj trije morajo imeti izkušnje s sestavljanjem računovodskih izkazov, vsaj trije uporabniki računovodskih izkazov in vsaj eden mora biti univerzitetni predavatelj. Struktura IASB in medsebojne odvisnosti med enotami so prikazane v **Prilogi št. 3**.

⁸Skrbniki prihajajo iz različnih geografskih in delovnih področij. Šest jih je iz Severne Amerike, šest iz Evrope, štiri iz Azije in Pacifika in trije iz katerega koli geografskega področja, pod pogojem, da je ohranjeno geografsko ravnotežje.

Sosvet za standarde (SAC – Standards Advisory Council)

SAC omogoča organizacijam in posameznikom, da svetujejo IASB in skrbnikom. V SAC je okoli 50 članov, ki prihajajo iz različnih zemljepisnih in funkcijskih okolij. Sestanki SAC so vsaj trikrat letno in so odprti za javnost. Naloge SAC so (Epstein, Mirza, 2004, str. 21):

- svetovati IASB na prednostnih področjih njegovega dela,
- obveščati IASB o implikacijah predlaganih standardov za sestavljalce in uporabnike računovodskih izkazov in
- dajati druge nasvete IASB ali skrbnikom.

Svet za pojasnjevanje mednarodnih standardov (IFRIC – International Financial Reporting Interpretations Committee)

Je strokovni odbor IASB in mu pomaga pri vzpostavljanju in izboljševanju standardov zunanjega (finančnega) računovodstva in poročanja. Ustanovljen je bil marca 2002 kot naslednik **Strokovnega odbora za pojasnjevanje (SIC - Standing Interpretation Committee)**, ki je deloval od leta 1997.

Daje napotke glede novo opredeljenih vprašanj računovodskega poročanja, ki niso posebej obravnavana v MSRP, ali vprašanj, ki niso zadovoljivo rešena ali sporna. Pospešuje pravilno ali enotno uporabo teh standardov, pomaga pa tudi pri doseganju mednarodnega približevanja na področju računovodstva in poročanja. Ima 12 članov z glasovalno pravico in predsednika brez glasovalne pravice. Skrbniki lahko povabijo tudi mednarodne organizacije, kot opazovalce, kateri predstavniki imajo možnost predstaviti svoja mnenja, ne morejo pa glasovati. Trenutno sta taki opazovalki IOSCO in Evropska komisija (IFRS, 2004, str. xv).

Evropska svetovalna skupina za računovodsko poročanje (EFRAG – European Financial Reporting Advisory Group) in

Računovodski urejevalni odbor (ARC – Accounting Regulatory Committee)

Računovodski urejevalni odbor (ARC) presoja primernost posameznega standarda za uporabo v EU. Presoja poteka na podlagi poročila oziroma primernosti, ki ga pripravi posebno strokovno telo, tj. Evropska svetovalna skupina za računovodsko poročanje (EFRAG). Skratka, MSRP, ki jih izdaja IASB, se v Evropski Uniji neposredno ne uporabljajo. V uredbi je določeno, da o njihovi uporabnosti v okviru EU odloča komisija. Evropski parlament mora odobriti, da ARC sprejme standard. Komisija objavi svojo odločitev o prevzemu v Uradnem listu EU. Prvi prevzem standardov je potrdil ARC julija 2003, Komisija pa je svojo odločitev objavila z Uredbo št. 1725/2003 z dne 29. septembra 2003 (Vezjak, 2004a, str. 12).

2.2.1.2 Razlaga izrazov MRS (Mednarodni računovodski standardi) in MSRP (Mednarodni standardi računovodskega poročanja)

Izraz mednarodni računovodski standard (MRS) se uporablja v dveh pomenih. V prvem pomenu, kot sinonim za računovodske standarde, ki jih izdaja IASB in ki se uporabljajo v različnih državah sveta. Njihovo nasprotje so nacionalni računovodski standardi oziroma standardi posamezne države.

V ožjem in bolj natančnem pomenu pa so mednarodni računovodski standardi (MRS) standardi, ki jih je izdal IASC do aprila 2001. IASB je ob svoji ustanovitvi od svojega predhodnika IASC prevzel do tedaj sprejete standarde, MRS in pojasnila Strokovnega odbora za pojasnjevanje⁹ ter jih skupno poimenoval mednarodni standardi računovodskega poročanja, MSRP. Tako se imenujejo tudi standardi, ki jih od aprila 2001 sprejema IASB. Mednarodni standardi računovodskega poročanja, MSRP, ki jih je izdal IASB, tako vključujejo (Vezjak, 2003, str. 33):

- mednarodne računovodske standarde MRS (IASs) izdane do aprila 2001¹⁰,
- pojasnila Strokovnega odbora za pojasnjevanje (SIC), izdana do marca 2002,
- mednarodne standarde računovodskega poročanja, MSRP (IFRSs) izdane od aprila 2001,
- pojasnila Sveta za pojasnjevanje mednarodnih standardov (IFRIC) izdane od marca 2002.

Celo v različni strokovni literaturi se izraza pogosto zamenjujeta, saj se MRS pogosto uporablja kot sinonim za MSRP, torej v širšem smislu, drugač pa kot del MSRP v ožjem smislu.

Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta uporabe pojmov niso olajšale, ampak nasprotno. Za zbirko MSRP uporabljajo izraz MRS (Vezjak, 2004a, str. 10).

2.2.2 Slovenski računovodski standardi (SRS)

Domače računovodske standarde je začela razvijati skupina strokovnjakov še v obdobju, ko je bila Republika Slovenija del Jugoslavije. Njihov razvoj je spodbudil 5. člen zakona o računovodstvu iz leta 1989. SRS v prvotni obliki je Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije sprejela leta 1993. Gospodarske družbe so morale začeti voditi poslovne knjige po SRS s 1. januarjem 1994. Pri uporabi SRS so se pojavljala različna vprašanja, ki jih je reševal strokovni svet inštituta, s tem ko je pripravljala pojasnila in sprejemal ustrezna stališča k nakazanim strokovnim rešitvam v posameznih SRS. Napredek stroke v svetu, spremembe razmer v Sloveniji in vstopanje Slovenije v EU so spodbudili slovenske računovodske strokovnjake, da so že konec leta 1999 začeli pripravljati osnutke sprememb prvih SRS. Leta 2001 je Slovenski institut za revizijo¹¹ sprejel prenovljene slovenske računovodske standarde (v nadaljevanju SRS 2002), ki so veljali od 1. januarja 2002 do 31. decembra 2005.

Posodobitev Četrte bilančne direktive 78/660/EGS in Sedme direktive o konsolidaciji bilanc 83/349/EGS ter sprejete Uredbe (ES) št. 1606/2002 o uporabi mednarodnih računovodskih standardov in njenih sprememb je narekovala obvezno spremembo tudi nacionalne zakonodaje,

⁹Strokovni odbor za pojasnjevanje (*SIC – Standing Interpretations Committee*), katerega naslednik je IFRIC (International Financial Reporting Interpretations Committee).

¹⁰Pri pojmovanju standardov je potrebno biti natančen, saj je MRS 1 povsem drug standard kot MSRP 1. MRS 1 – *Predstavljanje računovodskih izkazov*; MSRP 1 – *Prva uporaba Mednarodnih standardov računovodskega poročanja*.

¹¹Slovenski inštitut za revizijo je bil ustanovljen 11. januarja 1994. Podlago za njegovo ustanovitev je predstavljal zakon o revidiranju, sprejet julija 1993, ki je za ustanovitelja inštituta postavil Zvezo računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.

predvsem Zakona o gospodarskih družbah (ZGD)¹² ter posledično dopolnitev in prenovo slovenskih računovodskih standardov v letu 2005. ZGD predpisuje samo okvirna pravila vrednotenja in merjenja postavk v računovodskih izkazih. V sedmem odstavku 54. člena določi, da podrobnejša pravila o računovodenju določijo Slovenski računovodski standardi, ki jih sprejme Slovenski inštitut za revizijo, v soglasju z ministroma, pristojnima za gospodarstvo in finance. Tako so z letom 2006 pričeli veljati drugač prenovljeni slovenski računovodski standardi 2006, ki so »izvirna združitev domače računovodske teorije z mednarodnimi zahtevami, zlasti mednarodnimi standardi računovodskega poročanja in direktivami Evropske unije« (Uvod v SRS, 2005). Slovenski računovodski standardi morajo povzemati Direktive 78/660/EGS (tj. 4. direktiva) in Direktive 83/349/EGS (7. direktiva) in v zasnovi ne smejo biti v nasprotju z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja.

V Zakon o gospodarskih družbah so se z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o gospodarskih družbah (ZGD-H)¹³ v pravni red Republike Slovenije tudi formalno prenesle direktive Sveta EU in izvajanje uredb Evropske skupnosti, torej tudi direktive, ki urejajo področje računovodskega poročanja.

Najpomembnejše spremembe¹⁴ Zakona o gospodarskih družbah, ki jih je prinesla novela ZGD-H, objavljena 28. decembra 2004, so:

- natančna opredelitev slovenskih računovodskih standardov in mednarodnih standardov računovodskega poročanja v ZGD,
- opredelitev družb, ki so neposredno zavezane uporabljati MSRP pri sestavljanju konsolidarnih letnih poročil,
- določitev, da morajo tudi banke, zavarovalnice in druge družbe, če se tako odloči skupščina družbe, vendar najmanj za obdobje petih let, sestavljati posamične računovodske izkaze v skladu z MSRP,
- dodana pravila izkazovanja pridobljenih lastnih delnic v izkazu stanja kot del lastnega kapitala v postavki A.VII. Lastne delnice (odbitna postavka),
- delitev sredstev v aktivu bilance stanja na kratkoročne in nekratkoročne postavke, pri čemer mora biti zagotovljeno, da so v bilanci stanja zagotovljene najmanj vse postavke predpisane v 61. členu ZGD ter
- uvedba načela poštene vrednosti v skladu z določbami četrte direktive EU.

Že SRS 2002 so uvedli načelo poštene vrednosti in drugačno vlogo predpostavke previdnosti nadomestili oziroma dopolnili z načelom oslabitve srestev. Zelo podobno je to urejeno tudi v MSRP, tako da spremembe in dopolnitve v tem členu praktično ne bodo vplivale na računovodenje (Odar, 2004, str. 17).

¹²Zakon o gospodarskih družbah je temeljni in najpomembnejši zakon, ki ureja delovanje gospodarskih družb in določa zakonska pravila vrednotenja in merjenja postavk v računovodskih izkazih.

¹⁴Povzete so samo spremembe, ki se nanašajo na obravnavano problematiko finančnih naložb.

Družbe iz druge alineje, so družbe, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na katerega od organiziranih trgov vrednostnih papirjev v državah članicah Evropske unije in so zavezane izdelati konsolidirano letno poročilo. Novela Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-H) v prehodnih določbah določa tudi naslednjo izjemo, in sicer, da družbe, pri katerih so na katerega od organiziranih trgov vrednostnih papirjev v državah članicah EU uvrščeni samo dolžniški vrednostni papirji, kot jih določa zakon, ki ureja trg vrednostnih papirjev, prvič sestavijo računovodska poročila v skladu z MSRP najkasneje za poslovno leto, ki se začne 1. januarja 2007 ali kasneje.

Banke prehajajo na obvezno uporabo mednarodnih standardov računovodskega poročanja za individualne izkaze z letom 2006 (Slapničar, 2005, str. 3). Druge družbe, če se tako odloči skupščina družbe, pa prvič sestavijo računovodska poročila v skladu z MSRP za poslovno leto, ki se začne 1. januarja 2006 ali kasneje (36. člen ZGD-H).

Tista slovenska podjetja, ki morajo po zakonu uporabljati SRS, pa neposredno uporabljajo samo tiste določbe mednarodnih standardov računovodskega poročanja na katere se SRS neposredno sklicujejo.¹⁵ Druge določbe v mednarodnih standardih računovodskega poročanja se ne štejejo kot določbe v SRS neposredno (Uvod v SRS, 2006).

Državni zbor RS je, 4. aprila 2006, na svoji seji sprejel ponovno prenovljeni Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1), s katerim v slovenskem pravnem redu na področju gospodarskih družb »prvič dosegamo popolno vsebinsko in časovno harmonizacijo s pravnim redom Evropske skupnosti« (Gradivo za medije, 2006). ZGD-1 pomeni celovit sistem nomotehnične prenove, izvedbe preštevilčenja in dokončnega oblikovanja gradiva ZGD-1. Ključni vsebinski poudarki prenove ZGD so bili evropska delniška družba (SE)¹⁶, evro, prenova ureditve samostojnih podjetnikov in družb z omejeno odgovornostjo, enotirni sistem upravljanja delniške družbe in drugo (Gradivo za medije, 2006).

2.3 OBLIKA, VSEBINA IN ZNAČILNOSTI RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

Zbirki slovenskih računovodskih standardov in mednarodnih standardov računovodskega poročanja se razlikujeta v *namenu, zasnovi, obsegu in rešitvah*.

Slovenski računovodski standardi so *namenjeni* zunanjemu in notranjemu računovodskemu poročanju, medtem ko so mednarodni standardi računovodskega poročanja namenjeni

¹⁵Npr. pri poslovnih združitvah in skupnih podvigih se SRS (2006) za zadeve, ki niso urejene v SRS, neposredno sklicuje na določbe posameznih MSRP (MSRP 3 – Poslovne združitve in MRS 31 – Deleži v skupnih podvigih).

¹⁶Bistvena prednost evropske družbe (Societas Europea - SE) je, da bo lahko poslovala na notranjem trgu brez obveze ustanavljanja družb hčera ali podružnic v posameznih državah članicah z različno korporacijsko-pravno ureditvijo. To naj bi pripomoglo k oblikovanju Evropske Unije kot najbolj konkurenčnega gospodarstva na svetu, saj naj bi SE dosegla lažje in cenejše čezmejno poslovanje (Gradivo za medije, 2006).

računovodskemu spremljanju poslovanja in poročanju o njem zunanjim uporabnikom računovodskih izkazov, še posebej vlagateljem kapitala (Vezjak, 2004c, str. 31).

SRS *temeljijo* na kodeksu računovodskih načel, ki je bil prvikrat oblikovan in sprejet leta 1972, v zadnji dopolnjeni obliki pa ga je sprejel strokovni svet Inštituta za revizijo marca 1995. V kodeksu je področje opredeljeno precej širše od področja, ki ga sedaj obravnavajo mednarodni standardi računovodskega poročanja. Prvih 30 splošnih SRS izhaja iz zaporedja, po katerem so obravnavana računovodska načela. Poleg splošnih SRS obstajajo tudi posebni SRS, od SRS 31 naprej, ki obravnavajo posebnosti računovodenja v organizacijah posameznih vrst in posebnosti računovodenja v primerih, ko niso upoštevane temeljne računovodske predpostavke.

MSRP oziroma njihovi predhodniki so nastajali tako, kot so nastajale v svetu potrebe po računovodski ureditvi posameznega področja. Področje, ki ga pokriva posamezni SRS, je običajno precej širše kot v posameznem MSRP. Na nekaterih področjih, ki jih urejajo SRS, ni mednarodnih standardov in obratno (Vezjak, 2004c, str. 32–33). Posamezen SRS je lahko povezan z več mednarodnimi standardi računovodskega poročanja in direktivami Evropske unije, posamezen mednarodni standard računovodskega poročanja ali posamezna direktiva Evropske Unije pa upoštevan(a) v več SRS.

MSRP so zelo obsežni ter v nekaterih delih tudi izredno zahtevni in zapleteni. Razviti so bili predvsem za konsolidirane računovodske izkaze velikih mednarodnih skupin podjetij. Večina podjetij v razvitih državah je malih in srednjih velikih (Small and Medium-sized Entities, SME). Da bi olajšali uporabo mednarodnih računovodskih standardov tem podjetjem, je Odbor za mednarodne računovodske standarde (IASB) začel projekt razvoja¹⁷ manj obsežnih in bolj enostavnih računovodskih standardov za mala in srednja podjetja (Vezjak, 2004c, str. 32).

Zbirka SRS vključuje uvod v SRS, ki mu sledijo posamezni standardi od številke 1 dalje. V uvodu k SRS je določeno, da moramo vsak posamezen standard brati v povezavi z uvodom, ki rešuje splošna vprašanja, posebna vprašanja pa so prepuščena posameznim standardom. V tem delu je primerljiv z okvirnimi navodili (Vezjak, 2004c, str. 32). Okvirna navodila za pripravljanje in predstavljanje računovodskih izkazov (*Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*) k Mednarodnim standardom računovodskega poročanja opredeljujejo cilje poročanja, uporabnike in zahtevane informacije, temeljne predpostavke, kakovostne značilnosti in sestavine računovodskih izkazov ter sodila za pripoznavanje in merjenje računovodskih postavk v njih.

¹⁷Tako je Odbor za mednarodne računovodske standarde (IASB), na svoji februarski seji 2006, posebno pozornost posvetil predhodnemu osnutku novega standarda za mala in srednje velika podjetja (SME). Ta standard naj bi bil izdan kot samostojen standard in ne v obliki amandmajev in prilagoditev drugih mednarodnih standardov računovodskega poročanja. Osredotočal naj bi se na pripravo in predstavitev finančnih poročil SME. Predhodni osnutek je objavljen z namenom pridobivanja komentarjev javnosti (Prenova MSRP – Samostojni standard za mala in srednja podjetja, 2006).

2.3.1 Vsebina računovodskih izkazov

Računovodske izkaze sestavljajo:

- bilanca stanja,
- izkaz poslovnega izida,
- izkaz denarnih tokov,
- izkaz gibanja kapitala in
- pojasnila.

Bilanca stanja je dvostranski izkaz, v katerem je na aktivni strani stanje sredstev, na drugi pasivni strani pa v enakem znesku stanje obveznosti do virov sredstev na določen dan. Računovodski izkaz, ki predstavlja prihodke in odhodke v izbranem obdobju ter poslovni izid, se imenuje *izkaz poslovnega izida*. Izkaz, ki predstavlja spremembe stanja denarnih sredstev, se imenuje *izkaz denarnih tokov*, ki se ga lahko sestavi po neposredni metodi s prejemki in izdatki ali po posredni metodi z izračunanimi pritoki in odtoki. Prejemki in izdatki oz. pritoki in odtoki so razčlenjeni na tiste v zvezi z poslovanjem, financiranjem in naložbenjem (investiranjem). Razlika med njimi predstavlja finančni izid, ki skupaj z začetnim stanjem denarnih sredstev ustvarja njihovo končno stanje. *Izkaz gibanja kapitala* je izkaz, v katerem so predstavljene spremembe osnovnega kapitala, kapitalskih rezerv, rezerv iz dobička, prenesenega čistega poslovnega izida prejšnjih let, presežka iz prevrednotenja in razdelitev čistega poslovnega izida obravnavanega leta. Spremembe v kapitalu se lahko pojavijo zaradi premikov v okvir kapitala, premikov v okviru kapitala ter premikov iz kapitala. *Pojasnila* vsebujejo informacije, ki dopolnjujejo tiste iz bilance stanja, izkaza poslovnega izida, izkaza denarnih tokov in izkaza gibanja kapitala. V pojasnilih so navedeni besedni opisi ali razčlenitve postavk v izkazih in informacije o tistih postavkah, ki niso upravičene do vključitve v izkaze (MSRP, 2004).

2.3.2. Oblika računovodskih izkazov

Oblika bilance stanja in izkaza poslovnega izida je predpisana v 65. in 66. členu Zakonu o gospodarskih družbah. Postavke bilance stanja in izkaza poslovnega izida morajo biti prikazane ločeno in v enakem zaporedju, kot to določa ZGD. Nadaljna členitev postavk iz ZGD je dovoljena, če se ne prekrivajo z že obstoječimi postavkami. Slovenski računovodski standard 24 (2006) in 25 (2006), bosta določala oblike bilance stanja in izkaza poslovnega izida za zunanje poslovno poročanje, vendar v času nastajanja tega dela še nista potrjena s strani ministra, pristojnega za gospodarstvo, in ministra, pristojnega za finance.

MSRP v MRS 1 – *Predstavljanje računovodskih izkazov*, predpisujejo le seznam postavk, ki so po naravi in vlogi dovolj različne, da se jih v obrazcu bilance stanja predstavi ločeno. Skratka, ne predpisujejo vrstnega reda ali obrazca, v katerem je postavke treba predstaviti. Predpisujejo le, da mora podjetje v obrazcu bilance stanja predstaviti kratkoročna in nekratkoročna sredstva ter kratkoročne in nekratkoročne obveznosti kot ločene postavke, razen, če predstavitev na osnovi njihove udenarljivosti oz. zapadlosti v plačilo postreže z zanesljivimi in ustrežnejšimi

informacijami. V takem primeru je potrebno vsa sredstva in obveznosti do virov sredstev predstavljati širše po vrstnem redu njihove udenarljivosti oziroma zapadlosti v plačilo (MRS 1.51). To je bistvena razlika med bilanco stanja izdelano na podlagi SRS, po katerih se sredstva v bilanci stanja delijo na stalna in gibliva sredstva, in bilanco stanja izdelano na podlagi MSRP. Merila, na podlagi katerih se sredstva in obveznosti razvrščajo v kratkoročna in dolgoročna, bodo predstavljena v naslednji točki.

MRS 1 tudi glede izkaza poslovnega izida predpisuje le postavke, ki jih je potrebno predstaviti v obrazcu poslovnega izida. Enako kot SRS, ki pozna prvo in drugo različico izkaza, tudi MSRP predpisuje dva načina razčlenitve odhodkov, in sicer razčlenitev, ki temelji na naravi odhodkov (npr. amortizacija, zaslužki zaposlencev, itn.) in razčlenitev glede na njihovo vlogo v podjetju (proizvajalni stroški, stroški prodajanja in stroški splošnih služb).

2.3.3 Značilnosti računovodskih izkazov

Računovodske izkaze je potrebno sestavljati na podlagi nekaterih temeljnih pravil računovodenja. Govorimo o računovodskih predpostavkah, računovodskih načelih in drugih pravilih, ki so določena v mednarodnih in slovenskih računovodskih standardih. Za temeljne računovodske predpostavke lahko ugotovimo, da so kot zakonitost in da bi vsaka sprememba teh predpostavk zamajala osnove računovodstva v svetu in pri nas.

2.3.3.1 Splošna izhodišča računovodenja

SRS v Uvodu določajo naslednji dve temeljni računovodski predpostavki, in sicer:

- upoštevanje nastanka poslovnih dogodkov in
- upoštevanje časovne neomejenosti delovanja (delujoče podjetje).

Prva predpostavka pomeni, da je potrebno poslovne dogodke v računovodstvu upoštevati ob njihovem nastanku, in ne šele tedaj, ko so z njimi povezani prejemki in izdatki (Turk, 2002, str. 293). Predpostavka časovne neomejenosti poslovanja pomeni, da je potrebno na enoto računovodskega obravnavanja gledati tako, kot da bo v dogledni prihodnosti še vedno poslovala in nima niti namena niti potrebe, da bi povsem ustavila ali pomembno skrčila obseg svojega delovanja (Turk, 2002, str. 286).

Zakon o gospodarskih družbah pa ti dve pravili vrednotenja postavk v računovodskih izkazih v svojem 67. členu razširi, in sicer z naslednjimi dodatnimi petimi predpostavkami¹⁸:

- stalnost vrednotenja,
- načelo previdnosti,

¹⁸ZGD dovoljuje odstopanje od zgoraj naštetih pravil samo v izjemnih primerih in s pojasnilom razloga.

- načelo poštene vrednosti,
- posamično vrednotenje sestavine sredstev in obveznosti do virov sredstev ter
- ujemanje začetne bilance stanja poslovnega leta s končno bilanco stanja prejšnjega poslovnega leta.

»*Načelo previdnosti* je izhodiščno računovodsko načelo, po katerem je potrebno neizogibno povezanost poslovnih dogodkov z negotovostjo upoštevati tako, da se dobički izkazujejo šele, ko so očitni in potrjeni, izgube pa že, ko postanejo možne; vendar pa to ne upravičuje oblikovanja skritih rezerv« (Turk, 2002, str. 292). Računovodski izkazi morajo biti zaradi vseh vrst negotovosti pripravljeni z določeno stopnjo *previdnosti*, kar se kaže predvsem prek načela pripoznavanja prihodkov in načela neenakega obravnavanja sredstev in dolgov. *Poštena vrednost* je tista vrednost, po kateri je možno sredstvo zamenjati med dobro obveščenim in voljnim kupcem ter dobro obveščenim in voljnim prodajalcem v preišljenem poslu. *Stalnost vrednotenja* pa pomeni, da se metod vrednotenja brez utemeljenih razlogov ne sme spreminjati iz poslovnega leta v poslovno leto.

Tudi MSRP v MRS 1 – *Predstavljanje računovodskih izkazov* govori o splošnih izhodiščih računovodenja, ki so v slovensko zakonodajo vključena delno v ZGD, delno pa v SRS. Ta izhodišča so naslednja:

- pošteno predstavljanje in skladnost z MSRP,
- časovno neomejenost delovanja (delujoče podjetje),
- računovodenje, zasnovano na poslovnih dogodkih,
- doslednost predstavljanja,
- bistvenost in združevanje,
- pobotanje in
- primerjalne informacije.

Pošteno predstavljanje pomeni prikazovanje dejanskih učinkov poslov, drugih poslovnih dogodkov in stanj v skladu z opredelitvami in pripoznavalnimi sodili za sredstva, dolgove, prihodke in odhodke. *Načelo doslednosti* pomeni, da mora biti predstavljanje in razvrščanje postavk v računovodskih izkazih enako iz obdobja v obdobje (MRS 1.27). To načelo je vsebinsko podobno pravilu stalnosti vrednotenja iz ZGD. Vsaka *bistvena* skupina, sestavljena iz podobnih postavk, mora biti v računovodskih izkazih predstavljena posebej. Postavke različne narave ali vloge morajo biti predstavljene posebej, razen če so nebistvene. Računovodski izkazi *združujejo* veliko število poslovnih in drugih dogodkov v skupine v skladu z njihovo naravo ali vlogo (MRS 1.29-30). Sredstva in obveznosti do virov sredstev, niti prihodki in odhodki se ne smejo *pobotati*, razen če standard ali pojasnilo pobotanje zahteva oziroma dovoljuje (MRS 1.32). V računovodskih izkazih je potrebno pri vseh prikazanih zneskih razkriti *primerjalne informacije* iz preteklega obdobja, razen če standard ali pojasnilo dovoljuje ali zahteva drugače.

2.3.3.2 Kakovostne značilnosti računovodskih izkazov

Pri računovodenju in sestavljanju računovodskih izkazov moramo upoštevati in uporabljati določena pravila in postopke, ki jim pravimo kakovostne značilnosti računovodskih izkazov. Te so predpisane v Uvodu v SRS 2006 in SRS 2002 ter v Okvirnih navodilih k MSRP in so *razumljivost*, *ustreznost*, *zanesljivost* in *primerljivost*. Ugotovimo lahko, da med SRS in MSRP obstajajo glede opredelitve kakovostnih značilnosti le opisne razlike.

Prva kakovostna značilnost, to je *razumljivost*, pomeni, da uporabniki razumejo računovodske izkaze, zlahka ugotovijo njihov pomen in se na njihovi podlagi odločajo. MSRP ne omenjajo kontov in knjižb, poudarjajo pa, da so računovodski izkazi razumljivi, če jih uporabniki razumejo brez težav.

Druga kakovostna značilnost, to je *ustreznost*, pomeni, da dajejo računovodski izkazi koristne informacije njenim uporabnikom za poslovno odločanje. Informacije pa so koristne, če uporabnikom pomagajo vrednotiti pretekle, sedanje in prihodnje poslovne dogodke ter da na njihovi podlagi uporabniki potrdijo ali spremenijo svoja prepričanja o preteklih poslovnih dogodkih (IFRS, 2004).

Tretja kakovostna značilnost, to je *zanesljivost*, pomeni, da morajo biti računovodski izkazi brez pomembnih napak in pristranskih stališč ter da so knjižbe in konti popolni in zanesljivi. Ta značilnost poudarja tudi dajanje prednosti vsebine pred obliko, kar pomeni, da je potrebno poslovne dogodke obravnavati in predstavljati skladno z njihovo vsebino in v denarni merski enoti izraženo resničnostjo, ne pa zgolj glede na njihovo pravno obliko (Turk, 2002, str. 291).

Četrta kakovostna značilnost, to je *primerljivost*, omogoča primerjavo kontov in knjižb ter računovodskih izkazov v posameznem podjetju za različna leta ter primerjavo kontov in knjižb ter postavk v računovodskih izkazih različnih podjetij med seboj. MSRP zahtevajo, da je potrebno pri vseh prikazanih zneskih v računovodskih izkazih razkriti primerjalne informacije iz preteklosti (MRS 1.36). MSRP torej ne predpisujejo enotnega kontnega načrta, kot SRS.

2.4 OPREDELITEV SREDSTEV V BILANCI STANJA

Najprej si postavimo na prvi pogled zelo preprosto vprašanje: Kaj so sredstva? Odgovor dobimo v uvodu v SRS, ki pravi:

»Sredstva, ki jih podjetje pridobi s kapitalom ali dolgovi, imajo obliko stvari, pravic ali denarja; podjetje jih obvladuje in iz njih pričakuje gospodarske koristi. Te pritekajo na več načinov:

- podjetje uporablja sredstvo samo zase ali v povezavi z drugimi sredstvi pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev, ki jih prodaja,
- podjetje zamenja sredstvo za druga sredstva,
- podjetje uporabi sredstvo za poravnavo svojega dolga ali
- razdeli sredstvo med svoje lastnike.

Številna sredstva so povezana s pravnimi pravicami, tudi z lastninsko pravico podjetja. Pri ugotavljanju obstoja posameznega sredstva pa lastninska pravica ni bistvena. Zmožnost podjetja, da obvladuje gospodarske koristi, je običajno posledica pravno zavarovane pravice, vendar je pri sredstvih treba posvetiti pozornost zlasti gospodarski stvarnosti, in ne zgolj pravni obliki.«

Sredstva v knjigovodskih razvidih in računovodskih izkazih izkazujemo po knjigovodski vrednosti. Knjigovodska vrednost je v primeru, da na ločenih kontih izkazujemo popravke vrednosti, presežke iz prevrednotenja ali odbitke od vrednosti na temeljnem kontu, pobotana vrednost obravnavanega sredstva na obeh kontih. Pri sredstvih je sicer mogoče razlikovati naslednje vrednosti (Uvod v SRS, 2006):

- izvirna vrednost,
- dnevna vrednost,
- nadomestljiva vrednost,
- poštena vrednost in
- sedanja vrednost.

Začetno pripoznavanje sredstev v SRS in MSRP temelji na načelu izvirne vrednosti. *Izvirna vrednost*¹⁹ je znesek plačanih denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov ali pa poštena vrednost nadomestila, danega v trenutku nakupa, da podjetje pride do sredstev. *Dnevna vrednost* je znesek denarnih sredstev ali njihovih ustreznikov, ki bi jih bilo treba plačati, če bi v sedanjosti kupili enaka ali enakovredna sredstva. Dnevna vrednost se lahko imenuje tudi nadomestitvena vrednost. Ta izraz bolje nakazuje znesek, po katerem bo računovodsko obravnavana enaka količina ali enaka količinska enota, ko bo nadomestila staro količino oziroma količinsko enoto (Uvod v SRS, 2006). *Nadomestljiva vrednost* je poštena vrednost, zmanjšana za stroške prodaje, ali vrednost pri uporabi, odvisno od tega, katera je večja. *Poštena vrednost* je znesek, za katerega je mogoče zamenjati sredstvo ali s katerim je mogoče poravnati obveznost ali za katerega je mogoče zamenjati podeljen kapitalski inštrument med dobro obveščenima in voljnima strankama v poslu, v katerem sta medsebojno neodvisni in enakopravni. SRS (2002) pa so govorili o *čisti prodajni vrednosti*, ki je sopomenka za pošteno vrednost, zmanjšano za stroške prodaje. *Sedanja vrednost* je zaobrestena (diskontirana) vrednost presežka prihodnjih prejemkov nad izdatki (prihodnjih čistih prejemkov), ustvarjenega po pričakovanju z določenimi sredstvi ali določenim sredstvom pri običajnem poslovanju podjetja.²⁰

¹⁹Podlaga za merjenje postavk v računovodskih izkazih po izvirni vrednosti je zaradi praktičnosti in predvsem zanesljivosti (*reliability*) ena najstarejših in na njej že desetletja temelji računovodska ureditev. Velika pomankljivost uporabe izvirne vrednosti je, da računovodski izkazi ne kažejo dnevne vrednosti in zato tudi ne ekonomske vrednosti podjetja. Teoretično ozadje podlage vrednotenja po izvirni vrednosti je stališče, da je cena, za katero se stranki dogovorita in po kateri zamenjata sredstvo, prava cena, ki sta jo sprejeli obe stranki. Ta cena naj bi bila tudi tržna cena. Ta trditev ne drži vedno, saj teoretično izhajamo iz načel popolnega trga, racionalnega obnašanja in nevmešavanja države, za katere pa vemo, da v realnosti ne veljajo popolnoma (Odar, 2001, str. 68–71).

²⁰Gre za izračunljivo vrednost iz dveh neznank, ki jih je potrebno oceniti, in sicer je prva pričakovana uresničena vrednost (prihodnji čisti denarni tokovi), druga pa diskontna stopnja, s katero se razvrednoti pričakovano vrednost na trenutek sedanjosti (Odar, 2001, str. 72).

Merila za razvrstitev sredstev na kratkoročna in nekratkoročna

Slovenski računovodski standardi 2002 so sredstva razvrščali na stalna sredstva in gibliva sredstva. Slovenski računovodski standardi 2006 in Mednarodni standardi računovodskega poročanja pa sredstva delijo na kratkoročna in dolgoročna oz. nekratkoročna sredstva (glej **Priloga št. 4** – Primerjava med izsekom iz bilance stanja po SRS 2006 in bilance stanja po SRS 2002).

Sredstvo se razvrsti med kratkoročna sredstva, če ustreza enemu izmed naslednjih meril (MRS 1.57):

- praviloma bo udenarjeno ali pa namenjeno za prodajo ali porabo v normalnem poslovnem ciklu podjetja,
- zadržano je predvsem za trgovanje,
- predvidoma bo udenarjeno v roku dvanajstih mesecev od datuma bilance stanja ali
- je denarno sredstvo ali denarni ustreznik, razen če ga je v obdobju najmanj 12 mesecev od datuma bilance stanja prepovedano zamenjati ali uporabiti za poravnavo dolga.

Vsa druga sredstva je treba razvrstiti med nekratkoročna.

Po MSRP in SRS 2006 sodijo med dolgoročna sredstva:

- neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitve,
- opredmetena osnovna sredstva,
- naložbene nepremičnine,
- dolgoročne finančne naložbe,
- dolgoročne poslovne terjatve in
- odložene terjatve za davek.

Glavna razlika med členitvijo bilance stanja po SRS 2006 v primerjavi s SRS 2002 je, da so dolgoročne poslovne terjatve vključene med dolgoročna sredstva, medtem ko so bile po SRS 2002 vključene med gibliva sredstva. Poleg tega je dodana nova postavka naložbenih premičnin, ki niso več v sklopu finančnih naložb, ter postavka odložene terjatve za davek.

2.5 RAČUNOVODSKE IN DRUGE PODLAGE PRI VREDNOTENJU FINANČNIH NALOŽB

Pomembne podlage pri vrednotenju finančnih naložb, ki so uporabljene v nadaljevanju raziskave so naslednje:

- slovenski računovodski standardi 2006 – SRS (2006),
- slovenski računovodski standardi 2002 – SRS (2002),
- mednarodni standardi računovodskega poročanja (MSRP) in
- Zakon o gospodarskih družbah.

Za sezname vseh veljavnih MSRP in SRS 2006 glej **Prilogo št. 5** – Seznam odobrenih mednarodnih standardov računovodskega poročanja, ter **Prilogo št. 6** – Seznam splošnih slovenskih računovodskih standardov 2006.

Zakon o gospodarskih družbah v osmem poglavju, z naslovom Poslovne knjige in letno poročilo, določa tudi način računovodskega spremljanja poslovanja, vrednotenja in merjenja posameznih kategorij, sestavitve izkaza stanja sredstev in obveznosti do njihovih virov, ugotovitve finančnega izida ter izračunavanje in izkazovanje poslovnega izida gospodarskih družb.

V slovenskih računovodskih standardih (2006) dolgoročne in kratkoročne finančne naložbe skupaj obravnava SRS 3 (2006), ki se uporablja pri knjigovodskem razvidovanju, obračunavanju in razkrivanju finančnih naložb. Finančnim naložbam v slovenskih računovodskih standardih (2002) pa sta bila namenjena dva ločena standarda, in sicer za:

- dolgoročne finančne naložbe – SRS 3 (2002),
- kratkoročne finančne naložbe – SRS 6 (2002).

Naložbene nepremičnine v SRS 2006 ureja poseben samostojen standard, in sicer je to SRS 6, ki se uporablja pri razvrščanju, pripoznavanju, merjenju, prevrednotovanju, uskupinjanju in razkrivanju finančnih naložb.

V okviru mednarodnih standardov računovodskega poročanja so v raziskavi vključeni naslednji računovodski standardi:

- MRS 32 – Finančni inštrumenti: razkrivanje in predstavljanje,
- MRS 39 – Finančni inštrumenti: pripoznavanje in merjenje,
- MRS 1 – Predstavljanje računovodskih izkazov,
- MRS 27 – Skupinski in ločeni računovodski izkazi,
- MRS 28 – Finančne naložbe v pridružena podjetja,
- MRS 31 – Deleži v skupnih podvigih,
- MRS 40 – Naložbene nepremičnine,
- MSRP 5 – Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje.

Finančne naložbe v mednarodnih računovodskih standardih urejata MRS 32, ki govori o razkrivanju in predstavljanju finančnih instrumentov, ter MRS 39, ki govori o pripoznavanju in merjenju finančnih instrumentov. Z MRS 32 in MRS 39 je pri obračunavanju finančnih inštrumentov povezan še MRS 21 – vpliv spremembe deviznih tečajev. Namen MRS 21 je predpisati, kako naj podjetje v svojih računovodskih izkazih predstavi posle v tujih valutah in enote v tujini in kako pretvoriti različne valute v računovodskih izkazih v predstavitveno valuto (MRS 21.1). Ta standard se uporablja za posle v tujih valutah, z izjemo tistih izpeljanih poslov, ki jih ureja MRS 39.

Na tem mestu je potrebno opozoriti, da je Evropska komisija v Uredbi (ES) št. 108/2006 z dne 11. januarja 2006 spremenila Uredbo (ES) št. 1725/2003 v skladu z Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 1606/2002 glede veljavnih MSRP. Tako je bil 27. januarja 2006 v Uradnem listu

Evropske unije objavljen nov MSRP, in sicer MSRP 7 – *Finančni instrumenti – razkritja* ter spremembe MRS 32 in MRS 39. MSRP 7 uvaja nove zahteve za izboljšanje informacij o finančnih instrumentih, ki so podane v računovodskih izkazih podjetij. Nadomešča MRS 30 – *Razkritja v računovodskih izkazih bank in podobnih finančnih institucij* ter nekatere zahteve iz MRS 32. V delu so obravnavana razkritja po MRS 32, saj mora podjetje začeti uporabljati MSRP 7 za poslovno leto, ki se začne 1. januarja 2007 ali pozneje. Priporoča pa se uporaba pred tem datumom, vendar je potrebno to v tem primeru razkriti.

MRS 32 daje uporabnikom računovodskih izkazov informacije o pomenu finančnih instrumentov za finančno stanje podjetja, uspešnost njegovega poslovanja in denarne tokove (MRS 32.1). Ta standard vsebuje zahteve o *predstavitvi* finančnih instrumentov in govori o tem, katere informacije je treba razkriti o njih. Zahteva *razkrivanje* informacij o naravi in obsegu uporabe finančnih instrumentov v podjetju, o poslovnih ciljih, ki jim služijo, o tveganjih, ki so povezana z njimi, ter o usmeritvah ravnateljstva za obvladovanje omenjenih tveganj (MRS 32.2). Načela standarda 32 dopolnjujejo načela pripoznavanja in merjenja finančnih sredstev in finančnih obveznosti v standardu 39 (MRS 32.3). Namen MRS 39 je postaviti načela *pripoznavanja* in *merjenja* finančnih sredstev, finančnih obveznosti in nekaterih pogodb za nakup in prodajo nefinančnih postavk.

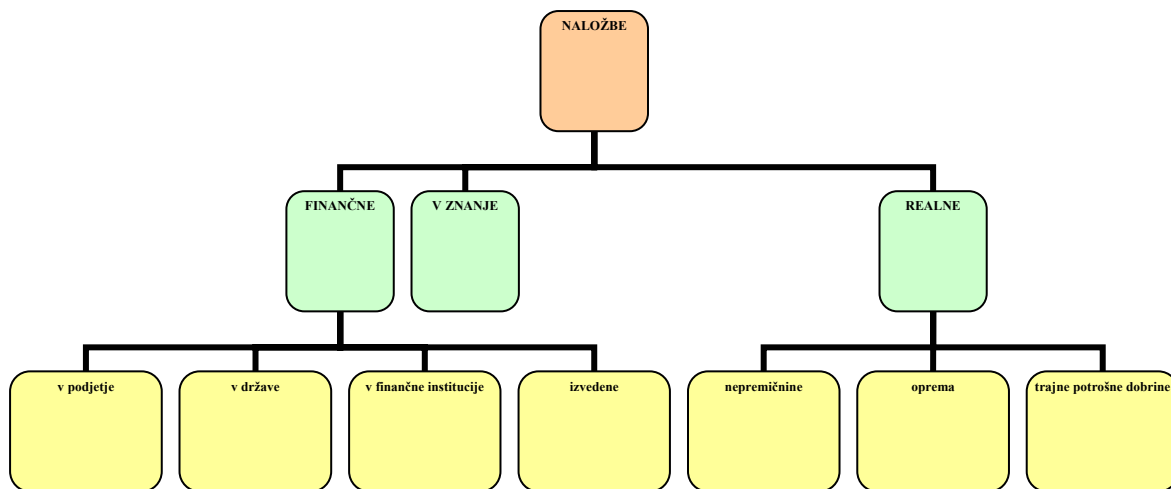
MRS 31 uporabljamo pri obračunavanju deležev v skupnih podvigih ter pri poročanju o sredstvih, obveznostih do virov sredstev, prihodkih in odhodkih v zvezi s skupnimi podvigi v računovodskih izkazih podvižnikov in naložbenikov. Skupni podvigi so lahko v obliki skupaj obvladovanega podjetja, skupaj obvladovanih sredstev in skupaj obvladovanega podjetja.

Finančne naložbe v pridružena podjetja v okviru MSRP obravnava poseben standard, tj. MRS 28 – *Finančne naložbe v pridružena podjetja*, kar kaže na to, da je tej problematiki v MSRP dan mnogo večji poudarek kot v SRS. Slednji namreč naložbe v pridružena podjetja neposredno obravnavajo le v enem odstavku v okviru Uvoda v SRS in nato še v nekaj odstavkih v posameznih SRS. MRS 28 se uporablja za obračunavanje finančnih naložb v pridružena podjetja. To je podjetje, v katerem ima naložbenik pomemben vpliv, tj. da ima neposredno ali posredno v lasti 20 % ali več glasovalnih pravic (do 49,9 %).

3. RAZVRŠČANJE IN PRIPOZNAVANJE FINANČNIH NALOŽB

Najprej odgovorimo na vprašanje: Kam se uvrščajo finančne naložbe? Finančne naložbe so samo ena od oblik naložb, poleg realnih naložb in naložb v znanje. Vloga finančnih naložb in z njimi povezanih finančnih instrumentov se je z razvojem finančnih sistemov v razvitih državah tržnega gospodarstva zelo povečala. Odgovor nam kaže tudi naslednja slika.

Slika št. 1: Delitev naložb



Vir: Poslovne finance, 1995.

Finančne naložbe so sestavni del instrumentov podjetja in so finančna sredstva, ki jih ima podjetje naložbenik, da bi z donosi, ki izhajajo od njih, povečalo svoje finančne prihodke (SRS 3.1, 2006). Finančni instrument je pogodba, na podlagi katere nastane finančno sredstvo enega podjetja in hkrati finančna obveznost ali kapitalski instrument drugega podjetja. Pri tem je finančno sredstvo vsako sredstvo, ki je (SRS 3.46, 2006):

- denar,
- pogodbeni pravici prejeti denar ali drugo finančno sredstvo,
- pogodbeni pravici zamenjati finančne instrumente z drugimi, pod pogoji, ki utegnejo biti ugodni,
- kapitalski instrument drugega podjetja ali
- pogodba, ki se lahko poravna ali se bo lahko poravnala z lastnimi kapitalskimi instrumenti podjetja.

Donosi iz finančnih naložb so donosi, ki pritekajo od podjetij, v katera so te naložbe naložene (na primer obresti, deleži v čistem dobičku, itn.) in donosi iz njihove odtujitve (na primer presežek iztržka zanje nad njihovo nabavno vrednostjo oziroma knjigovodsko vrednostjo po prevrednotenju – Župančič et al., 2005, str. 29).

3.1 RAZVRŠČANJE FINANČNIH NALOŽB

3.1.1 Osnovna delitev finančnih naložb

Finančne naložbe se razčlenjujejo na:

- naložbe v kapital drugih podjetij,
- naložbe v finančna posojila.

Naložbe v kapital drugih podjetij so naložbe v kapitalske inštrumente po SRS 2006. Po SRS 2002 je bila ta definicija enaka, razlikovanje med njima je samo v dopolnitvi glede na ročnost. Tako so po SRS 3.3 (2002) dolgoročne finančne naložbe v kapital drugih podjetij naložbe v njihove kapitalske deleže, ki jih namerava imeti podjetje naložbenik v posesti v obdobju, daljšem od leta dni, in ne v posesti za trgovanje. Kratkoročne finančne naložbe v kapital drugih podjetij so po SRS 6.3 (2002) naložbe v kapitalske deleže pri njih, ki jih namerava imeti podjetje naložbenik v posesti za trgovanje.

SRS 2006 finančne naložbe v finančne dolgove opredeljuje kot finančne naložbe v posojila drugih podjetij, države ali drugih izdajateljev (območja, občine, itn.) ter finančne naložbe v kupljene obveznice.

Po SRS 3.4 (2002) so *dolgoročne* finančne naložbe v finančne dolgove drugih podjetij, države ali drugih izdajateljev naložbe v:

- dana dolgoročna posojila,
- naložbe v kupljene obveznice drugih podjetij ali države,
- naložbe v izpeljane finančne inštrumente,

ki jih namerava imeti podjetje naložbenik v obdobju daljšem od leta dni, in ne v posesti za trgovanje.

Kratkoročne finančne naložbe v finančne dolgove drugih podjetij, države ali drugih izdajateljev so naložbe v:

- dana dolgoročna posojila,
- kupljene menice ali
- druge kratkoročne dolžniške vrednostne papirje drugih podjetij ali države in
- izpeljane finančne inštrumente,²¹

²¹Izpeljani oziroma izvedeni finančni inštrument je inštrument, katerega podlaga in hkrati pogoj za njegov obstoj je osnovni finančni inštrument in čigar vrednost se spreminja kot odziv podrobno določene obrestne mere, tečaja vrednostnice, cene blaga, tečaja deviz, indeksa cen, itn., ki ne zahteva začetne finančne naložbe, poravnava pa se v prihodnosti. Primer so finančne rokovne pogodbe, pogodbe o finančnih zamenjavah in pogodbe o opcijah (Turk, 2002, str. 169). Izpeljani finančni inštrumenti so opisani v točki 4.4.3.1 poglavja 4.

Med prvimi trgi, na katerih se je trgovalo z izpeljanimi finančnimi inštrumenti, je nastal trg, na katerem se je s terminskimi pogodbami trgovalo s pšenico. Za pridelovalce je bila spomladi cena pšenice, po kateri bodo lahko v jeseni svoj pridelek prodali, negotova. Mlinarji pa so bili v negotovosti po kakšni ceni bodo pšenico morali kupiti. Skratka, negotovost je bila prisotna pri obeh strankah. Negotovost so zmanjšali tako, da so ceno za pšenico določili že v začetku

ki jih namerava imeti podjetje naložbenik v posesti za trgovanje.

Skratka, SRS 2002 so finančne naložbe v kapital in finančne naložbe v finančna posojila razlikovali po ročnosti (na kratkoročne in dolgoročne) z vidika ali se jih namerava imeti v posesti v obdobju daljšem od leta dni in z vidika ali so namenjene za trgovanje ali ne.

Finančne naložbe v kapital in finančne naložbe v posojila se razčlenjujejo na tiste, ki se nanašajo na uskupinjena odvisna podjetja, pridružena in skupaj obvladovana podjetja, in druge.²² Finančne naložbe se v bilanci stanja izkazujejo kot kratkoročne in dolgoročne finančne naložbe. Več o delitvi finančnih naložb na kratkoročne in dolgoročne je napisano v točki 3.3 tega poglavja.

Kot posebna vrsta finančnih naložb so SRS 3 (2002) poleg zgoraj opisanih vrst finančnih naložb uvrščali tudi:

- naložbe v odkupljene lastne delnice in deleže,
- naložbene nepremičnine in
- naložbene premičnine.

Naložbe v *odkupljene lastne delnice* so SRS 2002 samo formalno obravnavali kot posebno vrsto finančnih naložb. Med dolgoročne finančne naložbe spadajo samo tiste odkupljene lastne delnice in deleži (štejejo se kot trezorske delnice in deleži), ki jih družba namerava posedovati dlje kot eno leto. Vse ostale odkupljene lastne delnice in deleže (s katerimi namerava podjetje trgovati) se izkazuje med kratkoročnimi finančnimi naložbami. Po novih SRS 2006 in tudi po MSRP naložbe v odkupljene lastne delnice in lastne poslovne deleže niso več uvrščene med dolgoročne finančne naložbe, temveč predstavljajo popravek kapitala in zmanjšujejo bilančno vsoto. Skratka, na dan 1. 1. 2006 se preknjižijo²³ iz aktive (naložb) v pasivo (rezerve iz dobička) kot odbitno postavko od njih.²⁴

leta. Mlinarji so pridelovalcem ponudili pogodbe z vnaprej določeno ceno za pšenico, po kateri jo bodo v jeseni plačali. Obe strani sta v poslu imeli koristi v smislu zmanjšanja tveganja. Tako so se pridelovalci lahko brez skrbi posvetili pridelku in negotovosti, po kakšni ceni bodo pšenico prodali, ni bilo več, mlinarji pa so se lahko pripravili na mletje. Tako je zmanjšanje negotovosti prineslo korist celotni ekonomiji. Kmalu pa so se na trg vključili tudi špekulatorji in trgovci, ki so povzročili hiter razvoj trga izpeljanih finančnih inštrumentov (Brigham, Daves, 2004, str. 808). Skratka, zgornji primer kaže tveganje spremembe cene blaga, ki je starejše od preostalih finančnih tveganj (obrestna mera, devizni tečaj), saj se pri blagu stroški lastništva oblikujejo drugače kot pri finančnih inštrumentih. Stroški lastništva finančnih inštrumentov so postali bolj nestanovitni po letu 1973, medtem ko so bili stroški lastništva blaga (letina, skladiščenje) nestanovitni že ob nastanku blagovne menjave. Bistven dejavnik uspešnosti pridelave kmetijskih pridelkov je vreme (Horvat, 2005, str. 71). S posameznimi surovinami se danes trguje na specializiranih svetovnih borzah.

²²*Uskupinjeno odvisno podjetje* je podjetje, v katerem ima obvladujoče podjetje prevladujoč kapitalski delež ali prevladujoč vpliv iz drugih razlogov. *Pridruženo podjetje* je podjetje, v katerem ima proučevano podjetje zaradi svojega kapitalskega deleža v njem (od 20 % do 49,9 %) ali iz drugih razlogov pomemben vpliv. *Skupaj obvladovano podjetje* je podjetje, ki ga ustanovi več podvižnikov (pogodbenih strank pri skupnem podvigu) in ti na podlagi pogodbenega sporazuma skupaj obvladujejo celotno poslovanje takšnega podjetja (SRS 3.46, 2006).

²³Podjetja so morala na dan prehoda na SRS (2006), to je po stanju na dan 1. januarja 2006, opraviti številne prilagoditve in preračune, ki so navedeni v prehodnih določbah Uvoda v SRS (2006).

Naložbene nepremičnine so nepremičnine, ki se ne uporabljajo za proizvodjanje ali dobavljanje blaga ali storitev, za pisarniške namene ali za prodajo v rednem poslovanju. Podjetje jih ima v posesti za trgovanje ali pa jih daje v finančni najem, da bi z njimi dolgoročno dosegalo donose. Donosi naložbenih nepremičnin so najemnine, posredno pa tudi povečanja vrednosti naložbenih nepremičnin ali oboje. Naložbene nepremičnine v novih SRS (2006) ureja poseben slovenskih računovodski standard SRS 6 (2006) in mednarodni računovodski standard MRS 40. Po SRS 2002 so bile naložbene nepremičnine uvrščene pod dolgoročne finančne naložbe v skupini 06, po novih SRS 2006 pa jim je namenjena svoja skupina, in sicer 01 – *Naložbene nepremičnine*. Naložbene nepremičnine lahko podjetje vrednoti po modelu nabavne vrednosti ali po modelu poštene vrednosti,²⁵ odvisno od usmeritve podjetja. To je podrobno opisano v poglavju 4.2.2.1.

Naložbene premičnine so naložbe v plemenite kovine, drage kamne, umetniška dela in podobno iztržljivo blago, ki naj bi ga posedovali v dolgem obdobju (SRS 3.9, 2002). Ker naložbenih premičnin SRS 2006 ne uvršča med dolgoročne finančne naložbe, jih je potrebno prerazvrstiti iz dolgoročnih finančnih naložb v skupino 04 – *Oprema in druga opredmetena osnovna sredstva* ali v skupino 67 – *Nekratkoročnih sredstev (skupina za odtujitev) za prodajo*.

3.1.2 Skupine finančnih naložb

V skladu z zahtevami MRS 39 in SRS 3 (2006), se finančne naložbe pri začetnem pripoznanju razvrstijo v eno izmed štirih skupin, in sicer:²⁶

- finančna sredstva, izmerjena po poštenu vrednosti prek poslovnega izida,
- finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo,
- finančne naložbe v posojila ali
- za prodajo razpoložljiva finančna sredstva.

²⁴Za *lastne poslovne delnice in lastne poslovne deleže* je po kontnem načrtu za gospodarske družbe in zadrage 2006 namenjen konto 929 – *Pridobljene lastne delnice oziroma lastni poslovni deleži*. Knjižba, s katero se opravi preknjiženje je naslednja: 929/063.

²⁵Naložbene nepremičnine ali njihove dele, ki izpolnjujejo pogoje za prerazvrstitev mednje, podjetje na dan prehoda na SRS 2006 (tj. na dan 1. januarja 2006) preknjiži iz kontov nepremičnin (konto 020-031) ali konta dolgoročnih finančnih naložb (064) na ustrezne konte skupine 01, in sicer:

- če se odloči za model nabavne vrednosti na konto 010 – Naložbene nepremičnine, vrednotene po modelu nabavne vrednosti
- če se odloči za model poštene vrednosti na konto 011 – Naložbene nepremičnine, vrednotene po modelu poštene vrednosti.

²⁶Podjetje v svojem internem aktu (pravilniku o računovodstvu) opredeli razvrstitev finančnih naložb v skupine. Pri tej razvrstitvi finančnih sredstev gre za novost, ki je bila sicer na nek način določena že v SRS 2001. Od razvrstitve finančnih naložb po začetnem pripoznanju je odvisno tudi njihovo kasnejše merjenje in vrednotenje. Družba po začetnem pripoznavanju in razvrstitvi finančnih naložb v eno od skupin finančnih naložb, finančnih naložb praviloma kasneje ne more prerazporediti. Tudi v bilanci stanja po novih SRS (2006) se pri dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložbah posebej izkažejo posojila in posebej finančne naložbe, brez posojil.

Finančno sredstvo, izmerjeno po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, je v skladu s SRS 3.48 (2006) in MRS 39.8 finančno sredstvo, ki izpolnjuje katerega koli od naslednjih pogojev:

- je uvrščeno kot v posesti za trgovanje – finančno sredstvo je v posesti za trgovanje, če je pridobljeno ali prevzeto predvsem za prodajo ali ponovni nakup v kratkem obdobju ali pa je del portfelja pripoznanih finančnih instrumentov, ki se obravnavajo skupaj in za katere obstajajo dokazi o nedavnem kratkoročnem prinašanju dobičkov. Slovenski računovodski standardi in mednarodni standardi računovodskega poročanja prepovedujejo pripoznavanje finančnega instrumenta po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, kadar njegove poštene vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti.
- je izpeljani instrument, razen izpeljani finančni instrument, ki je predvideni ali dejanski instrument, za varovanje pred tveganjem.
- je vsako finančno sredstvo, ki ga kot tako opredeli podjetje, če zanj obstaja delujoči trg ali je njegovo vrednost mogoče zanesljivo izmeriti.

Finančna sredstva, izmerjena po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, so praviloma kratkoročne finančne naložbe.

Finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo so neizpeljana finančna sredstva z določenimi ali določljivimi plačili in določeno zapadlostjo, ki jih podjetje namerava in zmore posedovati do zapadlosti v plačilo,²⁷ razen tistih, ki:

- jih označi kot izmerjene po pošteni vrednosti prek poslovnega izida,
- jih označi kot razpoložljive za prodajo ali
- ustrezajo opredelitvi posojil.

MRS 39 opredeljuje pogoje, kdaj podjetje nima trdnega namena, da bo imelo sredstvo do zapadlosti. V skladu s tem standardom se smatra, da podjetje nima trdnega namena obdržati sredstvo do zapadlosti, če je izpolnjen kateri koli od naslednjih pogojev (MRS 39, AG16):

- podjetje namerava posedovati finančno sredstvo samo za neopredeljen rok,
- podjetje je pripravljeno prodati finančno sredstvo (razen v okoliščinah, ki se ne ponavljajo in jih podjetje ne more utemeljeno predvideti) v odgovor na spremembe tržnih obrestnih mer ali tveganj, likvidnostnih potreb podjetja, spremembe razpoložljivosti in donosa drugih finančnih naložb, spremembe finančnih virov in pogojev financiranja in sprememb deviznih tveganj ter
- izdajatelj ima pravico poravnati finančno sredstvo z zneskom, ki je precej pod odplačno vrednostjo.

Skratka, pomembna sta namen in zmožnost posedovanja do zapadlosti, ki morata biti ocenjena na koncu vsakega poslovnega leta. Sredstva se v tej kategoriji vrednotijo po metodi odplačne vrednosti

²⁷V to skupino ne morejo biti razvrščeni kapitalski instrumenti, ker imajo nedoločeno dobo trajanja (npr. redne delnice) ali pa zato, ker se zneski, ki jih utegne prejemati imetnik, lahko spreminjajo na način, ki ga ni mogoče vnaprej določiti (na primer delniške opcije, nakupni boni in pravice). Dolgovni instrument s spremenljivo obrestno mero pa lahko zadošča sodelom za razvrstitev v to kategorijo (MRS39. AG17).

z uporabo metode veljavne (efektivne)²⁸ obrestne mere. Podjetje ne razporedi v to kategorijo nobenega finančnega sredstva, če v tekočem poslovnem letu in preteklih dveh poslovnih letih prodaja več kot nepomemben del²⁹ sredstev iz te kategorije pred zapadlostjo, razen v izjemnih primerih.³⁰ V tem primeru se morajo vse preostale finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo prerazporediti v kategorijo za prodajo razpoložljivih sredstev upoštevajoč pošteno vrednost in način vrednotenja, ki velja za to kategorijo. Podobne pogoje so imeli SRS 2002 za razvrščanje vrednostnih papirjev med vrednostne papirje v posesti do zapadlosti (glej SRS 3.27, 2002).

Posojila so neizpeljana finančna sredstva z določenimi ali določljivimi plačili, ki ne kotirajo na delujočem trgu, razen (SRS 3.50, 2006):

- tistih, katera podjetje namerava prodati takoj ali v kratkem razdobju ali jih podjetje po začetnem pripoznavanju opredeli kot sredstvo merjeno po poštenu vrednosti in so vključena v skupino finančne naložbe in obveznosti po poštenu vrednosti,
- tista, katera podjetje ob začetnem pripoznavanju razvrsti v skupino sredstev razpoložljivih za prodajo.

Razvrščanje v to skupino temelji na naravi postavki in se ne zahteva namera ali zmožnost obdržati inštrument do zapadlosti. V skupino posojil se uvrščajo tudi naložbe v kupljene obveznice.

*Za prodajo razpoložljiva finančna sredstva*³¹ so vsa finančna sredstva, ki so:

- označena kot razpoložljiva za prodajo ali
- ki niso razporejena v predhodne tri skupine.

Finančna sredstva razporejena v to kategorijo se merijo po poštenu vrednosti, razen če se le-ta ne more zanesljivo izmeriti. V primeru, da se poštena vrednost ne more izmeriti se finančno naložbo vrednoti po nabavni vrednosti. Prevrednotovalne razlike vezane na glavnico, ki izhajajo iz spremembe poštene vrednosti, se pripoznajo neposredno v kapitalu, torej nimajo vpliva na poslovni izid, dokler družba teh finančnih naložb ne odsvoji ali odtuji, razen v primeru trajne oslabitve tega sredstva, ko se pripozna prevrednotovalni finančni odhodek.

²⁸Efektivna obrestna mera je obrestna mera, ki natančno diskontira ocenjeni tok prihodnjih denarnih plačil ali prejemkov v pričakovani dobi finančnega inštrumenta – ali, če je ustrezno, v krajšem obdobju – na čisto knjigovodsko vrednost finančnega sredstva. Pri izračunavanju efektivne obrestne mere mora podjetje oceniti denarne tokove ob upoštevanju vseh pogodbenih določil finančnega inštrumenta (predplačila, nakupne in podobne opcije), vendar ne sme upoštevati prihodnjih kreditnih izgub. Izračun vsebuje vsa nadomestila in zneske (plačane in prejete med strankama pogodbe), ki niso sestavni del efektivne obrestne mere, ter stroške posla in vse druge premije in popuste (SRS 3.46, 2006).

²⁹Več kot nepomemben del se ocenjuje v razmerju do celotne vrednosti naložb v posesti do zapadlosti.

³⁰Izjeme so prodaje ali prerazvrstitve, ki: a.) so tako blizu zapadlosti v plačilo ali datumu odpoklica finančnega sredstva (npr. manj kot tri mesece pred datumom zapadlosti v plačilo), da spremembe tržne obrestne mere ne morejo pomembno vplivati na pošteno vrednost finančnega sredstva; b.) se pojavijo potem, ko podjetje zbere skoraj vso izvirno glavnico finančnega sredstva z načrtovanimi plačili ali predplačili; c.) so pripisljive poslovnemu dogodku, ki ga podjetje ne obvladuje ter se ne ponavlja in ga podjetje ne more utemeljeno pričakovati (MRS 39.9 in SRS 3.49, 2006).

³¹Verjetno je za podjetje najboljšje, da večino finančnih naložb razvrsti v skupino za prodajo razpoložljive finančne naložbe. Za naložbe, za katere obstoja tržna cena in so razporejene v skupino za prodajo, je možno, da družba za posamično naložbo ugotovi negativen presežek iz prevrednotenja (Seminar pomembnejše spremembe v SRS (2006), prehod in davčne posledice, 2006).

3.2 PRIPOZNAVANJE IN ODPRAVLJANJE PRIPOZNANJ FINANČNIH NALOŽB

3.2.1 Pripoznavanje finančne naložbe

Finančna naložba se v knjigovodskih razvidih in bilanci stanja pripozna kot finančno sredstvo, če (SRS 3.8, 2006; SRS 3.12, 2002 in SRS 6.1, 2002):

- je verjetno, da bodo pritekale gospodarske koristi, povezane z njo in
- je mogoče njeno nabavno vrednost zanesljivo izmeriti.

Skratka vidimo, da se pogoji glede začetnega pripoznavanja finančnih naložb v knjigovodskih razvidih v SRS 2006 v primerjavi s SRS 2002 niso spremenili. Po mednarodnih računovodskih standardih pa mora podjetje pripoznati finančno sredstvo v svoji bilanci stanja, kadar in zgolj kadar postane podjetje del pogodbenih določb v finančnem inštrumentu (MRS 39.14).

Datum pripoznavanja³² finančne naložbe v knjigovodskih razvidih

Običajen nakup ali prodaja finančnega sredstva se v knjigovodskih razvidih in bilanci stanja pripozna ali odpravi pripoznanje, kot je ustrezno, ob upoštevanju bodisi datuma trgovanja bodisi datuma plačila (MRS 39.38 in SRS 3.9, 2006). Ta način se dosledno uporablja za vse nakupe in prodaje finančnih sredstev, ki pripadajo isti *skupini* finančnih sredstev (glej **Prilogo št. 7 – Začetno pripoznavanje finančnega sredstva na datum trgovanja in na datum poravnave po skupinah finančnih naložb).**

Datum trgovanja je datum, na katerega se podjetje zaveže kupiti ali prodati sredstvo. Upoštevanje datuma trgovanja se nanaša na (MRS 39, AG55 in SRS 3.46, 2006):

- pripoznanje sredstva, ki naj bi bilo prejeto, in obveznosti, ki naj bi bila poravnana, na datum trgovanja ter
- odpravo pripoznanja sredstva, ki je prodano, pripoznavanje dobička ali izgube pri odtujitvi in pripoznavanje terjatve do kupca za plačilo na datum prodaje.

Datum poravnave je datum, ko se sredstvo izroči podjetju ali ga izroči podjetje. Upoštevanje datuma poravnave se nanaša na:

- pripoznanje sredstva na dan, ko ga podjetje prejme,
- odpravo pripoznanja sredstva in pripoznanja dobička ali izgube ob odtujitvi na dan, ko ga podjetje izroči.

V primeru, da podjetje uporablja obračunavanje po datumu poravnave, obračuna spremembo poštene vrednosti sredstva, ki bo prejeto, v obdobju med datumom trgovanja in datumom poravnave na enak način, kot obračuna pridobljeno sredstvo. To pomeni, da se sprememba vrednosti pripozna

³²pripoznati/pripoznavati – izraziti/izražati spoznanje s tem, da kaj je, obstaja in potrditi/potrjevati, da je to treba upoštevati v ustreznih povezavah (Turk, 2002, str. 584).

v poslovnem izidu za sredstva, ki so razvrščena v skupino finančnih sredstev po pošteni vrednosti skozi poslovni izid in v kapitalu za sredstva, ki so razvrščena kot sredstva razpoložljiva za prodajo. Pri finančnih sredstvih, ki so izkazana po nabavni ali odplačni vrednosti, se sprememba poštene vrednosti, z izjemo izgub zaradi oslabitve, ki bo prejeta v obdobju med datumom prodaje in datumom poravnave, ne pripozna (MRS 39.AG56 in SRS 3.46, 2006). Pripoznavanje na datum trgovanja je izjema, saj vsebinsko predstavlja izvedeni finančni inštrument. Razlike v pripoznavanju oziroma nepripoznavanju dobičkov ali izgub iz spremembe poštene vrednosti med datumom poravnave in datumom prodaje glede na skupino finančnih naložb so vidne iz primera v **Prilogi št. 7**.

3.2.2 Odpravljanje pripoznanj finančnih naložb

Pripoznanje finančne naložbe v knjigovodskih razvidih se po SRS 2006 *odpravi*, če nanjo vezane pogodbene pravice ne obvladujemo več, kar pomeni, da se pravice do koristi določene v pogodbi izrabijo, ugasnejo ali pa se prenesejo vsa tveganja in koristi povezane z lastništvom (SRS 3.16, 2006). SRS 2002 pa določajo, da se pravice do koristi iz dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb, določene v pogodbi, ne obvladujejo več, če se izrabijo, če ugasnejo ali če se odstopijo (SRS 3.17 in SRS 6.15, 2002).

3.3 KRATKOROČNE IN DOLGOROČNE FINANČNE NALOŽBE

Finančne naložbe v bilanci stanja izkazujemo kot dolgoročne in kratkoročne finančne naložbe. Dolgoročne finančne naložbe se v prenovljeni bilanci stanja po SRS 2006 uvrstijo med dolgoročna sredstva in se ločeno izkazujejo v dveh postavkah, in sicer kot dolgoročne finančne naložbe, razen posojil, ali kot dolgoročna posojila. Enaka razvrstitev je tudi med kratkoročnimi sredstvi, kamor se uvrščajo kratkoročne finančne naložbe. Bilanca stanja po novih SRS je tako bistveno bolj pregledna. Primerjava odseka iz bilance stanja s kratkoročnimi in dolgoročnimi finančnimi naložbami po SRS 2006 in SRS 2002 je v **Prilogi št. 4**.

Dolgoročne finančne naložbe so po SRS 3 (2006) tiste, ki jih podjetje naložbenik namerava imeti v posesti v obdobju daljšem od enega leta in ne v posesti za trgovanje.

To razlikovanje dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb je popolnoma enako razlikovanju dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb v SRS 2002. To lahko posredno ugotovimo iz samih definicij razvrščanja finančnih naložb po SRS 3 in 6 (2002). Dolgoročne finančne naložbe v kapital in v finančne dolgove se od kratkoročnih finančnih naložb v kapital in finančne dolgove razlikujejo glede na namen podjetja, in sicer ali jih ima podjetje namen imeti v posesti v obdobju daljšem od leta dni in **ne** v posesti za trgovanje ali v *posesti za trgovanje*.

Finančne naložbe tudi *prerazvrščamo* iz dolgoročnih finančnih naložb med kratkoročne finančne naložbe ali obratno. SRS 3 in 6 (2002) in SRS 3 (2006) določata, da se za dolgoročne in kratkoročne

finančne naložbe prerazvrstitve opravijo posamič in po knjigovodski vrednosti (SRS 3.15, 2006 in SRS 3.22, 6.20, 2002). Novi SRS (2006) se v primeru prerazvrstitev ne razlikujejo od SRS (2002). Primer prerazvrstitev so dolgoročne finančne naložbe v posojila (dolgovi drugih podjetij), ki zaradi spremenjenega položaja dolžnikov (stečaj, likvidacija) prenehajo biti dolgoročne in se izkažejo kot kratkoročne finančne naložbe (SRS 3.13, 2006 in SRS 3.15, SRS 6.13, 2002). Med kratkoročne finančne naložbe se razvrstijo tudi tiste dolgoročne finančne naložbe v finančne dolgove drugih podjetij, države ali drugih izdajateljev, ki zapadejo v plačilo v letu dni po dnevu bilance stanja (SRS 3.12, 2006 in SRS 3.14 in SRS 6.12, 2002). Kratkoročne finančne naložbe pa se v dolgoročne finančne naložbe lahko spremenijo ob utemeljenih razlogih na podlagi pogodb (SRS 3.14, 2006 in SRS 3.16, SRS 6.14, 2002).

4. VREDNOTENJE FINANČNIH NALOŽB PO SRS (2006) V PRIMERJAVI S SRS (2002) IN MSRP

4.1 NAČELO PREVIDNOSTI IN NAČELO POŠTENE VREDNOSTI PRI VREDNOTENJU FINANČNIH NALOŽB

V nemirnem in razgibanem poslovnem okolju so številni poslovni dogodki povezani z negotovostjo. Računovodska stroka se je na to odzvala z uvedbo načela previdnosti. Računovodski izkazi sestavljeni po načelu previdnosti pa ne zadovoljujejo več informacijskih potreb nove ekonomije. Predpostavko previdnosti so predpisovali SRS 2002, ki so veljali od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2005, in MSRP do sprejetja direktive ES št. 2001/65, septembra 2001.

Ena izmed temeljnih značilnosti predpostavke previdnosti je, da izhaja iz podlage za merjenje postavk v računovodskih izkazih po izvorni vrednosti in da po pridobitvi praviloma le redko dopušča prevrednotenje sredstev, za dolgove pa zahteva vrednotenje po največji vrednosti (Odar, 2001, str. 168).

Načelo previdnosti je bilo v slovenskih računovodskih standardih 2001 opredeljeno kot *temeljno* računovodsko načelo. Predpisano je v 67. členu ZGD-1³³ in vključeno v kakovostno značilnost računovodskih izkazov, tj. zanesljivost.³⁴

³³67. člen Zakona o gospodarskih družbah opisuje splošna pravila računovodenja. Tretja in četrta točka tega člena govorita, da je za vrednotenje postavk v računovodskih izkazih potrebno upoštevati načelo previdnosti in načelo poštene vrednosti, kot je določeno s slovenskimi ali mednarodnimi standardi računovodskega poročanja.

³⁴Kot je podrobno opisano v 2. poglavju, zanesljivost obsega tudi zahtevo po previdnosti, ki opozarja, da so številni poslovni dogodki neizogibno povezani z negotovostjo ter da jih je treba pri računovodenju obravnavati razumno in premišljeno ob upoštevanju možnih posledic.

Tudi mednarodni računovodski standardi v okvirnih navodilih zahtevajo zanesljive računovodske izkaze, kar vključuje zahtevo po zvesti predstavitvi, prednosti vsebine pred obliko, nepristranskosti, previdnosti in popolnosti. Vendar je ta predpostavka v mednarodnih računovodskih standardih uvrščena med *sekundarna* pravila bilanciranja. Tako načelo ne pomeni prednostne zahteve, temveč je na isti ravni pomembnosti kot podrejena načela nepristranskosti, popolnosti in pomembnosti (Čuček, 2001, str. 33).

Predpostavka previdnosti je zgrajena iz (Odar, 2001, str. 43):

- načela pripoznavanja prihodkov (*revenue recognition*), po katerem se smejo v računovodske izkaze zajemati samo uresničeni »dobički«³⁵ in
- načela neenakega obravnavanja sredstev in dolgov (impariteta), ki zahteva, da se za bilanciranje sredstev uporabljajo najmanjše vrednosti (sredstva ne smejo biti precenjena), za bilanciranje obveznosti pa največje verjetne vrednosti (obveznosti ne smejo biti podcenjene); po tem načelu se v poslovnem izidu odmerjajo odhodki navzgor in prihodki navzdol ter upoštevajo razvrednotenja in rezervacije ne glede na to, ali je zato poslovni izid v letu dobiček ali izguba.

V ozadju uporabe načela previdnosti je zaščita upnikov (banke). Velika razlika med vrednostjo sredstev in dolgov povečuje možnost kritja izgube iz kapitala. Šele ko kapital ne bo več zadoščal za kritje izgube, se bo ta krila najprej iz dolgov, ki ustrezajo terjatvam upnikov. Načelo previdnosti je bilo v praksi dostikrat neprimerno uporabljeno in zlorabljeno (veliki odpisi sredstev, neupravičeno oblikovanje dolgoročnih rezervacij). Posledica tega so neresnični in pristranski računovodski izkazi (Čuček, 2001, str. 30).

Uvedba načela vrednotenja po pošteni vrednosti

Skratka, v preteklosti so se vrednosti v računovodskih izkazih merile po izvorni vrednosti. Ta podlaga za merjenje postavk v računovodskih izkazih je bila tudi temeljno izhodišče za 4. direktivo, ki je temeljna direktiva o računovodenju v EU. Izvirna vrednost pa se praviloma razlikuje od poštene vrednosti.³⁶ Računovodski izkazi pa morajo, kot že rečeno, kar najbolje predstavljati

³⁵Ne gre samo za dobičke, saj je poslovni izid podjetja tudi izguba. V tem smislu je načelo pripoznavanja prihodkov že povezano s predpostavko o vzročni povezanosti prihodkov z odhodki.

³⁶Razlike med izvirno in pošteno vrednostjo se velikokrat pojavijo pri finančnih inštrumentih, ki so uporabljeni za varovanje pred tveganjem. To trditev lahko ponazorimo z zgledom (Odar, 2003, str. 234). Podjetje A je 1. januarja 2002 dalo obljubo v obliki terminske pogodbe, da bo 30. junija 2002 kupilo obveznico z nespremenljivo obrestno mero in zanjo plačalo 1 milijon SIT. Sklenitev terminske pogodbe 1. januarja 2002 ne povzroči nobenih stroškov, saj gre samo za obljubo o nakupu obveznice. Predpostavimo, da je 30. junija poštena vrednost obveznice 1,1 milijon SIT. Podjetje 30. junija izpolni terminsko pogodbo, plača 1 milijon SIT in postane lastnik obveznice. Terminsko pogodbo 1. januarja vrednotimo po pošteni vrednosti, ki je nič, saj zanjo nismo nič plačali. Podjetje bo obveznico pripoznalo kot sredstvo 30. junija po pošteni vrednosti 1,1 milijon SIT in uresničilo dobiček v višini 100.000 SIT. Ta dobiček se v primeru, da bi bila terminska pogodba vrednotena po nabavni vrednosti v trenutku pridobitve, pripozna kot povečanje nabavne vrednosti od 1. januarja do 30. junija. V primeru, da se terminsko pogodbo vrednoti po izvorni vrednosti, pa se po ustaljeni praksi, ki je veljala, dobiček iz uresničitve posla 30. junija prikaže kot odloženi dobiček. To stališče pa ni v skladu z opredelitvijo finančnih inštrumentov, ker finančni inštrument, ki se je uporabljal za varovanje pred tveganji, ni

*resnično in pošteno stanje*³⁷ in poslovni izid na dan sestavitve računovodskih izkazov ter kar najbolj upoštevati pričakovane negotovosti in tako tudi predpostavko previdnosti.³⁸ Na podlagi teh temeljnih izhodišč se je tudi EU odločila, da je treba izvesti korenite spremembe ureditve računovodenja v EU (Odar, 2003a, str. 52 – 53).

Tako je Evropska komisija 27. septembra 2001 sprejela direktivo št. 2001/65/ES, ki je spremenila in dopolnila tri bilančne smernice, in sicer:

- Direktivo 78/660/EGS (4. direktiva)
- Direktivo 83/349/EGS (7. direktiva) in
- Direktivo 86/635/EGS (direktive o računovodskih izkazih bank in drugih finančnih institucij).

Ta direktiva je znana tudi kot direktiva o vrednotenju in je uvedla načelo vrednotenja finančnih instrumentov po poštenu vrednosti. S tem je bila dana možnost vrednotenja posameznih kategorij sredstev po poštenu vrednosti in možnost, da se sprememba vključi v poslovni izid, kar slovenski računovodski standardi 2002 niso dovoljevali. »Direktiva št. 2001/65/ES je določala naslednje (Odar, 2003a, str. 55):

- države članice lahko vsem družbam dovolijo ali od njih zahtevajo vrednotenje finančnih instrumentov, vključno z izpeljanimi finančnimi instrumenti po poštenu vrednosti. Tako dovoljenje ali zahteva je lahko omejena le na konsolidirane računovodske izkaze, kot je določeno v 7. direktivi,
- vrednotenje po poštenu vrednosti se lahko opravi na podlagi tržne vrednosti, kadar ta obstaja. Kadar pa tržna vrednost ne obstaja, se lahko ugotovi na podlagi tržne vrednosti podobnih finančnih instrumentov ali na podlagi modelov vrednotenja,
- pri tistih finančnih instrumentih, ki se vrednotijo po poštenu vrednosti se spremembe pripoznajo in poračunajo prek prihodkov in odhodkov v poslovnem izidu ali pa se vključujejo neposredno v kapital,³⁹ in sicer v primerih, ko spremembe vrednosti instrumenta

merjen po poštenu vrednosti prejetega nadomestila. Vrednotenje po prilagajanju vrednotenju izvirnega instrumenta (terminske pogodbe) ni v skladu z načelom vrednotenja po poštenu vrednosti.

³⁷Kaj pa pomeni termin *resnično in pošteno stanje* ali vrednost (true and fair value)? Blake, Amat (1993, str. 64) opisujeta, da imata besedi true in fair več pomenov in se tako uporabljata v naslednjih pomenih:

- resnično (*true*) pomeni, da ne vključuje prevar, goljufij, natančno, točno oziroma skladno z dejstvi (*consistent with fact, free from deceit, exact, accurate, precise*).
- pošteno (*fair*) pa pomeni povprečno, razločno, jasno, brez predsodkov (*tolerable, passable, average, clear, distinct, plainly to be seen, free from bias, fraud or injustice*).

³⁸Pri sprejemanju novih pravil računovodenja je potrebno upoštevati izmenjevalni učinek (*trade – off*) med primernostjo in zanesljivostjo računovodskih izkazov (William, 2003, str. 262).

³⁹Gre za *popolno* uporabo načela poštene vrednosti ali *delno* uporabo načela poštene vrednosti. Popolna uporaba načela poštene vrednosti predpisuje, da se spremembe poštene vrednosti prikažejo v poslovnem izidu tekočega leta, medtem ko delna uporaba načela poštene vrednosti pomeni, da se spremembe v poštenu vrednosti prikažejo kot posebna postavka kapitala (Čuček, 2001, str. 30). To povzemajo tudi SRS 2006, saj določajo, da se prevrednotenje finančne naložbe razporejene v skupino »po poštenu vrednosti prek poslovnega izida« prikaže v poslovnem izidu, medtem ko se prevrednotenje »za prodajo razpoložljivih finančnih sredstev« prikaže neposredno v kapitalu kot povečanje (dobiček) ali zmanjšanje (izguba) presežka iz prevrednotenja.

za varovanje pred tveganjem po pravilih računovodenja varovanja pred tveganji ne smemo vključiti v poslovni izid, in v primerih, ko gre za spremembo vrednosti finančnih naložb v družbe v tujini kot posledico tečajnih sprememb,

- države članice lahko dovolijo ali zahtevajo vključitev sprememb v vrednotenju za prodajo razpoložljivih sredstev, razen pri izpeljanih finančnih instrumentih, neposredno v kapital.«

V primeru uporabe vrednotenja po pošteni vrednosti je potrebno o finančnih instrumentih razkriti obsežne dodatne informacije o tveganjih (uporabo modelov vrednotenja, informacije o obsegu in lastnostih finančnih instrumentov, itn.), ki bodo podrobno opisane v poglavju šest o razkrivanju finančnih naložb.

Naslednja direktiva Evropskega parlamenta in sveta, ki je spremenila tako imenovano 4. in 7. direktivo je direktiva št. 2003/51/ES sprejeta 18. junija 2003 oz. t. i. direktiva posodabljanja računovodstva. Ta direktiva v svojem prvem členu spreminja 4. direktivo (78/660/EGS). Nadgradila je že dopolnjene določbe glede vrednotenja po pošteni vrednosti, in sicer da države članice lahko dovolijo ali zahtevajo, da se po pošteni vrednosti poleg finančnih instrumentov vrednotijo tudi druge postavke sredstev; tako dovoljenje pa je omejeno le na konsolidirane računovodske izkaze. V teh primerih se izidi vrednotenja prikažejo v izkazu poslovnega izida (1. člen Direktive 2003/51/ES).⁴⁰

Poštena vrednost se določi v primerjavi s (1. člen Direktive 2001/65/ES Evropskega parlamenta in Sveta):

- tržno vrednostjo za tiste finančne instrumente, za katere je mogoče zlahka identificirati zanesljive trge. Kadar tržne vrednosti ni mogoče zlahka identificirati za instrument, vendar jo je mogoče identificirati za njegove sestavine ali za podoben instrument, se lahko tržna vrednost izvede iz teh sestavin ali podobnega instrumenta,
- vrednostjo, ki izhaja iz splošno sprejetih modelov in tehnik vrednotenja za tiste instrumente, za katere ni mogoče zlahka identificirati zanesljivega trga. Taki modeli in tehnike vrednotenja zagotavljajo sprejemljiv približek vrednosti.

Značilnosti vrednotenja gospodarskih kategorij po pošteni vrednosti so (Čuček, 2001, str. 30–31):

- *Nihanje*. Upoštevanje načela poštene vrednosti povzroči nihanje dobička med leti, po drugi strani pa je tako dobiček bolj realen, kot dobiček ugotovljen po načelu previdnosti.
- *Zanesljivost merjenja*. Pri nekaterih gospodarskih kategorijah je pošteno vrednost težko določiti (ni delujočega trga).
- *Primerljivost*. Dosežena je primerljivost med istovrstnimi gospodarskimi kategorijami, pridobljenimi v različnih obdobjih.
- *Opustitev načela realizacije*. Gre za izkazovanje gospodarskih kategorij po vrednostih, ki še niso bile realizirane. To je v nasprotju s klasičnimi računovodskimi pravili in pomeni velike

⁴⁰Direktiva 2003/51/ES je poleg navedene spremembe prinesla še vrsto drugih sprememb (določila o revizorjevem poročilu in letnem poročilu, itn), vendar natančna predstavitev vseh sprememb presega namene tega dela.

spremembe v računovodenju. Omilitev teh sprememb daje možnost, da se okrepitev sredstev najprej izkaže v posebni postavki kapitala, v poslovni izid pa se zajame, šele ko bo dejansko uresničena.

Arce in Mora (2002, str. 577–578) sta naredila empirično raziskavo, v kateri sta ugotovila vpliv raznolikosti računovodskih pravil in standardov znotraj držav Evropske Unije na tržno in knjigovodsko vrednost delnice. Avtorja sta podatke povzela iz letnih poročil podjetij (bilance stanja in izkaza poslovnega izida) v letih 1990 do 1998. Dodatni pogoj analize je bil delujoče (aktivno) podjetje. V raziskavo je bilo vključenih osem držav Evropske unije, ki imajo najrazvitejše kapitalske trge v Evropi. Države vključene v analizo so z namenom preverjanja hipoteze razdeljene na dve skupini. Skupini sta oblikovani glede na razvitost finančnih trgov, zakonodajo in davčni sistem.⁴¹ Države so torej razvrščene v dve skupini,⁴² in sicer:

- prva skupina je skupina držav, katerih finančna struktura temelji na bančništvu. Davčni sistem ima velik vpliv na računovodenje (t. i. *code-law countries*). Na poslovno okolje ima velik vpliv država. V tej skupini so kontinentalne države Evropske unije in sicer Belgija, Francija, Nemčija, Italija, Švica in Španija.
- drugo skupino sestavljajo države z visoko razvitim finančnim trgom in računovodskimi standardi, postavljenimi neodvisno od davčnega sistema (t. i. *common-law countries*). Celotna zakonodaja in davčni sistem sta naklonjena gospodarstvu. Gre za investicijsko orientirane države. To so angloameriške države. Ti državi sta Velika Britanija in Nizozemska. Nizozemska je v to skupino uvrščena pogojno zaradi razvitosti računovodenja, glede na druge karakteristike pa spada v prvo skupino.

Rezultat analize je, da je tržna vrednost bolj relevantna kot knjigovodska vrednost v državah z razvitim kapitalskim trgom, kot pa v državah katerih finančna struktura temelji na bančništvu. Rezultati so statistično značilni.

4.2 VREDNOTENJE FINANČNIH NALOŽB PO SRS (2006) V PRIMERJAVI S SRS (2002)

Slovenski računovodski standard 3 je doživel največ sprememb in dopolnitev. Razlog pa je v spremembah in dopolnitvah MRS 32 – *Finančni instrumenti – razkrivanje in predstavljanje*, in MRS 39 – *Finančni instrumenti – pripoznavanje in merjenje z dodanimi določbami o uporabi možnosti vrednotenja po pošteni vrednosti*. Te spremembe MSRP so bile sprejete po sprejetju SRS 2001.

⁴¹ Avtorja se zavedata, da ta razvrstitev držav ob njihovem hitrem gospodarskem razvoju v zadnjih 10 letih ne odraža dejanskega trenutnega stanja.

⁴² Ta delitev finančnih sistemov na dve skupini sovпада z delitvijo finančnih sistemov na *tržno in bančno usmerjene finančne sisteme*. Za tržno usmerjene finančne sisteme je značilna visoka razvitost finančnih trgov, še posebej trgov za tako imenovani rizični kapital, v bančno usmerjenih finančnih sistemih pa ti trgi niso tako močno razviti, zaradi tega izstopajo banke kot osrednje finančne institucije (Prohaska, 1999, str. 3).

4.2.1 Začetno računovodsko merjenje finančnih naložb

Po SRS 2006 se finančna sredstva na začetku pripoznajo po poštenu (običajno nabavni) vrednosti, ki ji prištejemo tudi stroške posla, ki izhajajo neposredno iz nakupa ali izdaje finančnega sredstva. Stroškov posla pa ne prištejemo, če gre za finančno sredstvo razvrščeno med finančna sredstva, izmerjena po poštenu vrednosti prek poslovnega izida (SRS 3.17, 2006), saj v tem primeru stroški posla neposredno obremenijo poslovni izid obdobja, v katerem so nastali.

Po SRS 3.18 (2002) se dolgoročne finančne naložbe v *kapital, lastniške vrednostne papirje drugih podjetij ali dolžniške vrednostne papirje drugih podjetij ali države* ob začetnem pripoznavanju ovrednotijo po *nabavni vrednosti*, kateri prištejemo tudi *stroške posla*,⁴³ ki jih je mogoče neposredno pripisati naložbi. Nabavna vrednost je enaka bodisi plačanemu znesku denarja ali njegovih ustreznikov bodisi poštenu vrednosti drugih nadomestil za nakup, ki jih je dal naložbenik na dan menjave. Nabavno vrednost je potrebno *preračunati*, če pride do pojava, ki vpliva na znesek nadomestila za nakup, po datumu nakupa. V tem primeru mora biti plačilo zneska nadomestila verjetno in je znesek nadomestila mogoče zanesljivo izmeriti.

SRS 3.19 (2002) pravi, da se dolgoročna finančna naložba v *dano dolgoročno posojilo* ob začetnem pripoznavanju izmeri po plačanem znesku, ki se šteje kot glavnica posojila.

Knjigovodska vrednost dolgoročne finančne naložbe je enaka nabavni vrednosti, dokler se ne pojavi potreba po prevrednotenju. Pri naložbah v dolgove drugih podjetij, fizičnih oseb in države pa je knjigovodska vrednost zmanjšana za odplačevanje glavnice ter prenose med kratkoročne finančne naložbe (SRS 3.21, 2002).

SRS 6 (2002) v členih od 6.16 do 6.21 predpisuje popolnoma enako začetno računovodsko merjenje kratkoročnih finančnih naložb kot to ureja standard SRS 3 (2002) za dolgoročne finančne naložbe.

4.2.2 Predvrednotenje finančnih naložb

Predvrednotenje⁴⁴ v splošnem pomeni spremembo prvotno izkazane vrednosti gospodarske kategorije, ki je vedno posledica zunanjih dejavnikov, kot so splošni ali posebni gospodarski ali družbeni vplivi. Posebni vplivi, kot so spremembe v ponudbi in povpraševanju in tehnološke spremembe, lahko pomembno vplivajo na zvišanje ali znižanje cen. Notranji dejavniki (dejavniki v družbi) na prevrednotenje zaradi okrepitve ali oslabitve ne vplivajo.

⁴³S *stroški posla* razumemo predvsem nadomestila in odpravnine plačane zastopnikom, svetovalcem, borznim posrednikom in borznim trgovcem, dajatve nadzornim organom, davek in druge davščine od prenosa. Stroški posla pa ne vsebujejo premij ali popustov pri dolgu, stroškov financiranja ali porazdelitve notranjih stroškov splošnih služb in uprave (Župančič et al., 2005, str. 30).

⁴⁴Prevrednotenje je posledica prevrednotovanja.

Prevrednotenje po SRS 2006 je posledica razlik med knjigovodsko vrednostjo in pošteno vrednostjo, če podjetje uporablja model prevrednotenja, ki se navadno opravi na koncu leta ali med njim. Kot prevrednotenje se pri finančnih naložbah ne štejejo pogodbeni pripis obresti in druge spremembe glavnice naložbe. Prevrednotenje je po SRS 2006 lahko prevrednotenje na pošteno vrednost, prevrednotenje zaradi oslabitve ali prevrednotenje zaradi odprave oslabitve. Povečanje knjigovodske vrednosti zaradi prevrednotenja na pošteno vrednost pomeni povečanje pričakovanih prihodnjih gospodarskih koristi iz sredstev. Oslabitev pa pomeni zmanjšanje knjigovodske vrednosti na pošteno vrednost in s tem zmanjšanje pričakovanih prihodnjih gospodarskih koristi iz sredstev. Do prevrednotenja na pošteno vrednost ali oslabitve sredstev pride brez siceršnje spremembe zaradi pridobitve ali odtujitve naložbe.

SRS 2002 so prevrednotenje opisovali kot posledico sprememb cen gospodarskih kategorij in določali, da se prevrednotenje opravi zaradi okrepitve, oslabitve ali odprave oslabitve finančnih naložb. Določali so tudi, da je upoštevanje oslabitev sredstev obvezno, upoštevanje okrepitve sredstev pa dopustno (Uvod v SRS, 2002).

SRS 2006 v Uvodu določajo, da se povečanje knjigovodske vrednosti sredstva zaradi prevrednotenja na pošteno vrednost pojavi, če obstajajo utemeljeni podatki, ki omogočajo povečanje knjigovodske vrednosti.

4.2.2.1 Prevrednotenje finančnih naložb zaradi oslabitve

Na *vsak dan balance stanja* je potrebno oceniti ali obstaja kak nepristranski dokaz o morebitni oslabiljenosti finančne naložbe ali skupine finančnih naložb in vplivu na ocenjene prihodnje denarne tokove finančne naložbe ali skupin finančnih naložb, ki jih je možno zanesljivo oceniti. Če dokaz o oslabitvi zaradi dogodka (dogodkov) po začetnem pripoznanju finančne naložbe obstaja, je potrebno finančno naložbo prevrednotiti zaradi oslabitve (SRS 3.25, 2006).

Posojila in finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo (SRS 3.26, 2006):

Po SRS 2006 so izkazana po odplačni vrednosti. V primeru nastanka izgube zaradi oslabitve, se njen znesek izmeri kot razlika med knjigovodsko vrednostjo finančne naložbe in sedanjo vrednostjo pričakovanih prihodnjih denarnih tokov, ki so razobresteni (diskontirani) po izvorni efektivni obrestni meri finančnega sredstva. Izguba zaradi oslabitve se evidentira neposredno ali na kontu popravka vrednosti, pripoznati pa se mora tudi v poslovnem izidu kot prevrednotovalni finančni odhodek. Če se v naslednjem obdobju velikost izgube zaradi oslabitve zmanjša (kot je izboljšanje ravni zaupanja, kreditne sposobnosti) in če je zmanjšanje izgube mogoče nepristransko povezati z dogodkom po pripoznanju izgube, se že pripoznana izguba razveljavi neposredno ali s preračunom na kontu popravka vrednosti in se mora pripoznati v poslovnem izidu kot prevrednotovalni finančni prihodek.

Finančne naložbe v kapitalske instrumente:

Tudi finančno naložbo v kapitalski instrument, ki je izkazan po nabavni vrednosti in katerega cena ni objavljena na delujočem trgu, je potrebno po SRS 2006 prevrednotiti zaradi oslabitve, če obstajajo za to nepristanski dokazi. Enako velja za izpeljani finančni instrument, ki je z njim povezan in ga je treba poravnati z dobavo kapitalskega instrumenta. Znesek izgube zaradi oslabitve se izmeri kot razlika med knjigovodsko vrednostjo finančne naložbe in sedanjo vrednostjo pričakovanih prihodnjih denarnih tokov, razobrestenih po trenutni tržni donosnosti za podobna finančna sredstva. Takšna izguba se pripozna kot prevrednotovalni finančni odhodek in jo ni dovoljeno razveljaviti.

Po SRS 2002 so se dolgoročne finančne naložbe zaradi oslabitve prevrednotile v zvezi z *lastniškimi vrednostnimi papirji, dolgoročnimi dolžniškimi vrednostnimi papirji v posesti za prodajo in drugimi z njimi povezanimi finančnimi instrumenti*, če je njihova dokazana poštena vrednost pred odštetjem stroškov posla, ki se utegnejo pojaviti ob prodaji ali drugačni odtujitvi, manjša od knjigovodske vrednosti. Dolgoročne finančne naložbe so se zaradi oslabitve po SRS 2002 prevrednotile tudi v zvezi z *danimi dolgoročnimi posojili, ki niso v posesti za trgovanje, dolgoročnimi dolžniškimi vrednostnimi papirji v posesti do zapadlosti v plačilo in drugimi vrednostnimi papirji*, katerih poštene vrednosti ni mogoče dokazati, če je njihova odplačana vrednost izmerjena po metodi veljavne obrestne mere manjša od knjigovodske vrednosti. Knjigovodsko vrednost takšnih dolgoročnih finančnih naložb je treba zmanjšati do odplačne vrednosti in za razliko zmanjšati tudi prevrednotovani popravek kapitala v zvezi z dolgoročnimi finančnimi naložbami, ki se je pri prevrednotenju pojavil pri istih dolgoročnih finančnih naložbah; če je izrabljen ali pa če ga ni, razlika povečuje prevrednotovalne finančne odhodke v zvezi z dolgoročnimi finančnimi naložbami in vpliva na poslovni izid (Župančič et al., 2005, str. 31–32).

V sklop dolgoročnih finančnih naložb so po SRS 2002 spadale tudi *naložbene nepremičnine*, ki se ne amortizirajo, jih je pa treba prevrednotiti zaradi oslabitve. Ker pa so bile po SRS 2002 sestavni del dolgoročnih finančnih naložb, se jih je podjetje lahko odločilo prevrednotiti zaradi okrepitve. Novi SRS 2006 (SRS 6) in MRS 40 določata, da se podjetje po začetnem pripoznanju naložbene nepremičnine odloči ali bo za svojo usmeritev izbralo model nabavne vrednosti ali model poštene vrednosti. Izbrano usmeritev mora uporabljati za vse naložbene nepremičnine. Če podjetje izbere model poštene vrednosti, je treba po pripoznanju naložbene nepremičnine na dan bilance stanja izmeriti po poštenu vrednosti. Poštena vrednost naložbene nepremičnine se določi na podlagi tržne vrednosti, ki jo običajno ugotavljajo pooblaščen ocenjevalci po mednarodnih standardih ocenjevanja vrednosti (SRS 6.13, 2006). Poštena vrednost mora održati tržne pogoje na dan bilance stanja. Vsi dobički ali izgube, ki izhajajo iz spremembe poštene vrednosti naložbenega premoženja se pripoznajo v izkazu poslovnega izida, v katerem se pojavijo (MRS 40.35).

Če pa se podjetje odloči za usmeritev vrednotenja naložbenih nepremičnin po nabavni vrednosti, pa mora naložbene nepremičnine po začetnem pripoznavanju meriti v skladu z zahtevami MRS 16 – *Opredmetena osnovna sredstva (nepremičnine, naprave in oprema)*, razen tistih, ki izpolnjujejo

sodila za razvrščanje med sredstva za prodajo po MSRP 5 – *Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje*. Glede na MRS 16 je potrebno naložbene nepremičnine, vrednotene po modelu nabavne vrednosti, razvidovati po njihovi nabavni vrednosti, zmanjšani za amortizacijski popravek vrednosti in nabrano izgubo zaradi oslabitve.⁴⁵

4.2.2.2 Prevrednotenje finančnih naložb na pošteno vrednost

Slovenski računovodski standardi 2006

V primeru povečanja knjigovodske vrednosti sredstva zaradi prevrednotenja na pošteno vrednost, se poveča knjigovodska vrednost teh postavk ter se poveča konto presežek iz prevrednotenja oziroma se pripoznajo prihodki.

Presežek iz prevrednotenja (konto 95) je nov naziv za konto skupine 95 po prenovljenih SRS 2006 in ima naravo popravka vrednosti. Nadomestil je *posebni prevrednotovalni popravek kapitala* na kontu 95 po SRS 2002.

Finančna sredstva in tudi izpeljani finančni instrumenti, ki so razvrščeni po poštenu vrednosti preko poslovnega izida in za prodajo razpoložljivih finančnih sredstev, je potrebno po začetnem pripoznanju izmeriti po poštenu vrednosti brez odštetja stroškov posla, ki se utegnejo pojaviti ob prodaji ali drugačni odtujitvi.

Poštena vrednost je dokazana, če jo je mogoče zanesljivo izmeriti. Pogoji za to pa je:

- objavljena cena na delujočem trgu ali
- obstaja model vrednotenja, pri katerem so vložki podatkov vanj dokazani, ker prihajajo iz delujočega trga.

Dokazani dobiček ali izguba iz spremembe poštene vrednosti, ki ni del razmerja pri varovanju vrednosti, se pripozna na način odvisen od razvrstitve finančne naložbe. Finančno sredstvo, izmerjeno *po poštenu vrednosti prek poslovnega izida*, se pripozna neposredno v izkazu poslovnega izida preko finančnih prihodkov in odhodkov. Finančno sredstvo, *razpoložljivo za prodajo*, se pripozna neposredno v kapitalu kot povečanje (dobiček) ali zmanjšanje (izguba) presežka iz prevrednotenja. Če je poštena vrednost finančnega sredstva, razpoložljivega za prodajo, manjša od njegove pripoznane vrednosti, se pripozna negativni presežek iz prevrednotenja. Izgube zaradi oslabitve, ki niso mogle biti poravnane s presežkom iz prevrednotenja, se pripoznajo kot izguba v poslovnem izidu (SRS 3.20–3.22, 2006).

Ostale finančne naložbe se po SRS 2006 izmerijo po nabavni vrednosti. Te so (SRS 3.20, 2006):

- finančne naložbe v posojila, ki se izmerijo po odplačni vrednosti po metodi efektivnih obresti;

⁴⁵Osnovni konto za naložbene nepremičnine vrednotene po modelu nabavne vrednosti je konto 010 – *naložbene nepremičnine, vrednotene po modelu nabavne vrednosti*, amortizacijo naložbenih nepremičnin se knjiži na kontu 015 – *popravek vrednosti naložbenih nepremičnin zaradi amortiziranja*.

- finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo, ki se izmerijo po odplačni vrednosti po metodi efektivnih obresti;
- finančne naložbe v kapitalske inštrumente, za katere ni objavljena cena na delujočem trgu in katerih poštene vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti ter v izpeljane finančne inštrumente, ki so povezani s takimi naložbami in jih je potrebno poravnati z njimi.

Te vrste finančnih naložb se ne prevrednotujejo na pošteno vrednost. V primeru prevrednotenja teh finančnih naložb zaradi oslabitve ali odprave oslabitve pa se dobički ali izgube iz prevrednotenja pripoznajo v poslovnem izidu.

Slovenski računovodski standardi 2002

Po SRS 2002 so se dolgoročne finančne naložbe v kapital lahko prevrednotile zaradi okrepitve, obvezno pa je bilo njihovo prevrednotenje zaradi oslabitve.

SRS 2002 so za pojem spremembe knjigovodske vrednosti finančne naložbe navzgor uporabili pojem *okrepitev* in jo opisali kot dopusten, neobvezen ukrep. Kratkoročne in dolgoročne finančne naložbe so se po določitvah SRS 2002 lahko prevrednotile zaradi okrepitve, če je njihova dokazana poštena vrednost pred odštetjem stroškov posla, ki se utegnejo pojaviti ob prodaji ali drugačni odtujitvi, presegala njihovo knjigovodsko vrednost. Razlika, ki se je pojavila med knjigovodsko in pošteno vrednostjo, se je knjižila kot oblikovanje ali povečanje posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala v zvezi z dolgoročnimi finančnimi naložbami.

Pogoje za dokazovanje poštene vrednosti SRS 2002 določajo enako kot SRS 2006,⁴⁶ razen tega, da poleg dveh možnosti iz SRS 2006, določajo dodatno možnost za dokazovanje poštene vrednosti dolgoročnih finančnih naložb, in sicer, da lahko denarne tokove utemeljeno oceni neodvisna ocenjevalna agencija.

Zgoraj navedena pravila prevrednotenja zaradi okrepitve se uporabljajo pri *dolgoročnih finančnih naložbah* v zvezi z (SRS 3.25, 2002):

- lastniškimi vrednostnimi papirji,
- dolžniškimi vrednostnimi papirji in
- drugimi z njimi povezanimi finančnimi inštrumenti.

Pri *kratkoročnih finančnih naložbah* pa v zvezi z (SRS 6.24, 2002):

- lastniškimi vrednostnimi papirji,
- dolgoročnimi in kratkoročnimi dolžniškimi vrednostnimi papirji v posesti za prodajo,
- drugimi z njimi povezanimi finančnimi inštrumenti.

V SRS 3.25 in 6. 24 (2002) je bilo določeno, da se dolgoročne in kratkoročne finančne naložbe *lahko* prevrednotijo zaradi okrepitve do njihove poštene vrednosti.

⁴⁶Po SRS 3.21 (2006) sta pogoja za dokaz poštene vrednosti objavljena cena na delujočem trgu vrednostnih papirjev ali obstoj modela vrednotenja z znanimi vložki podatkov vanj z delujočega trga.

Prevrednotenje zaradi okrepitve je treba opraviti za vsako posamezno dolgoročno finančno naložbo tako, da jo v računovodskih razvidih spremljamo od pridobitve, prek prevrednotenja zaradi okrepitve, prevrednotenja zaradi odprave oslabitve in prevrednotenja zaradi oslabitve ter odtujitve, do pripoznanja prevrednotovalnih finančnih prihodkov ali finančnih odhodkov (Župančič et al., 2005, str. 31).

Zaradi okrepitve so se lahko po SRS 3. 27 (2002) prevrednotili tudi:

- dana dolgoročna posojila, ki niso bila v posesti za trgovanje,
- dolgoročni dolžniški vrednostni papirji v posesti do zapadlosti v plačilo in
- drugi vrednosti papirji,

katerih poštene vrednosti ni bilo mogoče dokazati in je bila njihova odplačna vrednost, izračunana po metodi veljavne obrestne mere, večja od knjigovodske vrednosti. V takem primeru se finančna naložba poveča do odplačne vrednosti in za razliko poveča prevrednotovalni popravek kapitala.

Finančne naložbe v tuji valuti je potrebno preračunati v tolarje na dan nastanka in na dan bilanciranja. Takšni preračuni se po SRS 2006 pripoznajo v poslovnem izidu, če so denarne postavke,⁴⁷ preračuni ostalih finančnih naložb pa v skladu z razvrstitvijo. SRS 2002 pa so določali, da je za kratkoročne in dolgoročne finančne naložbe potrebno za preračun v tolarje uporabiti srednji tečaj Banke Slovenije oz. drug ustrezen tečaj poslovne banke, če so za to obstajali utemeljeni razlogi. Učinki prevrednotenja po SRS 2002 so se izkazali kot finančni prihodki ali finančni odhodki.

Slovenski računovodski standardi opredeljujejo tudi varovanje finančnih sredstev in dolgov pred tveganjem. Tako govorimo o varovani postavki.⁴⁸ SRS 5.12 in SRS 11.7 (2006) določata, da je vrednost terjatve in vrednost kratkoročnega dolga mogoče varovati pred tveganjem z ustreznimi izpeljanimi finančnimi inštrumenti, ki spadajo med kratkoročne finančne naložbe ali kratkoročne finančne obveznosti. Računovodsko obračunavanje varovanja pred tveganjem bo podrobneje opisano v točki 4.4.3.4, saj se SRS 2006 za pripoznavanje dobička ali izgube iz inštrumenta za varovanje pred tveganjem ali pred tveganjem varovane postavke neposredno sklicujejo na MRS 39.89 do 39.102.

Tudi SRS 2002 so določali, da so izpeljani finančni inštrumenti, ki so sestavni del dolgoročnih finančnih naložb, lahko tudi inštrumenti za varovanje pred tveganjem. Tudi izpeljani finančni inštrumenti, ki so sestavni del kratkoročnih finančnih naložb, so lahko inštrumenti za varovanje pred tveganjem. SRS 2002 so dajali navodila glede prikazovanja dobičkov ali izgub, nastalih pri prevrednotovanju varovane postavke in inštrumenta za varovanje. SRS 2002 so že ločevali tri vrste varovanja pred tveganjem, kot je to določeno v MRS, in sicer je to varovanje poštene vrednosti pred

⁴⁷Denarne postavke so denarna sredstva, ki jih ima podjetje, ter finančne naložbe v posojila, ki jih bo podjetje prejelo poravnane v določeni ali določljivi velikosti denarnih sredstev.

⁴⁸Za definicijo glej točko 4.4.3.4 tega poglavja.

tveganjem, varovanje denarnega toka pred tveganjem in varovanje čistih finančnih naložb pred tveganjem.

4.2.3 Vrednotenje finančnih naložb v odvisna in pridružena podjetja ter uporaba kapitalske metode

Obvladujoča, odvisna in pridružena podjetja morajo biti zajeta v skupinske računovodske izkaze, ki jih pripravi obvladujoča družba. Po SRS 2002 so bile finančne naložbe v odvisna podjetja in finančne naložbe v pridružena podjetja v posamičnih (ločenih) računovodskih izkazih ovrednotene po *kapitalski metodi*, ob pogoju, da so bile zajete v skupinske računovodske izkaze. Kapitalska metoda pomeni, da obvladujoče podjetje letno v svojih računovodskih izkazih poveča finančno naložbo v odvisno ali pridruženo podjetje za tisti del dobička odvisnega ali pridruženega podjetja, ki mu pripada. Pri nadaljnjem knjiženju pa moramo ločiti ali gre za finančno naložbo v odvisno ali v pridruženo podjetje.

Pri finančni naložbi v *odvisno podjetje* se je po SRS 3.26 (2002) za učinek prevrednotenja bodisi povečal posebni prevrednotovalni popravek kapitala bodisi pripoznan finančni prihodek. Ob prejemu deleža v čistem dobičku (dividende) se je knjiženje izvedlo glede na izbrano varianto, in sicer:

- v primeru knjiženja obračuna pripadajočega dela čistega dobička odvisnega podjetja na finančne prihodke, so se v trenutku prejema izkazali prejeti deleži v čistem dobičku kot prejeta sredstva (denar na transakcijskem računu) in za isti znesek zmanjšale dolgoročne finančne naložbe v kapital;
- v primeru knjiženja obračuna pripadajočega dela čistega dobička na posebni prevrednotovalni popravek kapitala, pa so se v trenutku prejema izkazali prejeti deleži v čistem dobičku kot prejeta sredstva (denar na transakcijskem računu) in zmanjšale dolgoročne finančne naložbe v kapital. Za prejete deleže se je zmanjšal tudi posebni prevrednotovalni popravek kapitala in pripoznal finančni prihodek.

Pri finančni naložbi v *pridruženo podjetje* se je po SRS 3.26 (2002) za pripadajoči čisti dobiček z uporabo kapitalske metode pripoznalo povečanje finančne naložbe in hkrati oblikovalo posebni prevrednotovalni popravek kapitala v zvezi z dolgoročnimi finančnimi naložbami v kapital pridruženega podjetja. Skratka, finančni prihodek se je pripoznal šele, ko je bila dividenda plačana in se je zmanjšal tudi posebni prevrednotovalni popravek kapitala. Ta rešitev je logična, kajti obvladujoče podjetje v primeru finančnih naložb v pridruženo podjetje (delež od 20 % do 49.9 %) samo ne more odločati o razporeditvi dobička (Župančič et al., 2005, str. 33–34).

Če je odvisno ali pridruženo podjetje izkazalo izgubo, je moralo obvladujoče podjetje po SRS 2002 oblikovati popravek vrednosti dolgoročne finančne naložbe.

Vse druge kapitalske naložbe, ki niso naložbe v odvisna in pridružena podjetja, so naložbe v druga podjetja in se v posamičnih računovodskih izkazih vrednotijo po *naložbeni metodi*. Naložbena metoda pomeni, da se letno ne povečujejo za del čistega dobička, ki jim pripada. Finančni prihodek se izkaže samo in šele v primeru, ko je delež v dobičku (dividenda) nakazan na transakcijski račun vlagateljevega podjetja. Ta metoda torej temelji na finančnem toku in ne na obračunu. To tudi pomeni, da finančne naložbe niso neposredno odvisne od poslovnega izida podjetij, v katerih imajo naložena sredstva, razen, če se njihove vrednosti zmanjšujejo in jih je zaradi tega potrebno prevrednotiti zaradi oslabitve. Morebitne izplačane zneske, ki presegajo del dobička, ki pripada vlagatelju, je potrebno obravnavati kot vračilo dolgoročne finančne naložbe in zato izkazati zmanjšanje nabavne vrednosti dolgoročne finančne naložbe (Župančič et al., 2005, str. 34).

Novi SRS 2006 na tem področju prinašajo veliko novost, in sicer v posamičnih računovodskih izkazih odpravljajo kapitalsko metodo vrednotenja finančnih naložb.

Po SRS 2006 v posamičnih računovodskih izkazih ni več dovoljeno vrednotiti dolgoročnih finančnih naložb v odvisna podjetja, pridružena podjetja in skupaj obvladovana podjetja po kapitalski metodi. Te naložbe se bodo praviloma lahko vrednotile po nabavni vrednosti, samo izjemoma pa tudi po pošteni vrednosti (tj. v primeru, ko bo družba te naložbe razporedila po pošteni vrednosti prek poslovnega izida). To je določeno v 52. členu slovenskega računovodskega standarda 3 (2006). Za podjetja je verjetno najprimernejša uporaba nabavne vrednosti, kar pomeni uporabo »naložbene« metode, ki določa pripoznavanje prihodkov z nakazilom udeležbe v dobičku (Pomembnejše spremembe v SRS 2006, prehod in davčne posledice, 2006).

V točki 4.3 tega poglavja je predstavljen Zgled vrednotenja finančne naložbe v odvisno podjetje in preračun⁴⁹ naložbe na njeno nabavno vrednost na dan 1. 1. 2006.

⁴⁹Na dan prehoda na SRS 2006, to je po stanju na dan 1. januarja 2006, so morala podjetja opraviti številne prilagoditve in preračune določene v 15. točki Uvoda v SRS 2006 (prehodne določbe). Preračunati so morala tudi dolgoročne in kratkoročne finančne naložbe v odvisna, skupaj obvladovana in pridružena podjetja, ki bodo v prihodnje izmerjena po nabavni vrednosti. Ker so SRS 2002 omogočali uporabo kapitalske metode z dvema možnostima (pripoznavanje finančnih prihodkov ali pripoznavanje posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala), se predpostavlja, da je nabavna vrednost finančne naložbe tista vrednost, ki je bila njena knjigovodska vrednost na dan 1. januarja 2002. Zato mora podjetje izločiti vse učinke iz naslova vrednotenja finančne naložbe po 1. januarju 2002, istočasno pa upoštevati tudi, da je potrebno finančno naložbo oslabiti, če za to obstajajo razlogi. V primeru, da je podjetje za učinke prevrednotenja povečevalo finančne prihodke oziroma finančne odhodke, na dan 1. 1. 2006 zmanjša oziroma poveča knjigovodsko vrednost finančne naložbe za vsoto od 1. januarja 2002 do vključno 31. decembra 2005 obračunanih finančnih prihodkov oziroma odhodkov in za učinek zmanjša oziroma poveča preneseni poslovni izid. Podjetje, ki je za učinke iz prevrednotenja uporabljalo drugo možnost (povečevanje posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala) na dan 1. januar 2006 zmanjša knjigovodsko vrednost finančne naložbe in odpravi posebni prevrednotovalni popravek kapitala za vsoto od 1. januarja 2002 do vključno do 31. decembra 2005 obračunanih prevrednotovalnih popravkov kapitala (Pomembnejše spremembe v SRS 2006, prehod in davčne posledice, 2006).

4.2.4 Odprava pripoznanja finančnega sredstva

Pri *odpravi pripoznanja* finančnega sredstva v celoti se razlika med knjigovodsko vrednostjo ter vsoto prejetih nadomestil vključno z novimi prejetimi sredstvi, zmanjšanimi za nove prevzete obveznosti in nabranimi dobički ali izgubami, pripoznanih neposredno v kapitalu, izkaže v poslovnem izidu (SRS 3.30, 2006).

SRS 2002 pa so za prodajo oziroma udenarjenje prevrednotene finančne naložbe uporabili pojem čista prodajna vrednost. Skratka, razlika med čisto prodajno vrednostjo in prvotno knjigovodsko vrednostjo, oziroma njeno zaradi okrepitve popravljeno vrednost, se prikaže v poslovnem izidu, za razliko med čisto prodajno vrednostjo in zadnjo knjigovodsko vrednostjo je potrebno popraviti tudi ustrezni prevrednotovalni popravek kapitala, in sicer del, ki se nanaša nanjo (SRS 3.34 in SRS 6.31, 2002).

4.3 ZGLED VREDNOTENJA FINANČNE NALOŽBE V ODVISNO PODJETJE

Podjetje ABC d. d. iz Slovenije je meseca julija 2003 ustanovilo podjetje XY d. o. o. in vplačalo celoten osnovni kapital v višini 2.200.000 SIT. Podjetje ABC d. d. je 100 % lastnik podjetja XY d. o. o.. Podjetje je v letu 2003 ustvarilo 200.000 SIT čistega dobička, v letu 2004 500.000 SIT čistega dobička in v letu 2005 3.000.000 SIT dobička. Obvladujoča družba zaradi uporabe kapitalske metode do 31. decembra 2005 povečuje finančno naložbo v istem poslovnem letu, v katerem je ugotovljen čisti dobiček čistega dobička odvisnega podjetja (knjižbe 2, 3 in 4 v Tab. 1, na str. 45), na drugi strani pa poveča posebni prevrednotovalni popravek kapitala.⁵⁰ Obvladujoča družba ima 100 % kapitalski delež v odvisni družbi, zato ji pripada celotni čisti dobiček odvisne družbe.

Na dan 1. januarja 2006 mora podjetje opraviti preračune in prerazvrstitve zaradi prehoda na slovenske računovodske standarde 2006. SRS 2006 ukinjajo kapitalsko metodo vrednotenja finančnih naložb v odvisna podjetja v posamičnih računovodskih izkazih, zato mora podjetje ABC d. d. na dan 1. januarja 2006 zmanjšati knjigovodsko vrednost finančne naložbe za učinke prevrednotenja od 1. januarja 2002 do 31. decembra 2005 oziroma v našem primeru od julija 2003 do 31. decembra 2005 ter odpraviti posebni prevrednotovalni popravek kapitala (glej Tab. 2, na str. 45). Obvladujoče podjetje bo tako od 1. januarja 2006 finančno naložbo vrednotilo po nabavni vrednosti in jo ne bo povečevalo za pripadajoči čisti dobiček odvisnega podjetja. Kapitalsko metodo bo uporabilo šele pri izdelavi skupinskih računovodskih izkazov za leto 2006.

⁵⁰ Podjetje izbere eno izmed variant, in sicer ali za pripadajoči čisti dobiček odvisnega podjetja poveča finančne prihodke ali posebni prevrednotovalni popravek kapitala.

Tabela št. 1: Knjiženje finančne naložbe v odvisno podjetje do 31. decembra 2005

Zap.št.	Vsebina	Konto ⁵¹	V breme	V dobro
1.	Vpis družbe v register in vplačilo celotnega osnovnega kapitala na dan 1. 6. 2003	060 285 110 285	2.200.0000 2.200.000	 2.200.000 2.200.000
2.	Obračun dobička za leto 2003 na dan 31. 12. 2003	060 953	200.000	200.000
3.	Obračun dobička za leto 2004 na dan 31. 12. 2004	060 953	500.000	500.000
4.	Obračun dobička za leto 2005 na dan 31. 12. 2005	060 953	3.000.000	3.000.000

Vir: lastna priprava

Tabela št. 2: Knjižba na dan 1. januarja 2006

Zap.št.	Vsebina	Konto ⁵²	V breme	V dobro
1.	Preračun finančne naložbe po SRS 2006 in odprava posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala	060 953	- 3.700.000	- 3.700.000

Vir: lastna priprava

4.4 VREDNOTENJE FINANČNIH NALOŽB PO MSRP

4.4.1 MRS 28 – Finančne naložbe v pridružena podjetja

Pridruženo podjetje je podjetje⁵³ v katerem ima naložbenik *pomemben vpliv* in ki ni niti odvisno podjetje niti naložbenikov skupni podvig.

4.4.1.1 Pomemben vpliv

Naložbenik ima pomemben vpliv, če ima neposredno ali posredno (prek odvisnih podjetij) *20 % ali več glasovalne moči* v podjetju (do 49.9 %), v katero naloži, razen če je mogoče nedvoumno dokazati, da to ni res.

⁵¹Po SRS 2002 so nazivi uporabljenih kontov naslednji: konto 060 – naložbe v delnice in deleže podjetij v skupini razen pridruženih podjetij, konto 285 – ostale kratkoročne obveznosti, 110 – tolarska sredstva na računih in konto 953 – posebni prevrednotovalni popravek kapitala v zvezi z dolgoročnimi finančnimi naložbami v kapital drugih pravnih oseb.

⁵²Glej **Prilogo št. 8** – Kontni načrt kratkoročnih in dolgoročnih finančnih naložb po SRS (2006).

⁵³Kot je družba z omejeno ali družba z neomejeno odgovornostjo ali pa zasebno podjetje.

Dokaz za naložbenikov pomemben vpliv je običajno eno ali več dejstev (MRS 28.7 in 13. točka Uvoda v SRS, 2006):

- zastopstvo v upravnem odboru ali ustreznem odločevalnem organu podjetja, v katero naloži,
- sodelovanje pri odločanju, vključno o razdelitvi dividend ali drugih razdelitvah,
- bistveni posli med naložbenikom in podjetjem, v katero naloži,
- medsebojno izmenjavanje vodilnega osebja ali
- zagotavljanje bistvenih strokovnih informacij.

Naložbenik izgubi pomemben vpliv v pridruženem podjetju, kadar izgubi moč sodelovati pri odločitvah o finančni in poslovni politiki navedenega podjetja. Do take izgube lahko pride z ali brez spremembe absolutnih ali relativnih ravni lastništva (MRS 28.10).

4.4.1.2 Uporaba kapitalske metode

Kapitalska metoda se ne uporablja v ločenih računovodskih izkazih.⁵⁴ V ločenih računovodskih izkazih se finančna naložba, ki ni razvrščena med sredstva za prodajo v skladu z MSRP 5 – *Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje*, obračuna po nabavni vrednosti oziroma v skladu z MRS 39 glede na razvrstitev finančne naložbe v skupino (MRS 27.37). Enak način vrednotenja so povzeli slovenski računovodski standardi za finančne naložbe v odvisna, skupaj obvladovana ali pridružena podjetja v ločenih računovodski izkazih, opisano v točki 4.2.3 tega poglavja.

Finančna naložba v pridruženo podjetje mora biti obračunana po kapitalski metodi, razen (MRS 28.13):

- kadar gre za finančno naložbo v pridruženo podjetje namenjeno prodaji v skladu z MSRP 5 – *Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje*, in jo je tudi potrebno obračunati v skladu s tem standardom,
- če obvladujočemu podjetju, ki ima tudi finančno naložbo v pridruženo podjetje, ni potrebno predstavljati skupinskih računovodskih izkazov, če izpolnjuje pogoje za dovoljene izjeme iz 10. člena MRS 27 – *Skupinski in ločeni računovodski izkazi*,⁵⁵
- se uporablja vse navedeno v nadaljevanju:
 - naložbenik je odvisno podjetje v popolni lasti obvladujočega podjetja ali odvisno podjetje v delni lasti obvladujočega podjetja drugega podjetja in so bili njegovi drugi lastniki, tudi tisti, ki sicer nimajo pravice glasovati, obveščeni in ne ugovarjajo temu, da naložbenik ne uporablja kapitalske metode.

⁵⁴»Ločeni računovodski izkazi so izkazi, ki jih pripravi obvladujoče podjetje, naložbenik v pridruženo podjetje ali podvižnik v skupaj obvladovanem podjetju, v katerih so finančne naložbe obračunane na podlagi neposrednega kapitalskega deleža in ne na podlagi poročanja o izidih in čistih sredstvih podjetij, v katere se naloži« (MRS 28.2). Iz same definicije je možno razbrati, da se kapitalska metoda v ločenih računovodskih izkazih ne uporablja.

⁵⁵Pogoji so natančno opisano v točki 5.1.2 v poglavju 5.

- o z naložbenikovimi dolgovnimi ali kapitalskimi inštrumenti se ne trguje na javnem trgu,
- o naložbenik svojih računovodskih izkazov ni predložil oziroma ni v procesu predložitve komisiji za vrednostnice ali drugi regulativni organizaciji, z namenom izdaje kateregakoli razreda inštrumentov na javnem trgu,
- o zadnje ali vmesno obvladujoče podjetje naložbenika izdela skupinske računovodske izkaze, ki so na voljo za javno uporabo in so sestavljeni v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja.

Kapitalska metoda vrednotenja je podrobno opisana v poglavju 5 (Uskupinjevanje finančnih naložb).

V primeru, da naložbenik nima več pomembnega vpliva na pridruženo podjetje, je potrebno od tistega dne, ko izgubi vpliv, finančno naložbo obračunavati v skladu z MRS 39,⁵⁶ pod pogojem, da pridruženo podjetje ne postane odvisno podjetje ali skupni podvig (MRS 28.18).

Pri uporabi kapitalske metode naložbenik uporablja najnovejše računovodske izkaze pridruženega podjetja, ki so navadno pripravljeni do istega datuma kot računovodski izkazi naložbenika. V primeru, da se datumi računovodskih izkazov naložbenika in pridruženega podjetja razlikujejo, pridruženo podjetje pogosto posebej za naložbenika pripravi izkaze do drugega datuma. Če to ni možno, se lahko uporabijo tudi računovodski izkazi, pripravljeni do drugega datuma, vendar načelo doslednosti zahteva, da sta dolžini poročevalskega obdobja v datumih poročanja iz obdobja v obdobje enaki. V primeru, da se datumi računovodskih izkazov naložbenika in pridruženega podjetja razlikujejo, so potrebne prilagoditve za učinke pomembnih poslov ali drugih poslovnih dogodkov, ki nastanejo med omenjenim datumom in datumom računovodskih izkazov (Vrankar, 2006, str. 153). V vsakem primeru pa razlika med datumi poročanja naložbenika in pridruženega podjetja ne sme biti večja od treh mesecev in mora biti iz obdobja v obdobje enaka (MRS 28.25–27).

Dobro je, da naložbenik in pridruženo podjetje uporabljata enotne računovodske usmeritve za podobne posle in druge poslovne dogodke v podobnih okoliščinah. V primeru, da za te posle pridruženo podjetje uporablja drugačne usmeritve, od tistih, ki jih uporablja naložbenik, je potrebno računovodske izkaze pridruženega podjetja preračunati tako, da so računovodske usmeritve pridruženega podjetja skladne z računovodskimi usmeritvami naložbenika, če jih naložbenik uporablja pri ravnanju po kapitalski metodi. Če preračuni niso možni je to navadno treba razkriti.

⁵⁶Glej poglavje 4.4.3 – MRS 39 – *Pripoznavanje in merjenje*

4.4.2 MRS 31 – Deleži v skupnih podvigih

Skupne podvige v MSRP rešuje standard MRS 31 – *Deleži v skupnih podvigih*. Stari SRS (2002) so skupne podvige obravnavali le bežno v Uvodu v SRS, novi SRS (2006) pa v 12. točki Uvoda v SRS povzemajo glavne značilnosti skupnih podvigov iz MRS 31. Ta opisuje oblike skupnih podvigov in pripoznavanje sredstev in obveznosti ter prihodkov in odhodkov glede na vrsto skupnega podviga. Za zadeve računovodskega obravnavanja skupnih podvigov, ki jih 12. točka ne ureja oziroma jih ne obravnava posamičen SRS 2006 pa se le-ti sklicujejo neposredno na uporabo določb MRS 31 – *Deleži v skupnih podvigih*.

Skupni podvig (ang.: *joint venture*) je *pogodbeni sporazum*, po katerem se stranke lotijo gospodarskega delovanja, ki je predmet *skupnega obvladovanja*. Stranke, ki si delijo obvladovanje, se imenujejo podvižniki (ang.: *ventureres*). Stranki sta lahko dve ali več. *Skupno obvladovanje* je odločanje o finančnih in poslovnih usmeritvah gospodarskega delovanja za pridobivanje koristi iz njega in prav to je bistvo skupnega podviga, da noben posamezen podvižnik enostransko ne more obvladovati delovanja. Skupni podvig ima poleg podvižnikov, ki si delijo obvladovanje, tudi *naložbenike v skupne podvige*, ki so stranke v skupnem podvigu, ne sodelujejo pa pri obvladovanju tega skupnega podviga. Pogodbeni sporazum ima pisno obliko in obravnava naslednja vprašanja (MRS 31.10):

- delovanje, trajanje in poročevalske obveznosti skupnega podviga,
- imenovanje upravnega odbora ali ustreznega odločevalnega organa skupnega podviga in glasovalne pravice podvižnikov,
- prispevke podvižnikov v kapital in
- delitev celotne količine proizvodov, prihodkov, odhodkov ali izidov skupnega podviga med podvižnike.

Kot dokaz za obstoj pogodbenega sporazuma služi listina, kot npr. pogodba, sklenjena med podvižniki, zapisniki razprav med njimi ali druga ustrezna listina.

Podvižniki se v pogodbenem sporazumu lahko dogovorijo, da izvajanje finančne in poslovne politike, za katero so se dogovorili, prenesejo na *izvajalca delovanja* oziroma *ravnatelja* skupnega podviga. Ravnatelj skupnega podviga ne sme imeti moči enostranskega obvladovanja skupnega podviga, saj to ni več skupni podvig, temveč odvisno podjetje ravnatelja (MRS 31.12). Izvajalci ali ravnatelji običajno dobijo za svoje delo ravnateljski honorar, takšne honorarje pa skupni podvig obračuna kot odhodke (MRS 31.53).

MRS 31 opozarja, da prav obstoj pogodbenega sporazuma razlikuje deleže, ki vključujejo skupno obvladovanje, od naložb v pridružena podjetja, v katerih ima naložbenik pomemben vpliv. Delovanja, v zvezi s katerimi ne velja pogodbeni sporazum o vzpostavitvi skupnega obvladovanja, niso skupni podvigi (MRS 31.9).

4.4.2.1 Oblike skupnih podvigov

Skupni podvigi imajo zelo različne oblike in ustroje, vendar MRS 31 in SRS (2006) opredeljujejo tri splošne značilne vrste skupnih podvigov. To so:

- skupaj obvladovano delovanje,
- skupaj obvladovana sredstva ter
- skupaj obvladovana podjetja.

Pomembno je, da podvižnik pojasni bistvo in gospodarsko stvarnost sporazuma, kar je bolj nujno kot predstavitev ustroja ali oblike skupnega podviga (MRS 31.32).

Skupaj obvladovano delovanje

Skupaj obvladovano delovanje pomeni uporabo lastnih opredmetenih osnovnih sredstev in drugih dejavnikov podvižnikov in skrbi za lastne zaloge, pri čemer nastajajo stroški in obveznosti ter lastno financiranje, s čimer so povezane njegove lastne obveznosti. Pri skupaj obvladovanem delovanju ne gre za ustanovitev podjetja (delniška družba, družba z omejeno ali neomejeno odgovornostjo) in tudi ne za vzpostavitev finančnega ustroja, ločenega od podvižnikov.⁵⁷ Pogodba o skupnem podvigu običajno določa način delitve prihodkov od prodaje skupnih proizvodov oziroma storitev in skupaj nastalih odhodkov med podvižniki.

Torej podvižnik mora glede na svoj delež v skupaj obvladovanem delovanju v svojih posamičnih računovodskih izkazih pripoznati (12. točka Uvoda v SRS, 2006 in MRS 31.15):

- sredstva, ki jih obvladuje, in obveznosti, ki jih prevzame ter
- del odhodkov, ki jih prevzame, in svoj del prihodkov od prodaje blaga in storitev iz skupnega podviga.

Skupni podvig sam ne zahteva ločenih računovodskih evidenc in računovodskih izkazov. Podvižniki pa lahko pripravljajo ravnateljske obračune za presojanje uspešnosti skupnega podviga.

Skupaj obvladovana sredstva

Za skupaj obvladovana sredstva je značilno skupno obvladovanje in pogosto skupno lastništvo podvižnikov nad enim ali več sredstvi, ki so jih prispevali v skupni podvig ali pridobili zanj in slednjemu tudi služijo.⁵⁸ Taka sredstva naj bi podvižnikom prinašala koristi. Vsak podvižnik ima svoj delež v celotni količini proizvodov iz omenjenih sredstev, vsak pa tudi prevzame svoj del odhodkov (12. točka Uvoda v SRS, 2006 in MRS 31.18–19).

⁵⁷Primer skupaj obvladovanega delovanja je, ko dva ali več podvižnikov združi(ta) svoje delovanje, dejavnike in znanje za *skupno proizvodnjo, trženje in prodajanje letala*. Vsak podvižnik opravlja svoje stopnje proizvodnje, vsak pa prevzame nase tudi lastne stroške in je udeležen v prihodkih od prodaje letala, delež pa je določen v pogodbenem sporazumu (MRS 31.14).

⁵⁸Primer skupaj obvladovanih sredstev sta *naftovod*, ko vsak podvižnik uporablja naftovod za prenašanje svojih proizvodov, zato pa prevzame dogovorjeni del stroškov obratovanja naftovoda ter *nepremičnina*, ki jo obvladujeta dve podjetji skupaj, vsaka pa dobiva zanj svoj delež najemnine in prevzame svoj del stroškov zanj (MRS 31.20).

Enako kot pri skupaj obvladovanem delovanju tudi pri skupaj obvladovanih sredstvih ne gre za ustanovitev podjetja (delniške družbe, družbe z omejeno ali neomejeno odgovornostjo ali kakega drugega podjetja), pa tudi ne za finančni stroj, ki bi bil ločen od podvižnikov.

Podvižnik v svojih računovodskih izkazih pripozna sredstva, obveznosti, prihodke in odhodke, zato pri sestavljanju skupinskih računovodskih izkazov v zvezi z naštetimi postavkami niso potrebni preračuni in drugi postopki uskupinjevanja. Skupni podvig sam ne zahteva ločenih računovodskih evidenc in računovodskih izkazov. Podvižniki pa lahko pripravljajo ravnateljske obračune za presojanje uspešnosti skupnega podviga (MRS 31.22–23).

Podvižnik v svojih računovodskih izkazih glede na svoj del v skupaj obvladovanih sredstvih pripozna (12. točka Uvoda v SRS, 2006 in MRS 31.21):

- svoj del v skupaj obvladovanih sredstvih, razvrščenih glede na vrsto sredstev,
- vse obveznosti, nastale pri njem ter svoj del prevzetih obveznosti s skupnim podvigom,
- vse prihodke od uporabe ali prodaje svojega dela celotne količine proizvodov skupnega podviga,
- vse odhodke, nastale pri njem v zvezi z njegovim deležem v skupnem podvigu ter svoj delež odhodkov, nastalih v skupnem podvigu.

Skupaj obvladovana podjetja

Skupaj obvladovano podjetje je skupni podvig, pri katerem se ustanovi delniško družbo, družbo z omejeno ali neomejeno odgovornostjo ali kako drugo podjetje, v katerem ima vsak podvižnik svoj delež.⁵⁹ Podvižnik prispeva v skupaj obvladovano podjetje denarna ali druga sredstva, ki se v njegovih računovodskih izkazih pripoznajo kot finančna naložba v skupaj obvladovano podjetje (MRS 31.29). Poslovanje takšnega podjetja je enako poslovanju drugega podjetja, razlika je samo v tem, da pogodbeni sporazum med podvižniki določa skupno obvladovanje gospodarskega delovanja takšnega podjetja.

Skupaj obvladovano podjetje obvladuje sredstva skupnega podviga, prevzema obveznosti in povzroča odhodke ter ustvarja prihodke. Vsak podvižnik ima pravico do deleža v dobičku skupaj obvladovanega podjetja, pri nekaterih skupaj obvladovanih podjetjih pa gre tudi za delitev celotne količine proizvodov skupnega podviga (MRS 31.25). Podjetje mora tako kot ostala podjetja voditi lastne računovodske razvide in sestaviti lastne računovodske izkaze v skladu z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja.

⁵⁹Običajen primer skupaj obvladovanega podjetja je, ko dve podjetji združita svoje delovanje na nekem poslovnem področju, tako da preneseta ustrezna sredstva in obveznosti v skupaj obvladovano podjetje (MRS 31.26). Veliko skupaj obvladovanih podjetij je podobnih ostalim skupnim podvigom, in sicer skupaj obvladovanemu delovanju ali skupaj obvladovanim sredstvom. Podvižniki lahko prenesejo skupaj obvladovano sredstvo (naftovod) v skupaj obvladovano podjetje iz davčnih ali drugih razlogov.

4.4.2.2 Računovodski izkazi podvižnika

Podvižnik pripozna svoj delež v skupaj obvladovanem podjetju na podlagi metode sorazmernega uskupinjevanja ali nadomestne, tj. kapitalske metode, ki sta podrobneje opisani v poglavju 5.3.2 in 5.3.3.

MRS 31 pa dovoljuje tudi izjeme od uporabe metode sorazmernega uskupinjevanja in kapitalske metode, in sicer za deleže v skupaj obvladovanih podjetjih, ki so razvrščeni med sredstva za prodajo v skladu z MSRP 5 – *Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje*, ki se obračunavajo v skladu z MSRP 5.⁶⁰ Če delež v skupaj obvladovanih podjetjih, ki je bil predhodno razvrščen med sredstva za prodajo, ne izpolnjuje več pogojev za takšno razvrstitev, se obračuna z uporabo metode sorazmernega uskupinjevanja ali kapitalske metode od dneva, ko je bil razvrščen med sredstva za prodajo. Računovodski izkazi za obdobja od razvrstitve med sredstva za prodajo se ustrezno spremenijo (MRS 31.42–43).

Ko skupaj obvladovano podjetje postane podvižnikovo odvisno podjetje, podvižnik obravnava svoj delež v skladu z MRS 27 – *Skupinski in ločeni računovodski izkazi*. Ko skupaj obvladovano podjetje postane podvižnikovo pridruženo podjetje, podvižnik obravnava svoj delež v skladu z MRS 28 – *Finančne naložbe v pridružena podjetja*.⁶¹

4.4.2.3 Posli med podvižnikom in skupnim podvigom

Podvižnik lahko prispeva ali proda skupnemu podvigu sredstvo ali od njega sredstvo kupi. Če podvižnik prispeva ali proda sredstva skupnemu podvigu, mora pripoznavanje vsakega dela dobička ali izgube iz omenjenega posla kazati vsebino posla. Ob prodaji sredstva lahko podvižnik pripozna samo tisti del dobička ali izgube, ki se nanaša na deleže drugih podvižnikov. Če pa podvižnik kupi od skupnega podviga sredstva, svojega deleža v dobičku iz tega posla ne pripozna, dokler ne preproda omenjenih sredstev neodvisni stranki (MRS 31.48–49).

Posli med podvižnikom in skupnim podvigom so prikazani v naslednji shematični obliki.

⁶⁰Po MSRP 5 – *Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje*, se nekratkoročno sredstvo razvrsti za prodajo, če bo njegova knjigovodska vrednost poravnana predvsem s prodajo, in ne z nadaljno uporabo. To je takrat, ko je sredstvo na razpolago za takojšnjo prodajo v trenutnem stanju in odvisno le od običajnih pogojev za prodajo takšnih sredstev, pri čemer mora biti njegova prodaja zelo verjetna. Prodaja pa je zelo verjetna v primeru, ko vodstvo dosledno izpolnjuje in sledi načrtu za prodajo sredstva, poteka aktivno trženje sredstva in prizadevanje za doseg cene, ki odgovarja njegovi trenutni pošteni vrednosti (MSRP 5.6–8). Če podjetje spremeni prodajni načrt in sredstvo razvrščeno med sredstva za prodajo, ne izpolnjuje več sodil iz MSRP 5.7–9, podjetje ne sme več razvrščati tega sredstva med sredstva za prodajo (MSRP 5.26).

⁶¹MRS 31.45 – sprememba v obravnavanju deleža v skupaj obvladovanem podjetju velja od tistega dne, ko postane podjetje podvižnikovo odvisno ali pridruženo podjetje.

a.) Podvižnik proda skupnemu podvigu

Posel

1. Podvižnik zadrži tveganja in koristi
2. Podvižnik prenese tveganja in koristi
3. Skupni podvig prenese tveganja in koristi na tretjo stranko

Podvižnikovi računovodski izkazi

1. Ni dobička
2. Del dobička, ki pripada drugim podvižnikom
3. Celotni dobiček

b) Podvižnik kupi od skupnega podviga

Posel

1. Podvižnik zadrži sredstvo
2. Podvižnik proda sredstvo tretji stranki

Podvižnikovi računovodski izkazi

1. Izločiti del dobička
2. Del dobička skupnega podviga, ki pripada podvižniku in njegov dobiček

Vir: Predstavitev značilnosti konsolidiranja v skladu z MSRP, 2004.

4.4.3 MRS 39 – Pripoznavanje in merjenje

4.4.3.1 Izpeljani finančni inštrumenti (*Derivatives*)

V začetku razvoja novih finančnih inštrumentov so bile v trgovanje z njimi vključene samo glavne finančne institucije, ki so bile edine sposobne poslovati na mednarodnem trgu. Z razvojem telekomunikacij ter računalniške tehnologije, standardizacije finančnih inštrumentov in povezanosti finančnih trgov so nove oblike finančnih inštrumentov postale dosegljive tudi za velika in srednje velika nefinančna podjetja (New Financial Instruments, 1991, str. 8). Novi finančni inštrumenti izboljšajo alokacijsko učinkovitost in stabilnost finančnega sistema. Finančni inštrumenti so lahko dostopni podjetjem in tudi cena se je z razvojem novih vrst finančnih inštrumentov izboljšala, kar vse vpliva na alokacijsko učinkovitost. Z vidika stabilnosti pa novi finančni inštrumenti pomenijo večjo diverzifikacijo portfelja finančnih inštrumentov (New Financial Instrument, 1991, str. 10)

S rokovnimi pogodbami se trguje na *rokovnih borzah*, *bančnem trgu* in *trgu neposredno med strankama*.

Na *rokovnih borzah* se trguje z velikim številom standardiziranih rokovnih pogodb. Cena pogodbe se določi z odprtimi izklicevanji. Pogodbe smejo sklepati samo člani borze. Udeleženci rokovnih pogodb se pred možnostjo neizpolnitve sklenjene pogodbe varujejo z zahtevo po vplačilu varnostnih kritij (*margins*). Vrednost kritja določi obračunski sektor borze in je odvisna od dnevnega nihanja cen in v normalnih tržnih razmerah ne presega 15 % vrednosti odprtih pozicij. Vsi člani morajo vzdrževati kritje svojih nakupnih (*long*) in prodajnih (*short*) pozicij pri vsaki posamezni vrsti blaga.

Bančni trg je prostor, na katerem finančne ustanove in podjetja med seboj neposredno trgujejo. Ta trg je sestavljen iz mreže trgovcev za nek instrument. Vsak izmed njih ima portfelj več instrumentov in določi ceno, po kateri je pripravljen prodati instrument iz portfelja ali slednjega dopolniti z nakupom novega instrumenta.

Trg neposredno med strankama se od bančnega razlikuje le po tem, da na njem poslujejo neposredno nefinančne ustanove (podjetja).

Finančni instrument je pogodba, na podlagi katere nastane finančno sredstvo enega podjetja in hkrati finančna obveznost ali kapitalski instrument drugega podjetja. Finančni instrument je lahko denar, dokazilo o lastništvu ali pogodba, ki:

- nalaga eni strani pogodbeno obveznost, da priskrbi denar ali drug finančni instrument drugi strani ali da pod potencialno neugodnimi pogoji z drugo stranjo zamenja drug finančni instrument.
- prinaša drugi strani pogodbeno pravico, da prejme denar ali drug finančni instrument od prve strani ali da pod potencialno dobrimi pogoji z drugo stranjo zamenja drug finančni instrument.

Sestavni del finančnih instrumentov so finančne naložbe, ki so večinoma naložbe v kapital drugih podjetij ali v finančne dolgove drugih podjetij, države, območja, občine ali drugih izdajateljev (finančne naložbe v posojila). Ti predstavljeni finančni instrumenti so osnovni. Finančne instrumente, pri katerih so osnovni finančni instrumenti podlaga za vrednotenje in hkrati pogoj za njihov obstoj, imenujemo izpeljani finančni instrumenti.⁶² Uporabljamo jih predvsem za varovanje osnovnih finančnih instrumentov pred različnimi finančnimi tveganji. S tem namenom so bili tudi razviti.

Izpeljani finančni instrument je po mednarodnem računovodskem standardu MRS 39.9 tisti, ki ima vse tri spodaj navedene značilnosti:

- njegova vrednost se spremeni v odgovor na spremembo posamezne obrestne mere, cene finančnega instrumenta, cene blaga, deviznega tečaja, indeksa cen ali tečajev, kreditne sposobnosti, kreditnega indeksa ali druge spremenljivke (včasih imenovane »podlage«), če v primeru nefinančne spremenljivke taka spremenljivka ni značilna za eno od pogodbenih strank,
- ne zahteva začetne neto finančne naložbe ali pa le majhno naložbo, ki je manjša kot pri drugih vrstah pogodb, za katere se pričakuje podoben odziv na spremembe tržnih razmer,
- poravnana je na datum v prihodnosti.

⁶²Izraz *izpeljani oz. izvedeni* poudarja, da je vrednost oz. cena teh finančnih oblik odvisna ali izvedena iz vrednosti nekega osnovnega instrumenta, ki je lahko valuta, obrestna mera, obveznica, delnica, indeks, žlahtna ali nežlahtna kovina, nafta in drugo (MBS 97, 1997, str. 60).

Izvedene finančne oblike so v svojem bistvu terminski posli.⁶³ Osnovna razlika med promtnimi in terminskimi posli je v tem, da pri promtnih poslih pride do izvršitve dogovorjenega posla najkasneje v dveh delovnih dneh po sklenitvi, medtem ko je pri terminskih poslih izvršitev odložena za več dni, tednov, mesecev, lahko tudi let (MBs 97, 1997, str. 60).

Izvedeni finančni inštrumenti so iz mikro in makroekonomskega vidika pomembni zaradi več razlogov:

- omogočajo zaščito pred tveganjem oz. prenos tveganja,
- zmanjšujejo nestanovitnost cen osnovnih inštrumentov,
- omogočajo odkrivanje cene v prihodnosti,
- omogočajo jasno, pošteno, likvidno, varno in stroškovno učinkovito trgovanje.

Izpeljani finančni inštrumenti so v očeh vlagateljev ocenjeni kot veliko bolj tvegani kot neizpeljani finančni inštrumenti. Vzrok tega gre iskati tudi v velikih izgubah podjetij v trgovanju z izpeljanimi finančnimi inštrumenti (swapi, futures in opcije) v sredini 90-ih letih, katerim so mediji namenili veliko pozornost (Koonce, Lipe, McAnally, 2004, str. 875).

V nadaljevanju bodo predstavljeni nekateri predstavniki izpeljanih finančnih inštrumentov, in sicer:

- nestandardizirana in standardizirana rokovna pogodba,
- finančna zamenjava ter
- opcija.

Nestandardizirana in standardizirana rokovna pogodba (forward and futures)

Nestandardizirana rokovna pogodba (*forward contract*) je izpeljani finančni inštrument, ki je pogodba o nakupu ali prodaji izbranega osnovnega inštrumenta⁶⁴ z rokom izvršitve v prihodnosti⁶⁵ po ceni, dogovorjeni ob sklenitvi pogodbe. S tem je rokovna transakcija enaka gotovinski, le da je izpolnitev predstavljena v prihodnost. Rokovno pogodbo skleneta izključno dve strani, in sicer najpogosteje dve finančni ustanovi ali pa finančna ustanova in njena stranka (komitent), s čimer je določen tudi kraj izpolnitve pogodbe. Pogodbena cena je odvisna od lastnosti osnovnega inštrumenta, ki je predmet rokovne pogodbe. Rokovne pogodbe so popolnoma prilagojene potrebam pogodbenih strank.

⁶³Terminsko trgovanje je trgovanje z obljubami, da bo udeležena stranka po določeni ceni nekaj v prihodnosti kupila ali prodala. Teoretično ceno blaga v prihodnosti je potrebno dobro poznati. Ta je sestavljena iz današnje cene blaga in stroškov lastništva tega blaga od danes do zapadlosti terminske pogodbe. V trenutno terminsko ceno so že vključena vsa pričakovanja udeležencev trga (MBS 97, str. 53–54).

⁶⁴Osnovni inštrument standardizirane rokovne pogodbe je predmet, katerega vrednost želimo zaščititi. Najpogostejši osnovni inštrumenti, na katere se terminska pogodba lahko glasi, so:

- žitarice (koruza, oves, soja, pšenica, riž, itn.),
- živina in meso, hrana in drugi pridelki (kakav, kava, sladkor, bombaž),
- kovine, surova nafta in druge surovine (baker, zlato, platina, kurilno olje, zemeljski plin, itn.),
- obrestne mere (za državne obveznice različnih ročnosti, LIBOR, itn.),
- valute (japonski jen, nemška marka, ameriški dolar, angleški funt, švicarski frank, itn.) in
- borzni indeksi.

⁶⁵Rok izvršitve je daljši od dveh delovnih dni. Običajno so ti roki od tri do sedem dni, en, dva, tri, šest, devet in dvanajst mesecev ali dva, tri in pet let.

Standardizirane rokovne pogodbe (*futures contract*) so zavezujoči dogovori o nakupu oziroma prodaji standardne količine nekega natančno opisanega osnovnega inštrumenta standardne kakovosti na standardiziran dan v prihodnosti po ceni, dogovorjeni v sedanjosti.

V standardni specifikaciji so določeni:

- količina osnovnega inštrumenta
- kakovost osnovnega inštrumenta
- čas, kraj in način poravnave za vsako vrsto inštrumenta.

V nestandardiziranih rokovnih pogodbah pa so te sestavine prilagojene potrebam pogodbenih strank. Torej se pri sklepanju standardiziranih pogodb o teh sestavinah ne pogaja, ampak pogajanja potekajo samo glede določitve cene (Peterlin, 2004, str. 101).

Standardiziranost zagotavlja popolno zamenljivost vseh rokovnih pogodb, kar je tudi njihova glavna prednost pred nestandardiziranimi rokovnimi pogodbami. Standardiziranost je tudi nujen pogoj za borzno trgovanje, zato so standardizirane rokovne pogodbe borzni proizvod. Varnost trgovanja zagotavlja pri standardiziranih rokovnih pogodbah klirinška hiša,⁶⁶ medtem ko je pri nestandardizirani rokovni pogodbi varnost enaka kot pri vsakem drugem poslu oziroma vsaki drugi pogodbi. Stroški transakcije so pri standardizirani rokovni pogodbi stroški posrednika in depozita, pri nestandardizirani rokovni pogodbi pa možni stroški zaradi pravne ureditve.

Najpomembnejša razlika med omenjenima vrstama terminskega poslovanja je plačilo začetnega kritja in časovna razporeditev denarnih tokov. Pri nestandardizirani terminski pogodbi ne pride ob sklenitvi posla do nikakršnih denarnih tokov, stranki se le dogovorita o podrobnostih posla in določita terminsko ceno. Denarni tok se pojavi le na dogovorjeni dan, ko vsaka stranka izpolni svojo dolžnost. Ob sklenitvi standardizirane terminske pogodbe je potrebno vplačati začetno kritje kot nekakšen jamstveni sklad, spremembe terminske cene pa se kažejo kot vsakodnevni denarni pritok realiziranega dobička ali denarni odtok, če gre za izgubo.

Valutne nestandardizirane rokovne pogodbe omogočajo izvoznikom, da si vnaprej zagotovijo devizni tečaj, po katerem bodo zamenjali prejeto količino deviz na določen datum v prihodnosti v matično valuto, že na datum sklenitve posla s partnerjem v tujini. V tem primeru se izvozniki zavarujejo s tveganjem padca deviznega tečaja v prihodnosti, depreciacije tuje valute ali apreciacije domače valute (Uporabna vrednost izpeljanih finančnih inštrumentov v praksi, 2003).

Finančna zamenjava (financial swap)

Zamenjava je obvezujoč dogovor med dvema pogodbenima strankama, da zamenjata eno sredstvo za drugo. Pri finančni zamenjavi govorimo o zamenjavi oziroma izmenjavi dveh denarnih tokov

⁶⁶Pogodbene stranke ne trgujejo neposredno, ampak imajo kot posrednika borzo oziroma klirinško hišo, zaradi česar je zmanjšano kreditno tveganje.

oziroma dveh različnih načinov plačila v prihodnosti. Finančne zamenjave so zelo prilagodljive, saj pogoji zamenjave niso vnaprej določeni oziroma standardizirani, kot pri standardiziranih rokovnih pogodbah, ki se jih stranke morajo držati. Skratka, stranki se o pogojih zamenjave prosto odločita.

Ponavadi se o pogodbah podjetja ne dogovarjajo neposredno, pač pa sklenejo dogovor s finančnim posrednikom (npr. banko), ki za vsako pogodbeno stran poišče ustrezno nasprotno stran. Finančne zamenjave so kombinacija rokovnih pogodb (Uporabna vrednost izpeljanih finančnih inštrumentov v praksi, 2003).

Glede na predmet ločimo dve osnovni vrsti zamenjav:

- obrestna zamenjava (interest rate swaps),
- valutna zamenjava (currency swaps).

Obrestna zamenjava je pogodba med dvema strankama, s katero se dogovorita, da bosta zamenjali različna plačila obresti in na koncu vračilo glavnice v zaporednih prihodnjih obdobjih. Vsa plačila morajo biti v isti valuti. Dve podvrsti obrestne zamenjave sta zamenjava fiksne za spremenljivo obrestno mero ali zamenjava dveh (različnih) spremenljivih obrestnih mer.

Primer takšnih zamenjav je zamenjava denarnega toka spremenljivih obresti za denarni tok nespremenljivih obresti ali pa spremenljivo obrestno mero na podlagi 6-mesečnega euriborja za spremenljivo obrestno mero 12-mesečnega euriborja (Peterlin, 2004, str. 102). Večina obrestnih zamenjav se danes vrši preko poslovnih in investicijskih bank, ki tudi jamčijo za plačilo. To pomeni veliko zmanjšanje tveganja z vidika tveganja propada nasprotne stranke ali neizvršitve izplačila za stranko vključeno v zamenjavo. Tudi same banke zmanjšujejo tveganje, in sicer tako, da poslujejo samo s podjetji uvrščenimi najmanj v bonitetni razred A. Poleg tega banke zmanjšajo tveganje tudi z različnimi klavzulami v pogodbi v primeru velike spremembe obrestne mere in poroštvom. Stranke sklepajo obrestne zamenjave zaradi različnih vzrokov vključno z različnimi pričakovanji glede obrestne mere. Katera stranka bo z zamenjavo zmagala oziroma izgubila pa je odvisno od razmerja med spremembo variabilne obrestne mere in nespremembo fiksne obrestne mere (Koonce, Lipe, McAnally, 2004, str. 874).

Valutna zamenjava pa je pogodba med dvema strankama, kjer se dogovorita, da bosta zamenjali plačevanje obresti in vračilo glavnice v eni valuti za plačevanje obresti in glavnice v drugi. Obstajajo tri različice, na obeh straneh sta namreč lahko trdni obrestni meri, na obeh spremenljivi ali pa je ena valuta obrestovana po trdni, druga pa po spremenljivi obrestni meri.

Opcija (Option)

Opcija je izpeljani finančni inštrument, ki daje lastniku ob plačilu premije pravico, ne obveznost, da v prihodnosti na dogovorjeni datum kupi ali proda določen osnovni inštrument po ceni dogovorjeni ob sklenitvi pogodbe. Kupec opcije ni dolžan izkoristiti in jo bo uporabil samo če bo to zanj ugodno. Prav to ločuje opcijo od nestandardizirane rokovne pogodbe, pri kateri sprejmemo obveznost, da

bomo transakcijo izvedli po dogovorjeni ceni, čeprav so dogajanja na trgu drugačna od pričakovanih in ob dospelosti rokovne pogodbe rajši ne bi izpolnili. Če je na dan poteka⁶⁷ opcije za kupca opcije dobičkonosno, da jo izkoristi (opcija je »in-the money«⁶⁸), bo storil tako, v nasprotnem primeru jo bo pustil neizkoriščeno.

»Razlikuje se tudi od standardiziranih rokovnih pogodb, saj dnevna gibanja cen opcij po sklenitvi pogodbe ne morejo vplivati na velikost stroška (izgube) pogodbenic, saj ceno opcije plačamo ob sklenitvi pogodbe. Če z opcijami trgujemo, je s plačilom premije določena največja možna izguba. Če se odločimo za varovanje, pa ceno opcije prištejemo k vrednosti varovane postavke. Kadar opcijo prodajamo, je naša izguba teoretično neomejena in premija pomeni odškodnino za prevzem tega tveganja (Peterlin, 2004, str. 102)«. Nakup opcije je za kupca pravica, ki se vrednoti med sredstvi podjetja po poštenu vrednosti.

Razlikujemo dve vrsti opcij, in sicer:

- nakupna opcija (*call option*) daje imetniku (kupcu) opcije pravico in ne obveznosti, kupiti v pogodbi določen osnovni inštrument po pogodbeno določeni ceni. Kupec opcije torej pričakuje rast tečaja delnic, na katere se opcija glasi.
- Prodajna opcija (*put option*) daje imetniku pravico in ne obveznosti, prodati pogodbeno določen osnovni inštrument po pogodbeno določeni ceni. Kupec torej pričakuje padec tečaja delnic, na katere se opcija glasi.

4.4.3.2 Pripoznavanje in odprava pripoznavanja

Pripoznavanje

Finančna sredstva in finančne obveznosti se pripoznajo v bilanci stanja, ko podjetje postane del pogodbenih določb finančnega inštrumenta. Običajni nakupi in prodaje se pripoznajo na dan trgovanja ali na dan plačila, kar je podrobno opisano v točki 3.2.1 poglavja 3.

Odprava pripoznavanja

Podjetje *odpravi pripoznavanje finančnega sredstva* zgolj kadar prenese tveganja in koristi iz tega finančnega sredstva in ne obvladuje več pogodbenih pravic, ki obsegajo finančno sredstvo. Sredstvo je lahko odpravljeno v celoti ali deloma. Del finančnega sredstva (ali del skupine podobnih finančnih sredstev) se lahko odpravi samo če so riziki in koristi preneseni proporcionalno. Skratka, podjetje pred ovrednotenjem koliko in v kakšnem obsegu je ustrezno odpraviti pripoznanje ugotovi

⁶⁷Dan poteka opcije (expiration date) je datum, ko kupec opcije lahko zahteva izvršitev opcije (Prohaska, 1999, str. 169).

⁶⁸»In the money« pomeni, da je trenutna tržna cena delnice preseгла pogodbeno ceno nakupne opcije ali je pod pogodbeno ceno prodajne opcije (Prohaska, 1999, str. 170).

ali bo odpravilo pripoznanje dela finančnega sredstva (ali dela skupine podobnih finančnih sredstev) ali finančno sredstvo (ali skupino podobnih finančnih sredstev) v svoji celoti.⁶⁹

Podjetje *odpravi finančno obveznost* ali njen del iz bilance stanja zgolj kadar je obveznost izbrisana, to je, če je obveza, določena v pogodbi, izpolnjena, razveljavljena ali zastarana.

Pri odpravi pripoznanja finančnega sredstva v celoti, se razlika med (MRS 39.26):

- knjigovodsko vrednostjo in
- vsoto prejetih nadomestil (vključno z novim dobljenim sredstvom, zmanjšano za novo prevzeto obveznost) in nabranimi dobički ali izgubami, ki so bile pripoznane neposredno v kapitalu

pripozna v poslovnem izidu.

Primer odprave pripoznanja finančnega sredstva

Podjetje ABC ima na dan 1. oktobra 2005 finančno sredstvo razvrščeno kot sredstvo za prodajo s knjigovodsko vrednostjo EUR 1.400 EUR s kumulirano izgubo pripoznano v kapitalu EUR 200. Na ta dan podjetje sredstvo brezpogojno *proda* drugemu podjetju za EUR 2.500 plačljivo v denarju in izdano obveznico kupcu. Obveznica ima obresti nižje od tržnih obresti in nominalno vrednostjo EUR 1.150 EUR. Poštena vrednost te obveznice je EUR 1.100.

Tabela št. 3: Odprava pripoznanja finančnega sredstva

	EUR	EUR
Denar	2.500	
Izguba ob prodaji	200	
Sredstvo		1.400
Izdana obveznica		1.100
Kapital (pripoznanje učinka skozi poslovni izid)		200

Vir: Seminar o praktičnih primerih uporabe MRS 32 in 39, 2005.

Pravila za odpravo pripoznavanja po MRS 39 so kompleksna, zato so predstavljena v obliki diagrama v ***Prilogi št. 9***.

4.4.3.3 Merjenje

Začetna izmera finančnih sredstev in obveznosti

Finančno sredstvo ali finančno obveznost se na začetku pripozna po poštenu vrednosti, in če gre za finančno sredstvo ali finančno obveznost, ki ni razporejena v skupino po poštenu vrednosti skozi

⁶⁹Podjetje mora za odpravo pripoznanja dela finančnega sredstva ali dela skupine podobnih finančnih sredstev izpolniti tri pogoje podrobno opisane v 16. členu MRS 39.

poslovni izid, prišteti tudi stroške posla, ki izhajajo neposredno iz nakupa ali izdaje finančnega sredstva ali finančne obveznosti (MRS 39.43).

Kasnejše merjenje finančnih sredstev

Na kasnejše merjenje finančnih sredstev vpliva, v katero skupino je finančno sredstvo razporejeno. Po začetnem pripoznavanju mora podjetje izmeriti finančna sredstva, vključno z izpeljanimi finančnimi inštrumenti po pošteni vrednosti, brez odštetja stroškov posla, razen naslednjih finančnih sredstev (MRS 39.46):

- posojila in terjatve, ki se izmerijo po odplačni vrednosti po metodi veljavnih obresti,
- finančnih naložb v posesti do zapadlosti v plačilo, ki se izmerijo po odplačni vrednosti po metodi veljavnih obresti,
- finančnih naložb v kapitalske inštrumente, ki nimajo kotizirane tržne cene na delujočem trgu in katerih poštene vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti, in izpeljani finančni inštrumenti povezani s takšnim nekotiranim kapitalskim inštrumentom, ki se morajo poravnati z njo in izmeriti po nabavni vrednosti.

4.4.3.4 Varovanje pred tveganjem

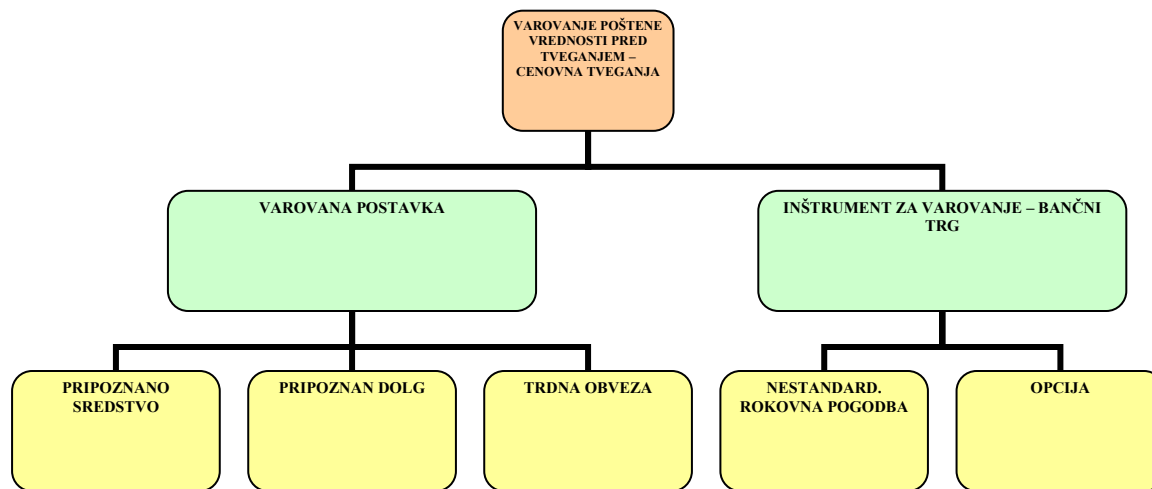
Varovanje pred tveganjem je določitev finančnega inštrumenta za varovanje pred tveganjem, tako da se sprememba poštene vrednosti ali denarnih tokov delno ali v celoti pobota s spremembo varovane postavke. Obvladovanje finančnih tveganj je glede na vse večjo nestanovitnost (*volatility*) in nepredvidljivost tržnih cen v podjetjih pridobilo strateški pomen. Računovodsko obračunavanje varovanja pred tveganjem usklajuje časovno pripoznavanje v izkazu poslovnega izida, ki izhaja iz prevrednotenja inštrumenta za varovanje pred tveganjem in varovane postavke.

Iz MRS 39 lahko povzamemo, da je pri računovodskem obračunavanju varovanja poštene vrednosti pred tveganjem na eni strani varovana postavka, ki jo evidentiramo in prevrednotimo, na drugi strani pa inštrument za varovanje pred tveganjem, ki ga prav tako evidentiramo in prevrednotimo. Oba skupaj (varovana postavka in inštrument za varovanje) tvorita varovalno razmerje. Varovalna postavka in inštrument za varovanje se na isti dejavnik tveganja odzivata v *nasprotni smeri*, zato lahko govorimo o *pobotanju* sprememb poštenih vrednosti. Na primer, ko je varovana postavka terjatev do tujega kupca, ima podjetje v primeru oslabitve tuje valute nasproti poročevalni valuti tega podjetja oslabiljeno terjatev do tujega kupca. Če pa podjetje to terjatev varuje z nestandardizirano rokovno pogodbo (dogovor za rokovno prodajo zadevne tuje valute) potem bo oslabitev tuje valute nasproti poročevalni valuti tega podjetja povzročilo oslabitev obveznosti iz nestandardizirane rokovne pogodbe (Peterlin, 2004a, str. 109).

Poštene vrednosti sredstev in dolgov v prihodnje ne moremo z gotovostjo oceniti, zato je dovolj, da sta varovana postavka in inštrument za varovanje časovno usklajena in bilančno izravnana. Bilančna izravnana pomeni, da imamo na načrtovani dan pri isti podlagi ravno toliko sredstev kot dolgov, ki so lahko v obliki osnovnih ali izpeljanih finančnih inštrumentov. Ne glede na

nestanovitnost podlage (npr. deviznega tečaja) se prevrednotovalni popravek sredstva pobota z prevrednotovalnim popravkom dolga oziroma prevrednotovalni popravek varovane postavke s prevrednotovalnim popravkom inštrumenta za varovanje (Peterlin, 2004b, str. 96).

Slika št. 2: Prikaz varovalnega razmerja za cenovna tveganja



Vir: Peterlin, 2004a, str. 109.

Varovana postavka

Varovana postavka je pripoznano sredstvo ali dolg, nepripoznana trdna obveza⁷⁰ ali zelo verjeten predviden posel⁷¹ ali čista naložba v enoto v tujini⁷², ki:

- izpostavlja podjetje tveganju spremembe poštene vrednosti ali prihodnjih denarnih tokov,
- je opredeljena kot sredstvo varovanja.

Pred tveganjem varovana postavka je lahko:

- posamezno sredstvo, dolg, trdna obveza, zelo verjeten predviden posel ali čista finančna naložba v enoto v tujini,
- skupina sredstev, obveznosti, trdnih obvez, zelo verjetnih predvidenih poslov ali čistih finančnih naložb v tujini s podobnimi značilnostmi glede tveganja, ali

⁷⁰Trdna obveza je zavezujoč sporazum o zamenjavi natančno določene količine dejavnikov po natančno določenih cenah na natančno določen datum v prihodnosti. Primer: Čvrsta obveza kupiti stroj čez šest mesecev za določen znesek ameriških dolarjev.

⁷¹Zelo verjeten načrtovani posel je nezavezujoč, temveč predviden prihodnji posel. Primer zelo verjetne bodoče transakcije je planirana prodaja v ameriških dolarjih čez šest mesecev.

⁷²Čista finančna naložba v podjetje v tujini je delež poročajočega podjetja v kapitalu podjetja v tujini.

- v portfelju varovanja samo pred obrestnim tveganjem, del portfelja s finančnimi sredstvi ali finančnimi obveznostmi, ki so varovana/e pred tveganji.

Podobna sredstva ali podobne dolgove je potrebno združiti in varovati pred tveganjem kot skupino, če si le nekatera sredstva ali dolgovi v skupini delijo izpostavljenost tveganju, pred katerim so varovani. Pričakuje se tudi, da bo sprememba poštene vrednosti, ki jo je mogoče pripisati tveganju, pred katerim se varujemo, pri vsaki posamezni postavki v skupini približno sorazmerna celotni spremembi poštene vrednosti, ki jo lahko pripišemo tveganju, pred katerim varujemo vso skupino (Peterlin, 2004, str. 103).

Inštrument za varovanje pred tveganjem

Inštrument za varovanje pred tveganjem je izpeljani finančni inštrument ali v primeru varovanja pred valutnim tveganjem neizpeljano finančno sredstvo ali neizpeljani finančni dolg, pri katerem pričakujemo, da bodo spremembe poštene vrednosti ali denarnih tokov pobotale spremembe poštene vrednosti ali denarnih tokov varovane postavke. Tako je inštrument za varovanje pred tveganjem lahko izvedeni finančni inštrument ali del tega inštrumenta, kombinacija dveh ali več izvedenih inštrumentov ali del teh inštrumentov, kombinacija izpeljanih in neizpeljanih finančnih inštrumentov ali njihov sorazmerni del ter neizvedeni finančni inštrument ali del tega inštrumenta, vendar le za tečajno tveganje. Skratka, MRS 39 zahteva, da se izvedeni finančni inštrument opredeli kot inštrument za varovanje pred tveganjem v celoti ali del, pri čemer je možno opredeliti del izvedenega finančnega inštrumenta (kot na primer 50 % nominalnega zneska inštrumenta), vendar ni možno opredeliti izvedenega finančnega inštrumenta za del trajanja inštrumenta.

MRS 39.72 ne omejuje okoliščin, v katerih je izpeljani finančni inštrument mogoče določiti kot inštrument za varovanje pred tveganjem (razen za nekatere opcije)⁷³, če so izpolnjeni naslednji pogoji iz MRS 39.88:

- ob uvedbi varovanja pred tveganjem obstajajo formalne listine o razmerju varovanja pred tveganjem, namenu ravnanja s tveganjem v podjetju in strategiji projekta varovanja pred tveganjem. Te listine morajo vsebovati opredelitev inštrumentov za varovanje pred tveganjem, z njim povezane varovane postavke ali posle, vrsto tveganja, pred katerim se varujemo ter kako bo podjetje ocenilo uspešnost inštrumentov za varovanje pred tveganjem pri pobotanju spremembe njegove poštene vrednosti in spremembe poštene vrednosti varovane postavke;

⁷³Možna izguba pri opciji, ki jo podjetje prevzame, je lahko pomembno večja kot možni dobiček iz vrednosti zadevne varovane postavke. To pomeni, da pisna opcija ni uspešna pri zmanjševanju vpliva izpostavljenosti varovane postavke na poslovni izid. Zato pisna opcija ni primerna kot inštrument za varovanje pred tveganjem, razen če je določena kot pobotanje kupljene opcije, tudi takšne, ki je vgrajena v drug finančni inštrument (na primer pisna nakupna opcija, uporabljena za varovanje pred tveganjem odpoklicljive obveznosti). V nasprotju s tem so pri kupljeni opciji možni dobički, ki so enaki ali večji kot izgube, zato ima podjetje možnost zmanjšati izpostavljenost poslovnega izida spremembam poštenih vrednosti ali denarnih tokov. Torej je primeren kot inštrument za varovanje pred tveganjem (Peterlin, 2004, str. 104).

- za varovanje pred tveganjem se pričakuje, da bo zelo uspešno pri doseganju pobotanja sprememb poštene vrednosti ali denarnih tokov, povezanih s tveganjem, pred katerim se varujemo, v skladu z dokumentirano strategijo obvladovanja finančnih tveganj za to varovano razmerje;
- pri varovanju denarnega toka pred spremembo mora biti načrtovani posel, ki je predmet varovanja, zelo verjeten in izpostavljen nihanju denarnih tokov, ki lahko odločilno vplivajo na izkazani poslovni izid;
- uspešnost varovanja pred tveganjem se lahko zanesljivo izmeri,⁷⁴ kar pomeni, da je mogoče pošteno vrednost ali denarne tokove varovane postavke in pošteno vrednost inštrumenta za varovanje pred tveganjem zanesljivo izmeriti;
- varovanje pred tveganjem se ocenjuje na ustaljen način in je določeno kot zelo uspešno v vsem obdobju računovodskega poročanja.

Za obračunavanje varovanja pred tveganjem je mogoče kot inštrument za varovanje pred tveganjem določiti le izpeljane finančne inštrumente, ki vključujejo *stranko zunaj podjetja*. Posamezna podjetja v skupini ali oddelki v podjetju lahko sklenejo posle varovanja pred tveganjem z drugimi podjetji v skupini ali oddelkih v podjetju, vendar se pri uskupinjevanju ti medsebojni posli izločijo. Zaradi tega takšni posli niso primerni za obračunavanje varovanja pred tveganjem v skupinskih računovodskih izkazih. Ti posli pa so primerni za obračunavanje varovanja pred tveganjem v posamičnih računovodskih izkazih posameznega podjetja v skupini ali oddelka v podjetju, ko te enote poročajo, da so bili posli sklenjeni s stranko zunaj podjetja ali oddelka, ki poroča.

Praviloma obstaja ena sama mera poštene vrednosti inštrumenta za varovanje pred tveganjem kot celote, dejavniki, ki povzročajo spremembo poštene vrednosti, pa so med seboj odvisni. Tako je varovalno razmerje določeno za inštrument za varovanje pred tveganjem kot celoto.

Ocenjevanje uspešnosti varovanja pred tveganjem

Podlaga za ocenjevanje uspešnosti varovanja pred tveganjem je razlika med pobotanim zneskom poštene vrednosti ali denarnim tokom varovane postavke in denarnim tokom inštrumenta za varovanje. Podjetje ocenjuje uspešnost varovanja pred tveganjem s primerjavo spremembe vrednosti ali denarnega toka inštrumenta za varovanje pred tveganjem (ali skupine podobnih inštrumentov za varovanje pred tveganjem) in pred tveganjem varovane postavke (ali skupine podobnih pred tveganjem varovanih postavk). Primerjanje inštrumenta za varovanje pred tveganjem s celotnim čistim stanjem (na primer čisto stanje vseh sredstev s stalno obrestno mero in obveznosti s stalno obrestno mero s podobnimi zapadlostmi v plačilo) in ne s posamezno pred tveganjem varovano postavko, ni primerno za obračunavanje varovanja pred tveganjem (MRS 39.84). Varovanje celotne neto postavke (neto vrednosti vseh sredstev po nespremenljivi obrestni meri in vseh dolgov po

⁷⁴Uspešnost varovanja pred tveganjem je stopnja pobotanja sprememb poštene vrednosti ali denarnih tokov, ki jih lahko pripišemo tveganju, pred katerim se varujemo, in sprememb poštene vrednosti ali denarnih tokov inštrumenta za varovanje pred tveganjem.

nespremenljivi obrestni meri s podobnimi dospelostmi v plačilo), ne varovanje točno določene varovane postavke, ne ustreza zahtevam za računovodsko obračunavanje varovanja pred tveganjem.

Določbe, ki se nanašajo na oceno uspešnosti varovanja pred tveganjem, poiščemo v navodilih za uporabo MRS 39, in sicer MRS 39.AG105–113.

Nepobotani del – terjatev ali dolg – je še vedno izpostavljen finančnim tveganjem, vendar je najpogosteje ta izpostavljenost bistveno manjša od izpostavljenosti sredstva ali dolga, preden se je podjetje odločilo zavarovati izpostavljeno sredstvo oziroma dolg pred finančnim tveganjem in za ta namen sklenilo inštrument za varovanje. Čeprav je nestanovitnost dejavnika tveganja nespremenjena, se zaradi zmanjševanja vrednosti izpostavljene postavke zmanjšuje tvegana vrednost. Kar pomeni, da je podjetje z ukrepom varovanja pred tveganjem zmanjšalo vpliv spremembe dejavnikov finančnih tveganj (obrestne mere, deviznega tečaja, itn.) na poslovni izid (Peterlin, 2004b, str. 96).

Uspešnost se oceni najmanj na dan, ko podjetje pripravlja letne ali obdobne računovodske izkaze. Če podjetje ne izpolnjuje sodil za uspešnost varovanja pred tveganjem, prekine z varovanjem pred tveganjem na zadnji dan, ko se je pokazala skladnost z uspešnostjo varovanja pred tveganjem. Če pa podjetje zazna dogodek ali spremembo v okoliščinah, zaradi katerih varovalno razmerje ni bilo uspešno oziroma ni izpolnilo sodil uspešnosti, in dokaže, da je bilo varovanje uspešno pred tem dogodkom ali spremembo okoliščin, podjetje prekine z obračunavanjem varovanja z dnem, ko se je zgodil dogodek ali sprememba okoliščin.

Varovanje pred tveganjem se mora nanašati na posebej zaznano in določeno tveganje in ne na celotno poslovno tveganje podjetja in mora odločilno vplivati na poslovni izid podjetja. Samo v takem primeru je primerno za računovodsko obračunavanje varovanja pred tveganjem.

5. USKUPINJANJE FINANČNIH NALOŽB PO SRS (2006) V PRIMERJAVI Z SRS (2002) IN MSRP

Skupinski računovodski izkazi so izkazi, katerih glavni namen je prikazati finančni položaj in rezultat skupine povezanih podjetij, kot da bi šlo za eno podjetje (Blake, Amat, 1993, str. 69). Skupinski računovodski izkazi celovito opisujejo poslovno uspešnost in premoženjsko stanje skupine povezanih podjetij, saj je analiziranje posamičnih računovodskih izkazov, samo krovne ali samo odvisnih družb, vsebinsko neustrezno, ker so ti lahko zelo odvisni od vrste in obsega transakcij z drugimi podjetji v skupini (Vozel, 2005, str. 23). Računovodski izkazi in poslovna poročila, ki skupaj sestavljajo letno poročilo, morajo prikazovati resnično stanje premoženja in poslovni izid družbe. To pa velja tudi za skupine, ki jih sestavljajo različne povezane družbe. Skupina mora izdelati skupinsko letno poročilo v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah in drugimi predpisi

ter ob upoštevanju splošnih računovodskih predpostavk, načel in slovenskih ter mednarodnih računovodskih standardov.

5.1 OPREDELITEV SKUPINE

SRS opredeljujejo skupino podjetij kot gospodarsko enoto, ne pa tudi pravno enoto, saj ni samostojna nosilka pravic in doložnosti. V skupinskih računovodskih izkazih je skupina predstavljena, kot da bi šlo za eno samo podjetje. Skupinski računovodski izkazi so sestavljeni na podlagi izvirnih računovodskih izkazov upoštevanih podjetij z ustreznimi uskupinjevalnimi (konsolidacijskimi) popravki, ki pa niso predmet knjiženja v računovodskih razvidih upoštevanih podjetij (13. točka Uvoda v SRS, 2006).

5.1.1 Opredelitev skupine po SRS in ZGD

Po SRS skupino sestavljajo (13. točka Uvoda v SRS, 2006):

- obvladujoče podjetje,
- podjetja, odvisna od njega zaradi deleža v kapitalu,
- podjetja, odvisna od njega zaradi prevladujočega vpliva iz drugih razlogov.

Po SRS 2002 so skupino, poleg zgornjih iz SRS 2006, sestavljala tudi (9. točka Uvoda v SRS, 2002):

- pridružena podjetja, v katerih ima podjetje pomemben, ne pa tudi prevladujoč vpliv,
- podjetja, obvladovana skupaj z drugimi lastniki.

Šteje se, da ima obvladujoče podjetje v pridruženem podjetju pomemben vpliv, če je udeleženo v njegovem kapitalu z najmanj 20 %.

Ta širša opredelitev skupine po SRS 2002 je v praksi večkrat privedla do napačnega sklepa, da mora konsolidirane računovodske izkaze sestaviti tudi družba, ki ima le naložbe v pridružena podjetja ali skupaj obvladovana podjetja, ne pa tudi v odvisna podjetja. Dvome v tej zvezi so odpravili SRS 2006 z opredelitvijo, da skupino sestavljajo samo obvladujoče in odvisna podjetja (Vrankar, 2006, str. 150). SRS 2006 pridružena podjetja in skupaj obvladovana podjetja obravnavajo posebej kot samostojne vrste finančnih naložb.

SRS 2006 uvaja pojem *obvladovanje*, ki je opredeljeno kot zmožnost odločanja o finančnih in poslovnih usmeritvah podjetja za pridobivanje koristi iz njegovega delovanja. Odvisno podjetje je podjetje, ki ga obvladuje drugo obvladujoče podjetje.

Po ZGD tvorijo skupino nadrejena družba in vse podrejene družbe, ki so organizirane kot kapitalske družbe in dvojne družbe oziroma imajo drugo istovrstno pravnoorganizacijsko obliko po pravu

države, v kateri je sedež družbe. Družba je nadrejena drugi družbi (podrejena družbi), če je izpolnjen eden izmed pogojev (2. odstavek 56. člena ZGD-1):

- če ima *večino* glasovalnih pravic v drugi družbi, ali
- če ima pravico imenovati oziroma odpoklicati večino članov uprave ali nadzornega sveta druge družbe in je hkrati družbenik te družbe, ali
- če ima pravico do prevladujočega vpliva nad drugo družbo na podlagi podjetniške pogodbe oziroma na podlagi drugega pravnega temelja, ali
- če je družbenik v drugi družbi in če na podlagi pogodbe z drugimi družbeniki te družbe nadzoruje večino glasovalnih pravic v njej.

Naštetim glasovalnim oziroma pravicam imenovanja in odpoklica nadrejene družbe iz 1., 2. in 4. alineje, katerih imetnik je nadrejena družba, se prištejejo glasovalne pravice oziroma pravice imenovanja in odpoklica druge družbe, ki je podrejena nadrejeni družbi, in navedene pravice oseb, ki delujejo za račun nadrejene družbe ali druge njej podrejene družbe (3. odstavek 56. člena ZGD-1).

Ugotovimo lahko, da vse zgornje alineje zahtevajo prevladujoč vpliv, da je družba opredeljena kot podrejena drugi družbi.

Za skupino sestavlja obvladujoče podjetje skupinske računovodske izkaze. Obstajajo pa izjeme, ko podrejene družbe oziroma odvisnega podjetja ni potrebno ali ni dopustno vključiti v konsolidacijo. Slovenski računovodski standardi dopolnjujejo ZGD-1 glede teh izjem. ZGD dopušča možnost, da se v konsolidacijo ne vključi podrejene družbe, če to ni pomembno za resničen in pošten prikaz finančnega položaja in poslovnega izida skupine. Če pa več družb izpolnjuje merilo iz prejšnjega stavka, jih je potrebno vključiti v konsolidacijo, če so vse skupaj pomembne za resničen in pošten prikaz finančnega položaja in izida skupine (56. člen ZGD-1). SRS 2006 in tudi SRS 2002 tej možnosti dodajajo možnost, da obvladujoče podjetje, ki je samo hkrati odvisno podjetje in ki ga obvladuje drugo podjetje s sedežem v RS, ni treba sestavljati skupinskih računovodskih izkazov, če pridobi privolitev vseh manjšinskih lastnikov kapitala. Obenem pa mora pojasniti razloge, zakaj skupinskih računovodskih izkazov ni sestavilo ter podlage, na katerih so zasnovani posamični računovodski izkazi odvisnih podjetij (13. oz. 9. točka Uvoda v SRS, 2006 oz. 2002). Razkriti pa mora naziv in registriran sedež obvladujočega podjetja, ki objavlja skupinske računovodske izkaze.

SRS 2002 opredeljuje še dva primera, ko so iz sestavitve uskupinjenega letnega poročila izključena (9. točka Uvoda v SRS, 2002):

- odvisna podjetja, ki jih namerava obvladujoče podjetje usmerjati le začasno, ker jih ima v svoji lasti zgolj z namenom, da jih bo v bližnji prihodnosti odtujilo,
- odvisna podjetja, poslujoča v okviru strogih dolgoročnih omejitev, ki pomembno zmanjšujejo njihovo zmožnost, da bi svoja sredstva prenesla na obvladujoče podjetje.

SRS 2006 teh dveh možnosti ne dovoljuje več. To pomeni, da bodo morala sestavljati skupinske računovodske izkaze vsa obvladujoča podjetja, ne glede na velikost.

Vsebini prve alineje o začasnem usmerjanju se približa MRS 27 – *Skupinski in ločeni računovodski izkazi* – in se ob tem navezuje na MSRP 5 – *Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje*, kar je opisano v nadaljevanju (točka 5.1.2).

5.1.2 Opredelitev skupine po MSRP

Po MRS 27 (*Skupinski in ločeni računovodski izkazi*) sestavljajo skupino obvladujoče in vsa odvisna podjetja. Obvladovanje je zmožnost enega podjetja, da odloča o finančnih in poslovnih usmeritvah drugega podjetja, ki mu omogoča pridobivanje koristi iz njegovega delovanja. MRS 27 za obstoj obvladovanja ne zahteva izrecno udeležbe v kapitalu, temveč zahteva neposredno ali posredno lastništvo več kot polovice glasovalnih pravic drugega podjetja (Vrankar, 2006, str. 150). Obvladovanje zajema možnost odločanja in dejansko odločanje. Predpostavlja se, da obvladovanje prav tako obstaja, če ima obvladujoče podjetje v podjetju polovico glasov ali manj, če (MRS 27.13):

- obvladuje več kot polovico glasov na podlagi dogovora z drugimi finančnimi vlagatelji,
- ima moč voditi usmeritve financiranja in poslovanja v podjetju po zakonu ali na podlagi pogodbe,
- ima moč postaviti ali odstaviti večino članov upravnega ali ustreznega odločevalnega odbora in se obvladovanje izvaja preko tega odbora,
- ima moč zagotoviti večino glasov na sestankih upravnega ali temu ustreznega organa, ki obvladuje to (drugo) podjetje.

Pomembna je pravna ali pogodbeni podlaga lastništva glasovalnih pravic, ne pa kako se v praksi izvaja.

MRS 27 dopušča samo en primer, ko obvladujočemu podjetju ni potrebno sestaviti skupinskih računovodskih izkazov. To je v primeru, če:

- je obvladujoče podjetje samo odvisno podjetje v popolni ali delni lasti drugega podjetja in so bili njegovi drugi lastniki, tudi tisti, ki sicer nimajo pravice glasovati, obveščeni o tem in ne ugovarjajo, da obvladujoče podjetje ne predstavi skupinskih računovodskih izkazov,
- se z dolgovnimi ali kapitalskimi instrumenti obvladujočega podjetja ne trguje na javnem trgu,
- se ne namerava uvrstiti na javni trg ter
- zadnje ali katerokoli vmesno obvladujoče podjetje obvladujočega podjetja izdela skupinske računovodske izkaze, ki so na voljo za javno uporabo in so skladni z MSRP,

pri čemer morajo biti izpolnjeni vsi naštet pogoji.

Odvisna podjetja, ki jih namerava obvladujoče podjetje *usmerjati le začasno*, ker jih ima v lasti zgolj z namenom, da jih bo bližnji prihodnosti odtujilo in izpolnjuje sodila za razvrstitev med sredstva za prodajo v skladu z MSRP 5 – *Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje* – je treba prav tako konsolidirati, a se morajo vsa njihova sredstva in obveznosti obračunati in izkazati v skladu z MSRP 5 kot skupina za odtujitev (Vrankar, 2006, str. 151). Po tem standardu je potrebno

sredstva, ki izpolnjujejo sodila za razvrstitev med sredstva za prodajo, predstaviti ločeno v obrazcu bilance stanja ter rezultate ustavitve poslovanja predstaviti ločeno v izkazu poslovnega izida.⁷⁵

5.2 PODLAGE ZA USKUPINJANJE

5.2.1 Uskupinjanje po SRS in ZGD

ZGD in SRS 2006 uporabljajo različne izraze za vsebinsko enake ali podobne pojme. ZGD-1 uporablja pojem konsolidacija, medtem ko standardi uporabljajo pojem uskupinjanje. Prav tako Zakon o gospodarskih družbah govori o nadrejenih in podrejenih družbah. SRS pa o obvladujočem podjetju ter o odvisnih, pridruženih in skupaj obvladovanih podjetjih. Obvladujoče podjetje vsebinsko ustreza nadrejeni družbi, odvisno podjetje pa podrejeni družbi (Vrankar, 2006, str. 148).

5.2.2 Uskupinjanje po MSRP

Pri sestavljanju skupinskih računovodskih izkazov moramo upoštevati naslednje standarde:

- MRS 27 – *Skupinski in ločeni računovodski izkazi*,
- MRS 28 – *Finančne naložbe v pridružena podjetja*,
- MRS 31 – *Deleži v skupnih podvigih* in
- MSRP 3 – *Poslovne združitve*.

MRS 27 podaja osnovna izhodišča za uskupinjevanje in določa postopke uskupinjevanja. Predstavlja najširši okvir za uskupinjevanje. Podrobno so metode obračunavanja poslovnih združitvev, obračunavanje naložb v pridružena podjetja in skupne podvige obravnavane v ostalih zgoraj navedenih standardih.

5.3 METODE USKUPINJANJA

Način obračunavanja naložb v podjetja v skupini v skupinskih računovodskih izkazih je odvisen od vpliva obvladujočega podjetja na podjetja v skupini. V primeru obvladujočega podjetja in od njega *odvisnih podjetij* gre za popolno konsolidiranje. *Pridružena podjetja*, v katerih ima sestavljalec skupinskih računovodskih izkazov pomemben, ne pa tudi prevladujoč vpliv, so v skupinskih

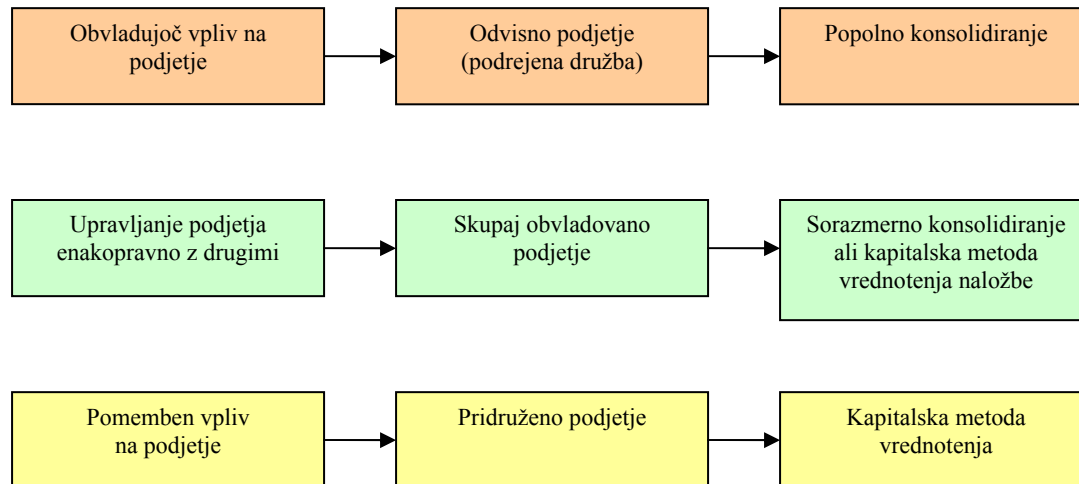
⁷⁵Točka b 1. člen MSRP 5 – *Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje*. Sodila za uvrstitev sredstev v ta standard so naslednja (MSRP 5.6–9):

- knjigovodska vrednost nekratkoročnega sredstva (ali skupino za odtujitev) za prodajo bo poravnana s prodajo, in ne z nadaljno uporabo,
- vodstvo dosledno izpolnjuje in sledi načrtu za prodajo sredstva,
- poteka aktivno trženje sredstva,
- prizadevanje za doseg cene, ki odgovarja trenutni poštenu vrednosti nekratkoročnega sredstva.

Enako velja za vsa odvisna podjetja, ki so opredeljena kot »namenjena prodaji«.

računovodskih izkazih upoštevana po kapitalski metodi. *Skupaj obvladovana podjetja* se obračunajo po metodi sorazmernega konsolidiranja ali po kapitalski metodi.

Slika št. 3: Metode uskupinjevanja po SRS 2006 in SRS 2002



Vir: Vrankar, 2005, str. 144

Popolno in sorazmerno konsolidiranje sta metodi konsolidiranja, kapitalska metoda pa ni posebna metoda konsolidiranja, temveč je le posebna metoda vrednotenja in izkazovanja finančnih naložb v kapital drugih podjetij (Vrankar, 2006, str. 151).

5.3.1 Popolno uskupinjanje

Popolno uskupinjanje je združevanje računovodskih izkazov obvladujočega podjetja in od njega odvisnih podjetij od postavke do postavke, tako da se seštevajo sorodne postavke sredstev, dolgov, kapitala, prihodkov in odhodkov. Skupino je potrebno predstaviti kot da gre za eno samo podjetje, zato je potrebno (13. točka Uvoda v SRS, 2006):

- konsolidirati kapital, tj. izločiti finančne naložbe obvladujočega podjetja v kapital odvisnega podjetja in sorazmernega kapitala odvisnega podjetja ter obračunati razlike,
- izločiti medsebojne poslovne terjatve in dolgove,
- izločiti medsebojne prihodke in odhodke,
- izločiti neiztržene čiste dobičke in čiste izgube, ki so posledica poslov znotraj skupine,
- ponovno obračunati davke in jih časovno razmejiti (odloženi davki),
- posebej izkazati manjšinske deleže v kapitalu in v čistem dobičku.

Za izvedbo popolnega uskupinjanja je potrebno zagotoviti, da vsa odvisna podjetja v posamičnih računovodskih izkazih uporabljajo enotne računovodske usmeritve ter da so posamični računovodskih izkazi odvisnih podjetij sestavljeni za poslovno leto, ki se konča z istim dnem. Če to

ni mogoče, je potrebno opraviti preračune za učinke pomembnih poslovnih dogodkov v odvisnih podjetjih, nastale v vmesnem obdobju, ki pa ne sme biti daljše od treh mesecev. Tudi postavke v posamičnih računovodskih izkazih odvisnih podjetij morajo biti enako formalno predstavljene. V primeru, da ta pogoj ni izpolnjen morajo odvisna podjetja sestaviti posebne računovodske izkaze za potrebe uskupinjanja (13. točka Uvoda v SRS, 2006).

Prevajanje računovodskih izkazov, sestavljenih v tujih valutah

Da lahko računovodske izkaze odvisnih podjetij v tujini vključimo v konsolidiranje, jih moramo prevesti v predstavitveno valuto obvladujočega podjetja. Za prevajanje računovodskih izkazov, sestavljenih v tujih valutah, v predstavitveno valuto obvladujočega podjetja poznamo dve osnovni obliki, in sicer (Blake, Amat, 1993, str. 76):

- metodo končnega tečaja (ang.: *Closing Rate Method*), tj. tečaj na dan bilance stanja ter
- časovno metodo oziroma metodo prevedbe glede na čas, ko se je transakcija zgodila (ang.: *Temporal Method*).

Poleg teh dveh pa obstajata še dve metodi, ki sta kombinaciji osnovnih oblik, in sicer (Blake, Amat, 1996, str. 76):

- metoda (kratko)ročnosti oz. metoda prevedbe glede na denarnost postavk (ang.: *Current/Noncurrent Method*). Po tej metodi se likvidna sredstva prevedejo po metodi končnega tečaja, medtem ko se dolgoročna sredstva in obveznosti prevedejo po časovni metodi ter
- denarna/nedenarna metoda oziroma metoda prevedbe glede na denarnost postavk (ang.: *Monetary/Nonmonetary Method*).

V skladu s SRS je potrebno sredstva in obveznosti prevesti v predstavitveno valuto obvladujočega podjetja po srednjem tečaju Banke Slovenije na dan bilance stanja, postavke izkaza poslovnega izida (prihodki in odhodki) pa po povprečnem srednjem tečaju, ki so veljali ob njihovem nastanku.

V praksi to pomeni, da bomo uporabili povprečni srednji tečaj leta, če ustvarjamo prihodke in odhodke enakomerno tekom leta. Če pa je naše poslovanje sezonsko, pa bomo za prihodke uporabili povprečni srednji tečaj obdobja oz. obdobj, v katerem (katerih) se ustvarja pretežni del prihodkov in smiselno drug tečaj za odhodke (Vrankar, 2006, str. 157). V prevedenih računovodskih izkazih moramo izkazati tisti čisti dobiček ali tisto izgubo poslovnega leta, ki izhaja iz prevedenega poslovnega izida. Torej v bilanci stanja prikažemo čisti dobiček po povprečnem tečaju v letu, medtem ko so ostala sredstva in obveznosti preračunana v predstavitveno valuto obvladujočega podjetja po tečaju na dan bilance stanja. Pri tem nastane tečajna razlika, ki je posledica uporabe različnih tečajev in se v skupinski bilanci stanja izkaže v posebni postavki v okviru kapitala, in sicer je to uskupinjevalni popravek kapitala. To določa SRS 18.24 (2006).

5.3.2 Sorazmerno uskupinjanje

Sorazmerno uskupinjevanje je metoda obračunavanja naložb v podjetja, obvladovana skupaj z drugimi lastniki. To metodo so za skupaj obvladovana podjetja v skupinskih računovodskih izkazih njihovega sestavljalca kot podvižnika predpisovali že SRS (2002). Tudi novi SRS (SRS 2006) to metodo predvidevajo. MSRP jo opisujejo v MRS 31 – *Deleži v skupnih podvigih*.

Nadomestna metoda za pripoznavanje podvižnikovega deleža v skupaj obvladovanem podjetju je kapitalska metoda.

Bistvena značilnost metode sorazmernega uskupinjevanja je, da se v skupino zajemajo posamezna sredstva, obveznosti ter prihodki in odhodki v deležu, ki je enak deležu obvladujočega podjetja v kapitalu skupaj obvladovanega podjetja. Podvižnik preneha uporabljati sorazmerno uskupinjevanje, če preneha sodelovati pri obvladovanju skupaj obvladovanega podjetja. Uporabo te metode lahko utemeljimo z razlago, da je v primeru skupnega podjetja skupina dejavno udeležena pri njegovem upravljanju in tako tudi pri njegovem dobičku ali izgubi. Popolno konsolidiranje ne bi bilo primerno, ker na podjetje, ki ga skupina vodi skupaj z drugimi podjetji, ki niso v njej, ne moremo gledati kot na gospodarsko celoto skupine (Vrankar, 2006, str. 181).

Po MRS 31 se za uveljavitev sorazmernega uskupinjevanja lahko uporabijo različne oblike poročanja, in sicer (MRS 31.34):

- združevanje postavke za postavko za svoj del vsakega od sredstev, obveznosti, prihodkov in odhodkov skupaj obvladovanega podjetja s podobnimi postavkami v svojih računovodskih izkazih,⁷⁶
- vključevanje posameznih zaporednih postavk njegovega dela sredstev, obveznosti, prihodkov in odhodkov skupaj obvladovanega podjetja v njegove računovodske izkaze.⁷⁷ V tem primeru gre za ločeno prikazovanje postavk v računovodskih izkazih.

Obe obliki sta po standardu spremenljivi in pri obeh gre za poročanje o povsem enakih zneskih dobička ali izgube ter o vsaki od glavnih skupin sredstev, obveznosti, prihodkov in odhodkov. Ne glede na to, katera oblika se uporabi za uveljavitev sorazmernega uskupinjanja, ni ustrezno medsebojno pobotati katerih koli sredstev in obveznosti, tako da se odštejejo druge obveznosti ali sredstva, oziroma katerih koli prihodkov ali odhodkov, tako da se odštejejo drugi odhodki ali prihodki, razen kadar obstaja zakonska pravica za pobotanje in pobotanje pomeni pričakovanje udenarjenja sredstva ali poravnave obveznosti (MRS 31.35).

⁷⁶Primer združevanja: združi lahko svoj del *zalog* skupaj obvladovanega podjetja s svojimi zalogami in svoj del *opredmetenih osnovnih sredstev* skupaj obvladovanega podjetja s svojimi opredmetenimi osnovnimi sredstvi.

⁷⁷Primer: ločen prikaz svojega dela *kratkoročnih sredstev* skupaj obvladovanega podjetja kot del svojih *kratkoročnih sredstev*; ločen prikaz svojega dela v *opredmetenih osnovnih sredstvih* skupaj obvladovanega podjetja kot svoj del *opredmetenih osnovnih sredstev*.

Prenovljeni SRS predvidevajo možnost uporabe sorazmernega uskupinjanja ali kapitalne metode za skupaj obvladovano podjetje, vendar metod ne členijo naprej na zgoraj opisani obliki poročanja, kot je to opredeljeno v MRS 31.

5.3.3 Kapitalna metoda

Kapitalna metoda se, kot je razvidno že iz same slike št. 3, lahko uporablja v primeru, kadar je obvladujoče podjetje ali od njega odvisno podjetje naložbenik v pridruženo podjetje ali naložbenik v skupaj obvladovano podjetje.⁷⁸ Bistveno je, da MSRP dovoljujejo uporabo kapitalne metode za skupaj obvladovano podjetje, njene uporabe ne priporočajo,⁷⁹ ker sorazmerno uskupinjevanje bolje kaže bistvo in gospodarsko stvarnost podvižnikovega deleža v skupaj obvladovanem podjetju, torej obvladovanje podvižnikovega deleža v prihodnjih gospodarskih koristih (MRS 31.40).

Kapitalno metodo za vrednotenje finančne naložbe v pridružena podjetja v skupinskih računovodskih izkazih predpisujejo tako MSRP,⁸⁰ kakor tudi SRS 2006 in SRS 2002, vendar jo slovenski računovodski standardi zelo skopo opisujejo.

Finančna naložba v pridruženo podjetje se v skladu s kapitalno metodo najprej pripozna po nabavni vrednosti. Kasneje se pri naložbeniku pripozna njegov delež v dobičku ali izgubi podjetja, ki nastane po datumu, ko je bila finančna naložba opravljena. Delež naložbenika v poslovnem izidu podjetja, v katero naloži, se pripozna v poslovnem izidu naložbenika. Ko je podjetju čisti dobiček razdeljen, pa se knjigovodska vrednost finančne naložbe zmanjša. V primeru, da pride do spremembe naložbenikovega deleža v sorazmernem kapitalu podjetja v katero naloži, so potrebni preračuni knjigovodske vrednosti finančne naložbe, ki pa se ne pripoznajo v poslovnem izidu naložbenika.⁸¹ Enako velja za obračunavanje skupaj obvladovanega delovanja, saj se tudi MRS 31 za uporabo kapitalne metode pri finančni naložbi v skupaj obvladovano podjetje sklicuje na kapitalno metodo opisano v MRS 28.

⁷⁸SRS 2006 se za obračunavanje finančne naložbe v skupaj obvladovanem podjetju v skupinskih računovodskih izkazih neposredno sklicuje na uporabo MRS 31 – *Deleži v skupnih podvigih* (člene od 30 do 45).

⁷⁹Zagovorniki uporabe kapitalne metode pa trdijo, da ni ustrezno združiti obvladovanih postavk s skupaj obvladovanimi postavkami ter da imajo podvižniki v skupaj obvladovanem podjetju pomemben vpliv, ne sodelujejo pa toliko pri skupnem obvladovanju.

⁸⁰Več o kapitalni metodi glej v MRS 28 – *Finančne naložbe v pridružena podjetja*.

⁸¹11. člen MRS 28 – *Finančne naložbe v pridružena podjetja*

6. RAZKRIVANJE FINANČNIH NALOŽB

Računovodski izkazi so zapis dogodkov, ki so se zgodili v preteklosti in jih uporabniki računovodskih informacij in lastniki potrebujejo za sprejemanje odločitev. Zanimiva je ugotovitev Scott (2003, str. 261) o vplivu informacij iz računovodskih izkazov, in sicer da informacije iz računovodskih izkazov raje vplivajo na konkretne odločitve v prihodnosti kot pa da bi managerji na podlagi njih presojali rezultate svojih odločitev v preteklosti. Računovodski izkazi so pripravljeni z namenom zagotavljanja informacij o finančnem položaju podjetja in uspešnosti podjetja ter spremembah njegovega finančnega položaja. Zaradi popolnejšega informiranja je potrebno računovodskim izkazom dodati pojasnila in informacije.

Med dodatne informacije štejemo predvsem razkritja o tveganjih in negotovostih, ki vplivajo na podjetje, ter o sredstvih in obveznostih, ki niso izkazana v bilanci stanja (npr. o vpisanih hipotekah na premoženje, podatke o izdanih menicah za zavarovanje poplačil, itn. – Odar, 2001, str. 11). Z razkrivanjem informacij pokaže podjetje svoj odnos do uporabnikov in pripravljenost za korektno in pošteno informiranje.

Podjetje mora razkriti v skladu s katerimi računovodskimi standardi so sestavljeni računovodski izkazi. SRS 2006 v 14. točki Uvoda zahtevajo, da so podjetja, ki morajo uporabljati SRS, dolžna to tudi razkriti. Računovodski izkazi se ne opišejo kot skladni s slovenskimi računovodskimi standardi, če niso v skladu z vsemi zahtevami vseh ustreznih standardov ter z vsemi ustreznimi stališči in pojasnili ter vsebujejo bistvene ali nebistvene napake. Tudi podjetja, ki izdelujejo računovodske izkaze v skladu z MSRP morajo v pojasnila k računovodskim izkazom vključiti nedvoumno in absolutno izjavo o skladnosti z MSRP. Računovodski izkazi se ne smejo označiti za skladne z MSRP, če ne izpolnjujejo vseh zahtev iz MSRP (MRS 1.14).

6.1 UPORABNIKI INFORMACIJI IZ RAČUNOVODSKIH POROČIL

Računovodska poročila so glede na namen informacij v njih pobudna, nadzorna ali informativna. Pobudna računovodska poročila so namenjena za odločanje o načrtovanju in izvajanju. Nadzorna računovodska poročila so namenjena za nadziranje in pripravljanje izvajanja. Informativna računovodska poročila so namenjena za splošno informiranje in ne za sodelovanje pri odločanju.

Po okvirnih navodilih Mednarodnih standardov računovodskega poročanja pa so uporabniki računovodskih izkazov sedanji in potencialni vlagatelji, zaposleni, posojilodajalci, dobavitelji, kupci, vlada in njeni organi in širša javnost (IFRSs, 2004, Framework). *Vlagatelji (sedanji in potencialni)* se na podlagi računovodskih izkazov odločajo ali kupiti, obdržati ali prodati naložbo v kapital. Poleg tega pa jih zanima tudi sposobnost izplačila dividend. *Zaposlene v podjetju, njihove interesne organizacije in organe* zanima stabilnost delovnega mesta in finančna sposobnost podjetja

za izplačilo socialnih prejemkov (raznih nagrad, odpravnin ob upokojitvi in zagotavljanja ostalih bonitet). *Posojilodajalce* zanima sposobnost podjetja za vračilo posojil. *Kupci* (zlasti glavni stalni kupci) imajo interes dobiti informacijo o nadaljnjem obstoju in sposobnosti podjetja, predvsem v primeru sklenjenih dolgoročnih pogodb. *Vladi in ostalim državnim organom* dajejo računovodski izkazi informacijo o alokaciji resursov in aktivnosti podjetja. Na podlagi računovodskih izkazov tudi regulirajo aktivnosti podjetij ter določajo davčno politiko. Računovodski izkazi in druga statistična poročila so tudi podlaga za zbiranje informacij o nacionalnem dohodku in mnogih drugih statističnih podatkov. *Širša javnost* zanima predvsem finančni položaj in razvoj podjetja z vidika odpiranja novih delovnih mest in zagotavljanja posla verigi lokalnih dobaviteljev.

Skratka, na kratko bi lahko povzeli, da skoraj vsi uporabniki (Horvat, 2004, str. 26):

- odločajo kdaj kupiti, še naprej imeti ali prodati naložbo v kapital;
- ocenjujejo varnost zneskov, ki si jih je podjetje sposodilo;
- določajo čiste dobičke, ki jih je mogoče razdeliti, in dividende ter
- določajo davčno politiko.

Na učinkovitem kapitalskem trgu cene hitro in popolnoma odražajo vsako relevantno novo objavljeno informacijo. Med zelo pomembne informacije sodijo tudi razkritja računovodskih izkazov s pojasnili in dodatnimi informacijami. V nadaljevanju je prikazan vpliv objave računovodskih izkazov podjetja na spremembe tržne cene delnice in na spremembe v obsegu trgovanja s posamezno delnico. Dumontier in Raffournier (2002, str. 127) sta ugotovila, da v primeru, da je tržna cena dober pokazatelj vseh dostopnih informacij, ki jih imajo udeleženci trga, potem obstaja negativna povezava med velikostjo podjetja in reakcijo kapitalskega trga na objavo računovodskih izkazov, saj javnost številne informacije o finančnem položaju in uspešnosti podjetja dobi že pred objavo računovodskih izkazov iz drugih virov (dostopne informacije na internetu, medletni računovodski izkazi, itn.). Skratka, v nasprotju s hipotezo učinkovitega kapitalskega trga so številne študije v Evropi in Združenih državah Amerike pokazale, da se velike zasluške lahko doseže med objavo računovodskih izkazov, predvsem v primeru malih in srednje velikih podjetij, medtem ko se pri velikih podjetjih veliko delniških donosov pojavi pred aktualno objavo računovodskih izkazov.

6.2 VRSTE TVEGANJ, POVEZANIH S FINANČNIMI INŠTRUMENTI

Tveganje se pojavlja med gotovim in negotovim dogodkom. Stopnjo tveganja lahko določimo z verjetnostjo dogodka. Tveganja, s katerimi se danes srečujemo, so številčnejša, kot so bila pred desetletji. Tveganja so se zvečala z razvojem mednarodne trgovine (večanje obsega) in potrošniško naravnanim gospodarstvom, ki ne dovoli krčenja trgovanja zaradi izpostavljenosti tveganju. Razvili so se številni inštrumenti oziroma orodja, s katerimi se lahko podjetja varujejo pred tveganji ali pa jih prevalijo na drugo osebo, ki je tveganja pripravljena prevzeti. Podjetje oziroma najvišje

poslovodstvo mora tveganja, ki jim je podjetje izpostavljeno, redno spremljati ter sprejeti ukrepe, s katerimi podjetje obvladuje ta tveganja.

Podjetje je pri poslovanju izpostavljeno različnim vrstam tveganj, vendar imajo vsa poslovna tveganja končno tudi finančne posledice, zato lahko trdimo, da so vsa poslovna tveganja vsaj posredno tudi finančna tveganja (Horvat, 2005, str. 69). Poslovna tveganja lahko delimo na *splošna, operativna in finančna tveganja*. *Splošna tveganja* kažejo odnos, ki ga ima podjetje do poslovnih partnerjev. Najpomembnejše tveganje je tveganje neizpolnitve nasprotne stranke. *Operativno tveganje* je povezano z načinom opravljanja dejavnosti (panoga, tržne razmere v prihodnosti). Posebej pomembna operativna tveganja so pravno tveganje, tveganje informiranja javnosti in druga tveganja, ki so značilna za posamezno dejavnost ali podjetje (Horvat, 2005, str. 72). *Finančna tveganja* so tveganja, ki izvirajo iz finančnih poslov, katerih dejavniki so finančne mere, na primer obrestne mere in devizni tečaji. Ti dejavniki tveganja lahko povzročijo oslabitev sredstva ali okrepitev dolgov (Peterlin, 2004, str. 96).

Na finančnem trgu ločimo več vrst tveganj, kot so: valutno tveganje, obrestno tveganje, cenovno tveganje, kreditno tveganje, likvidnostno tveganje, denarnotokovno tveganje iz naslova obresti. S finančnega vidika sta najpomembnejši obrestno in valutno tveganje.

MRS 32 opredeljujejo naslednje vrste tveganj:

- a.) tržno tveganje, ki vsebuje tri vrste tveganj
 - i.) valutno tveganje
 - ii.) tveganje (spremembe) poštene vrednosti iz naslova obresti
 - iii.) cenovno tveganje
- b.) kreditno (zaupanjsko) tveganje
- c.) plačilno sposobnostno (likvidnostno tveganje) in
- d.) denarnotokovno tveganje iz naslova obresti

Valutno tveganje

Podjetje je izpostavljeno valutnemu tveganju takoj ko postane njegovo poslovanje posredno ali neposredno povezano s tujimi plačilnimi sredstvi. Z valutnim tveganjem na splošno razumemo nevarnost spremembe deviznega tečaja v obdobju od trenutka nalaganja do vrnitve kapitala, naloženega v tujo valuto, saj devizni tečaj ni znan vnaprej.⁸² Valutna tveganja se pojavijo tudi pri finančnih naložbah, ki so neposredno ali posredno povezana z vrednostjo tečaja tuje valute. Če naložimo denar v tujo valuto ali smo izvoznik v druge države, tvegamo padec njene vrednosti v primerjavi z našo valuto. Uvoznik, pa se nasprotno srečuje s tveganjem, da bo tečaj tuje valute ob

⁸²*Nestanovitnost deviznih tečajev* in tudi nestanovitnost medsebojnih razmerij se je povečala po letu 1973, ko je propadel mednarodni finančni sistem, ki so ga po vojni vzpostavili v okviru novoustanovljenih finančnih inštitucij na brettonwoodski konferenci. Do tega leta je bil nekakšno sidro vrednosti med valutami, po tem letu, pa so se tečaji začeli oblikovati s prostim drsenjem, kar je kljub velikemu obsegu dnevnih transakcij povzročilo veliko nihanje vrednosti posameznih valut (Berk, 2006, str. 113).

plačilu višji od uvoza blaga . Izhodiščna podatkovna podlaga za ugotavljanje izpostavljenosti,⁸³ ne samo valutnemu tveganju pač pa različnim vrstam tveganja, so računovodski izkazi podjetja, strateški poslovni načrt in letni poslovni načrt, poročilo centralni banki ter nekatera interna poročila (izpisi iz pomožnih knjig, ostala interna dokumentacija in pogodbe).

Obrestno tveganje

Tveganje spremembe obrestne mere⁸⁴ je možna variabilnost donosnosti finančne naložbe, ki jo povzročajo nepričakovane spremembe obrestne mere. Vlagatelj pričakuje določene spremembe obrestne mere v prihodnosti in te spremembe zanj ne pomenijo tveganja, saj jih upošteva v svojih izračunih o donosnosti naložbe.⁸⁵ Tveganje za vlagatelja je v tistih spremembah obrestne mere, ki jih ne pričakuje in zato nanje ni pripravljen (Prohaska, 1999, str. 188). Vsako podjetje je izpostavljeno obrestnemu tveganju. Raven tržnih obrestnih mer je tudi izhodišče za določanje zahtevane stopnje donosa na lastniški kapital (Berk, 2006, str. 114).

Cenovno tveganje

Je tveganje, da bo vrednost finančnega inštrumenta nihala zaradi sprememb tržnih cen, ki jih povzročijo dejavniki, povezani s posameznim inštrumentom ali njegovim izdajateljem, ali pa dejavniki, ki vplivajo na vse inštrumente, s katerimi trgujejo na trgu.

⁸³*Valutno izpostavljenost podjetja* ugotovimo tako, da določimo celoten obseg poslovanja z določeno valuto in ugotovimo težo, ki jo za podjetje predstavlja poslovanje v tej valuti. Sprememba tečaja valute, ki je količinsko močnejše prisotna v poslovanju podjetja, pomeni tudi njen večji vpliv na poslovanje. Ko ugotovimo prisotnost posameznih valut v poslovanju podjetja, moramo primerjati promet v določeni valuti na strani obveznosti in terjatev ter ugotoviti finančno posredniški položaj (neto uvoznik ali izvoznik). Terjatve in obveznosti v tuji valuti pa primerjamo tudi po obsegu in ročnosti. Ko ima podjetje enako višino obveznosti in terjatev v isti valuti, je njegova naloga le, da jih primerno ročno uskladi (Uporabna vrednost izpeljanih finančnih inštrumentov v praksi, 2003).

⁸⁴Ugotavljanje *izpostavljenosti podjetja obrestnemu tveganju* ocenjujemo z obsegom zadolženosti, za katerega plačujemo obresti in obseg naloženega denarja, za katerega prejemo obresti, vrsto pogodbeno dogovorjene obrestne mere (spremenljiva ali nespremenljiva), usklajenost aktive ali pasive glede na trajanje in razmik dospelosti, usklajenost terjatev in obveznosti z vidika dogovorjene obrestne mere. Obresti na aktivni in pasivni strani moramo primerjati med seboj po vrsti obrestne mere in po valuti, v kateri so izražene ter po zapadlosti in velikosti. Za kratkoročne in dolgoročne naložbe in posojila je potrebno ugotoviti neto izpostavljenost. Neto izpostavljenost pomeni, da za kratkoročne in dolgoročne naložbe oziroma dolgove prejemo oziroma plačujemo obresti, ki so obračunane po isti vrsti obrestne mere, obstoji samo razmik v dospelosti v primeru neusklajenega trajanja sredstev in virov, ki jih financirajo. V primeru, ko naložbe in dolgovi niso usklajeni glede na vrsto obrestne mere, je izpostavljenost večja. V takšnem primeru računamo izpostavljenost vsake postavke posebej glede na spremenljivo oziroma nespremenljivo obrestno mero (Uporabna vrednost izpeljanih finančnih inštrumentov v praksi, 2003).

Poglejmo si primer moderne univerzalne banke, ki varuje pred tveganjem naslednji dve transakciji. Prva transakcija je odobritev posojila komitentu v višini 100 mio EUR s fiksno letno obrestno mero 6 % in 4 letno dospelostjo. Druga transakcija je šest mesečni depozit v višini 50 mio EUR po 3.45 % letni obrestni meri. Ti dve transakciji banko izpostavi trem vrstam tveganja, in sicer: a.) kreditnemu tveganju b.) likvidnostnemu tveganju zaradi neskladnosti dospelosti depozita in posojila ter razliko v znesku c.) obrestno tveganje. Banka si utrdi svojo pozicijo tako, da izda obveznico s podobno strukturo, kot je struktura posojila ali da kupi obrestni swap ali pa proda obrestni futures. Z izdajo obveznice se varuje pred obrestnim in likvidnostnim tveganjem, swap pa varuje samo obrestno tveganje in ne zagotavlja likvidnosti (Gebhardt, Reichardt, Wittenbrink, 2004, str. 344).

⁸⁵Posojilodajalec pri nespremenljivi obrestni meri v pogodbeno dogovorjeni obrestni meri tvega, da se bo tržna obrestna mera med trajanjem posojilne pogodbe znižala. Pri spremenljivi obrestni meri pa posojilodajalec tvega, da se bodo obresti zvišale in bo donosnost naložbe, ki je bila financirana pod temi pogoji, ogrožena (Peterlin, 2004, str. 98).

Valutno tveganje, tveganje poštene vrednosti iz naslova obresti in cenovno tveganje je tržno tveganje.

Kreditno (zaupanjsko) tveganje

Kreditno tveganje je tveganje, da nam stranka ne bo poravnala obveznosti v denarju, kar pomeni prekinitev toka poravnave finančnih obveznosti. To je tudi tveganje plačilne nesposobnosti nasprotne stranke. Vendar je potrebno ločiti med plačilno nesposobnostjo in kreditnim tveganjem. Plačilna nesposobnost je nezmožnost podjetja, da poravna obveznosti. Kreditno tveganje pa pomeni, da se podjetje samo odloči, da ne bo poravnalo obveznosti do nas (Peterlin, 2004, str. 97).⁸⁶

Likvidnostno (plačilnosposobnostno) tveganje

Je osrednje finančno tveganje. Je povezano z ostalimi finančnimi tveganji, saj večja kot je verjetnost, da je vrednostni papir izpostavljen še kakšnemu drugemu tveganju, manj likviden bo tak vrednostni papir. Likvidnostno tveganje pomeni tveganje v zvezi s pravočasnim in celotim preoblikovanjem nadenarnih sredstev v denar. Zagotavljanje likvidnosti je osnovni pogoj za obstoj podjetja in je nujno za sprotno plačilno sposobnost, medtem ko sta donosnost in kapitalska sestava pogoja za dolgoročno plačilno sposobnost.

Denarnotokovno tveganje iz naslova obresti

Gre za tveganje, da bodo prihodnji denarni tokovi finančnega inštrumenta nihali zaradi sprememb tržnih obrestnih mer. Pri dolgovnem inštrumentu s spreminjajočo se obrestno mero taka nihanja ne spremlja tudi ustrezna sprememba njegove poštene vrednosti.

Poleg teh vrst, ki so opredeljene v MRS 32, poznamo tudi tveganje neizpolnitve nasprotne stranke, tveganje inflacije in deželno tveganje.

Tveganje neizpolnitve nasprotne stranke

Tveganje neizpolnitve nasprotne stranke vključuje kreditno tveganje (tveganje neplačila) in tudi tveganje neizpolnitve nadenarnih obveznosti (na primer zamude pri dobavi blaga, neakovostno opravljene storitve, neizpolnitev drugih dogovorjenih obveznosti). Pri finančnih naložbah lahko zmanjšamo tveganje neizpolnitve z razpršitvijo naložb. Vsaka neizpolnitev nasprotne stranke oslabi sredstva oziroma poveča dolgove podjetja in s tem zmanjša finančno sposobnost podjetja in premoženje vlagateljev.

Tveganje inflacije

Inflacijsko tveganje pomeni za imetnika obveznice tveganje, da bo inflacija v obdobju dospelja obveznice večja od pričakovane in bo zaradi nje prišlo do manjše realne vrednosti donosov v primerjavi s tistimi, ki jih je vlagatelj pričakoval ob nakupu obveznice. Nepričakovana inflacija

⁸⁶V tem primeru je podjetje morda celo plačilno sposobno oziroma razpolaga z dovolj likvidnimi sredstvi, da bi poravnalo obveznost, vendar zavrne poravnavo obveznosti. Zavrnitev poravnave je lahko tiha ali v obliki izjave volje.

pomeni, da bodo izplačani nominalni zneski pomenili manjšo kupno moč in bodo zato povzročili imetniku obveznice nepričakovano izgubo (Prohaska, 1999, str. 189).

Deželno tveganje

Gre za kreditno tveganje dolžnika v tuji državi, na katerega vpliva ekonomski in politični položaj države.

6.3 ZAKONSKO ZAHTEVANA RAZKRITJA

Podjetja, zavezana reviziji, so dolžna poleg bilance stanja, izkaza poslovnega izida, izkaza denarnih tokov in izkaza gibanja kapitala v prilogi podati pojasnila k izkazom in sestaviti poslovno poročilo. Poslovno poročilo mora vsebovati vsaj pošten prikaz razvoja in izidov poslovanja družbe ter njenega finančnega položaja, vključno z opisom bistvenih tveganj in negotovosti, ki jim je družba izpostavljena.

Avtorji (Koonce, Lipe in McAnally, 2004, str. 872) opozarjajo na ustvarjanje napačne ocene o tveganjih in nevarnostih v očeh vlagateljev zaradi razkritij samo informacij o potencialnih izgubah oz. tveganjih na posameznih trgih, ki so zakonsko zahtevana razkritja (t. i. enostranska razkritja – *one-sided disclosures*). Vlagatelji samo na podlagi informacij o potencialnih izgubah ne morejo ločiti podjetja, ki imajo različne strategije za varovanje pred tveganjem. Skratka podjetja naj razkrijejo tudi potencialne dobičke, saj le obojestranska razkritja (*two-sided disclosures*), tj. o potencialnih dobičkih in potencialnih izgubah, dajejo vlagateljem pravilno informacijo in služijo za pravilno oceno tveganja.

Priloga k izkazom mora vsebovati:

- vsa pojasnila predpisana v 69. členu Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1),
- vsa pojasnila in razkritja, ki so opredeljena v drugih členih osmega poglavja ZGD-1 prvega dela ZGD-1,
- pojasnila, ki jih zahtevajo SRS ter
- pojasnila, ki jih zahtevajo mednarodni standardi računovodskega poročanja.

Torej, Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) določa v 20. točkah dodatne podatke in pojasnila, ki jih mora vsebovati priloga k izkazom. V nadaljevanju bodo predstavljene samo zahteve po razkritjih dodatnih podatkov povezane s finančnimi naložbami. Te so (69. člen ZGD-1):

- *metode* uporabljene za *vrednotenje* posameznih postavk v računovodskih izkazih in metode uporabljene za izračun odpisov vrednosti;
- *podatke o vsaki družbi*, v kapitalu katere je družba sama neposredno ali po osebi, ki deluje za račun družbe, *udeležena z najmanj 20 %* (firmo in sedež, delež s katerim je udeležena v kapitalu in višino njenega lastnega kapitala in njen poslovni izid). Podjetju ni potrebno

razkriti teh podatkov, če niso pomembni za resničen in pošten prikaz njegovega poslovanja.⁸⁷ Podjetje lahko tudi opusti razkritje teh podatkov, če bi zaradi razkritja v drugem podjetju nastala občutna škoda. V takem primeru mora biti v prilogi k izkazom opozorilo, da je bilo razkritje teh podatkov iz navedenih razlogov izpuščeno. ZGD-1 pa navaja še dodatno izjemo, in sicer za družbo, ki letnega poročila ne objavlja javno in v katere kapitalu je družba neposredno ali posredno udeležena z manj kot 50 %, ni treba izkazati podatkov o višini njenega lastnega kapitala in njenem poslovnem izidu.⁸⁸

- *podatke o podjetju, v katerem je družba družbenik v drugi družbi in za njegove obveznosti neomejeno odgovarja* (firma, sedež, pravnoorganizacijska oblika te družbe). Teh podatkov družbi ni potrebno razkriti, če so nepomembni za resničen in pošten prikaz finančnega položaja in poslovnega izida. Podjetje lahko v pravilniku o računovodstvu določi način opredeljevanja pomembnosti oziroma pojasni, v katerih primerih so te informacije nepomembne. Podjetje lahko tudi opusti razkritje teh podatkov o posameznem drugem podjetju, če bi zaradi tega temu drugemu podjetju nastala občutna škoda.
- *predujmi in vsa posojila*, ki jih je družba ali njena podrejena družba odobrila članom posloводства, članom nadzornega sveta, drugim delavcem družbe, zaposlenim na podlagi pogodbe, za katero ne velja tarifni del kolektivne pogodbe ter poročstva družbe za obveznosti teh oseb, z navedenimi podatki, ločeno za vsako od teh skupin oseb (skupni znesek predujmov, neodplačanih posojil ali danih poroštev, obrestna mera in drugi pomembnejši pogoji poslovanja, skupni znesek odplačil iz naslova vračil posojil v poslovnem letu).

Družba mora v poslovnem poročilu opisati tudi *izpostavljenost cenovnim, kreditnim, likvidnostnim tveganjem in tveganjem v zvezi z denarnim tokom ter načrt upravljanja s finančnimi tveganji*, vendar samo v primeru, da je to pomembno za presojo premoženja in obveznosti družbe. Glede upravljanja finančnih tveganj opiše cilje in ukrepe. Med ukrepi navede tudi ukrepe za zavarovanje vseh najpomembnejših vrst načrtovanih transakcij (4. odstavek 70. člena ZGD-1).

6.4 DODATNA RAZKRITJA V SKLADU S SRS

Pri razkrivanju postavk bilance stanja je potrebno upoštevati zahteve predpisane v SRS 24 – *Oblike bilance stanja za zunanje poslovno poročanje* (člena 24.16 in 24.21). V času pisanja tega dela SRS 24 (2006) – *Oblike bilanca stanja za zunanje poslovno poročanje* in SRS 25 (2006) – *Oblike izkaza poslovnega izida za zunanje poslovno poročanje*, še nista bila objavljena, zato so v nadaljevanju predstavljena obvezna razkritja po SRS 24 in 25 (2002).

⁸⁷Podjetje naj v pravilniku o računovodstvu določi način opredeljevanja pomembnosti oziroma pojasni, v katerih primerih so te informacije nepomembne. To naj bo skladno z opredelitvijo skupine povezanih podjetij oziroma morebitno izključitvijo takšnih podjetij iz skupine zaradi nepomembnosti (Vezjak, 2002, str. 44).

⁸⁸Izjema se lahko nanaša le na pridruženo podjetje v tujini, saj morajo vsa slovenska podjetja, tudi pridružena, svoja letna poročila javno objavljati (Vezjak, 2004, str. 120).

Razkriti je potrebno:

- informacije o *podlagi* za merjenje finančnih naložb v bilanci stanja: Podlaga za merjenje je za uporabnika pomembna, saj tvori podlago, na kateri so pripravljeni celotni računovodski izkazi. Podlaga za merjenje je izvirna vrednost, dnevna vrednost, iztržljiva vrednost, poštena vrednost, sedanja vrednost, odplačna vrednost, udenarljiva vrednost),
- računovodske *usmeritve* pomembne za pravilno razumevanje bilance stanja,
- *vrsta sprememb* računovodskih usmeritev in računovodskih ocen ter razlog zanje in njihov znesek,
- vrsta in znesek *popravka bistvene napake*.⁸⁹ Podjetje naj v internem aktu opredeli, v katerih primerih gre za bistveno napako. Upošteva lahko enako merilo kot pri pomembnih poslih in drugih poslovnih dogodkih.⁹⁰

Računovodske *usmeritve* pri finančnih naložbah se nanašajo predvsem na določanje nabavne vrednosti ter knjigovodske vrednosti, poštene vrednosti in odplačne vrednosti ter na razvrščanje finančnih naložb v posamezne skupine.

Podjetja, zavezana reviziji, morajo za vsako kategorijo stalnih sredstev, torej tudi posebej za finančne naložbe, sestaviti *posebno razpredelnico gibanja* finančnih naložb med letom. Iz razpredelnice mora biti vidna začetna neodpisana vrednost finančne naložbe, pridobitve v poslovnem letu, prekvalifikacije v poslovnem letu, odtujitve, prevrednotovalna doknjiženja na koncu poslovnega leta in končna neodpisana vrednost (SRS 24.21, 2002).

Razkritja po SRS 2006 v primerjavi z razkritji po SRS 2002

Podjetje mora pri zunanjem poročanju v prilogi k letnim računovodskim izkazom predstaviti tudi številne kazalnike iz SRS 29 (2006) – *Računovodsko proučevanje (Računovodsko analiziranje)*. Med drugim mora podjetje izračunati tudi kazalnike stanja investiranja (naložbenja). Med temi kazalniki je z vidika finančnih naložb zanimiva stopnja finančnosti investiranja, ki se izračuna po naslednjem obrazcu:

$$\text{Stopnja finančnosti investiranja} = \frac{DFN + KFN + NN}{\text{sredstva}}$$

Legenda:

- DFN (dolgoročne finančne naložbe)
- KFN (kratkoročne finančne naložbe)
- NN (naložbene nepremičnine)

⁸⁹O bistveni napaki govorimo, če je bil v letu 2003 knjižen popravek, ki se nanaša na prejšnje oz. prejšnja leta, informacija pa je za uporabnika letnega poročila pomembna (Vezjak, 2004, str. 118).

⁹⁰Podjetje naj v svojem internem aktu (najpogosteje pravilnik o računovodstvu) opredeli, kateri so pomembni posli in drugi poslovni dogodki, saj je nemogoče in nesmiselno, da razkriva vse poslovne dogodke in posle. Pomembnost poslov oziroma dogodkov lahko opredeli glede na vrednost sredstev oziroma obveznosti do virov sredstev na dan bilance stanja (Vezjak, 2002, str. 36). Kot pomembno finančno naložbo opredeli na primer tisto, katere vrednost presega /.../ vrednosti vseh finančnih naložb, če so te naložbe vsaj /.../ vrednosti sredstev na dan bilance stanja (Vezjak, 2002, str. 44).

Podjetja, ki niso zavezana reviziji, so dolžna v povezavi s finančnimi naložbami razkrivati samo zakonska razkritja, tj. razkritja po Zakonu o gospodarskih družbah, opisana zgoraj.

Podjeta, zavezana reviziji, pa so dolžna razkrivati tudi dodatne informacije in podatke v skladu z zahtevami opredeljenimi v SRS 3 (2006). Ta razkritja so predpisana za vse pomembne zadeve. Naravo in stopnjo pomembnosti opredeli podjetje v internem aktu.

Podjetje je dolžno razkriti veliko informacij glede podjetij, v katerih ima kapitalske naložbe in v zvezi z uskupinjevanjem, in sicer (SRS 3.38–3.45, 2006):

- *Naravo razmerja med obvladujočim in posameznim odvisnim podjetjem*, v katerem obvladujoče podjetje neposredno ali prek odvisnih podjetij nima več kot polovice glasovalnih pravic (tj. pridruženo podjetje).
- *Razkritje zakaj posamezno odvisno podjetje ni uskupinjeno*: izjeme so zapisane v Uvodu v SRS in v Zakonu o gospodarskih družbah. Obvladujoče podjetje, ki je samo odvisno podjetje in ga obvladuje drugo podjetje s sedežem v RS, če pridobi privolitev vseh manjšinskih lastnikov kapitala. ZGD pa določa, da v konsolidacijo ni potrebno vključiti podrejene družbe, če to ni pomembno za resničen in pošten prikaz finančnega položaja, poslovnega izida, denarnih tokov in gibanja kapitala vseh družb, ki so vključene v konsolidacijo. V takem primeru, mora družba v prilogi k izkazom navesti družbe, ki jih ni vključila v konsolidacijo in pojasniti razloge za takšno odločitev. Te izjeme so natančneje opisane v poglavju 5 v točki 5.1.1 tega dela.
- *Podjetje podvižnik* (torej pogodbeni stranka pri skupnem podvigu, ki skupaj z drugimi obvladuje drugo podjetje) mora za skupaj obvladovana podjetja, v katera so naložene finančne naložbe, razkriti svoj del finančnih naložb, vse svoje obveze v zvezi s svojimi deleži v skupnih podvigih in svoj del obvez v zvezi s kapitalom skupaj obvladovanih podjetij.
- *Računovodske usmeritve* za določanje njihove nabavne, kasnejše knjigovodske, poštene in odplačne vrednosti, ki se razkrivajo pri vseh (pomembnih) finančnih naložbah.
- *Pogostost prevrednotenja finančnih naložb* pri vseh (pomembnih) finančnih naložbah (prevrednotenje na pošteno vrednost, oslabitev), in sicer razkriti pogostost, datum zadnjega prevrednotenja in sodelovanje neodvisnega ocenjevalca pri tem.
- *Gibanje presežka iz prevrednotenja* v zvezi s finančnimi naložbami ter prevrednotovalnih finančnih prihodkov in odhodkov v tej povezavi. Tudi ta se razkriva pri vseh (pomembnih) finančnih naložbah.
- *Informacije o pošteni vrednosti* za vsako vrsto finančnih naložb. V primeru, da poštene vrednosti finančne naložbe ni mogoče dovolj zanesljivo ugotoviti, se napiše, da poštene vrednosti ni bilo mogoče ugotoviti in zakaj ne. V tem primeru se poroča le o glavnih značilnostih posamezne (finančne) naložbe.
- *Izpostavljenost različnim vrstam tveganj* (če pride v podjetju v poštev je potrebno dodatno razkriti informacije v zvezi z obrestnim in zaupanjiskim tveganjem v skladu z SRS 3.43 in SRS 3.44, 2006).
- *Obseg in vrsto finančnih instrumentov* za varovanjem pred tveganjem.

- *V plačilo zapadle, pa še ne udenarjene naložbe* (podjetje ima na primer dolgoročno dano posojilo in obrok, ki je zapadel v poslovnem letu, še ni poravnan).

V SRS 2002 (3.43) je bilo tudi posebej zahtevano, da mora podjetje predstaviti seznam pridruženih podjetij, ki vsebuje njihov opis in kapitalske deleže (in deleže glasovalne moči, če se od kapitalskih razlikujejo) ter pojasniti, zakaj ima podjetje v kakšnem podjetju pomemben, ne pa tudi prevladujoč vpliv in kako je upoštevano pri uskupinjevanju. SRS 2006 tega ne predpisuje, saj je ta zahteva že zakonsko določena v 2. točki 69. člena ZGD-1, kot je že opisano v točki 6.4 zgoraj, ki pravi, da mora družba razkriti podatke za vsako družbo, v kapitalu katere je udeležena z najmanj 20 %.

6.5 RAZKRIVANJE PO MSRP

Razkrivanje v mednarodnih standardih računovodskega poročanja obravnava MRS 32 – *Finančni instrumenti – razkrivanje in predstavljanje*. Ta standard ne predpisuje niti oblike, v kateri je treba razkriti zahtevane informacije, niti mesta, kjer morajo biti ta razkritja prikazana v računovodskih izkazih. Podjetje mora tudi samo presoditi raven pomembnosti posameznih finančnih instrumentov, pri čemer je potrebno upoštevati sorazmerni pomen teh instrumentov in da ne pride do zasičenosti računovodskih izkazov s prevelikimi podrobnostmi. Finančne instrumente se za potrebe razkrivanja združuje v posamezne vrste, pri tem pa upošteva značilnosti instrumentov in podlago za merjenje, ki jo je podjetje uporabilo.

Ta standard uporabljajo vsa podjetja pri vseh finančnih instrumentih vključno z izpeljanimi finančnimi instrumenti o deležih v odvisnih in pridruženih podjetjih ali v skupnih podvigih, razen pri deležih v odvisnih podjetjih, pridruženih podjetjih in skupnih podvigih, ki se obračunavajo po MRS 27 – *Skupinski in ločeni računovodski izkazi*, MRS 28 – *Finančne naložbe v pridružena podjetja* in MRS 31 – *Deleži v skupnih podvigih*. Vendar pa morajo podjetja uporabljati MRS 32 za delež v odvisnem podjetju, pridruženem podjetju ali skupnem podvigu, ki se po MRS 27, MRS 28 ali MRS 31 obračunava po MRS 39 (MRS 32.4).

Razkritja za pridružena podjetja in skupne podvige so podrobno posebej prikazana v točki 6.5.3 in 6.5.4 tega poglavja.

6.5.1 Usmeritve ravnanj s tveganji in dejavnosti varovanja pred izgubo

Podjetje mora razkriti *namene in usmeritve ravnanja* s finančnimi tveganji. Opisati mora tudi svojo usmeritev varovanja po glavnih skupinah predvidenih poslov, za katere se uporablja obračunavanje varovanja pred tveganjem.

Podjetje mora za vsako vrsto varovanja pred tveganjem ločeno razkriti (MRS 32):

- opis varovanja pred tveganjem,

- opis finančnih instrumentov, ki so opredeljeni kot instrumenti za varovanje njihovih poštenih vrednosti na dan bilance stanja pred tveganjem,
- naravo tveganj, za katere obstaja varovanje,
- obdobja, v katerih se pričakuje, da bodo denarni tokovi nastali, kdaj se pričakuje udeležba v poslovnem izidu in opis vsakega predvidenega posla, za katerega se je varovanje pred tveganjem že obračunavalo, vendar se ne pričakuje več (razkrivanje, če se varuje denarni tok).

V primeru, da se dobiček ali izguba iz instrumenta varovanja denarnih tokov pred tveganjem pripozna v kapitalu, mora podjetje razkriti (MRS 32):

- znesek pripoznan v kapitalu,
- znesek, odstranjen iz kapitala in pripoznan v poslovnem izidu,
- znesek, odstranjen iz kapitala med obravnavanim obdobjem in vključen v začetno izmerjeno nabavno vrednost pridobitve ali drugo knjigovodsko vrednost nefinančnega sredstva ali nefinančne obveznosti v močno verjetnem predvidenem poslu, varovanem pred tveganjem.

6.5.2 Vrste obveznih razkritij

Enako, kot SRS 2006, tudi MRS 32 določa, da mora podjetje za vsako vrsto finančnih sredstev in obveznosti *razkriti* njihovo *pošteno vrednost* na tak način, da je mogoča primerjava z njihovo ustrezno knjigovodsko vrednostjo v bilanci stanja.

O finančnih naložbah v instrumente,⁹¹ katerih poštene vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti in so vrednotene po nabavni vrednosti, mora podjetje razkriti naslednje:

- dejstvo, da poštene vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti in pojasnilo, zakaj je ni mogoče izmeriti,
- opis finančnih instrumentov z glavnimi značilnostmi,
- knjigovodske vrednosti finančnih instrumentov,
- oceno intervala, znotraj katerega se najverjetneje nahaja poštena vrednost (če je to oceniti mogoče) ter
- informacije o trgu za take finančne instrumente.

Poleg zgornjega pa mora podjetje razkriti še naslednje (MRS 32.92–93):

- metode, pomembne domneve in predpostavke, uporabljene pri ugotavljanju poštenih vrednosti posameznih vrst oz. skupin finančnih sredstev;
- ali je poštena vrednost ugotovljena v celoti ali delno z upoštevanjem objavljenih cen na delujočem trgu ali je ocenjena z metodami vrednotenja;
- izkazati dejstvo in razkriti učinke vseh najverjetnejših alternativ na pošteno vrednost, v primeru, da sprememba katerekoli domneve v spremenljivo drugo možnost povzroči pomembno drugačno pošteno vrednost. To razkritje velja v primeru, da se poštena vrednost

⁹¹To so finančni instrumenti, ki niso uvrščeni na trg in izpeljani finančni instrumenti, ki so povezani s takimi kapitalskimi instrumenti.

določa v celoti ali deloma z metodo vrednotenja in temelji na predpostavkah, ki se ne opirajo na pomembne tržne cene ali tečaje;

- celotni znesek spremembe poštene vrednosti, ocenjen z metodo vrednotenja, ki ga je podjetje pripoznalo v poslovnem izidu obračunskega obdobja.

Podjetje mora razkriti knjigovodske vrednosti finančnih sredstev, ki so razvrščena kot v posesti za trgovanje, in finančnih sredstev, ki jih je podjetje po začetnem pripoznavanju označilo kot finančna sredstva po pošteni vrednosti skozi poslovni izid. Podjetje tudi ločeno razkrije čiste dobičke in čiste izgube za finančna sredstva, ki jih je podjetje označilo po pošteni vrednosti skozi poslovni izid.

Kot je že napisano v točki 6.4 mora podjetje tudi glede na zahteve MRS 32 za vsako vrsto finančnih sredstev razkriti izpostavljenost *obrestnemu in kreditnemu tveganju*. To kaže na vsebinsko popolnoma enaka razkritja, kot jih zahtevajo MRS in SRS 2006.

Glede izpostavljenosti *obrestnemu tveganju* mora podjetje razkriti (MRS 32.67):

- pogodbene roke za popravek cen ali roke zapadlosti v plačilo (tiste, ki se pojavijo prej) in
- efektivne obrestne mere, kadar jih podjetje uporablja.

Podjetje lahko informacije o obrestnem tveganju predstavi v opisni obliki, v obliki preglednic ali v kombinaciji obojega. Pri izbiri oblike predstavitve se odloča glede na vrsto posla. Ena izmed možnosti glede predstavitve knjigovodskih vrednosti finančnih inštrumentov, ki so izpostavljeni obrestnemu tveganju, je v obliki preglednice po skupinah inštrumentov, ki po pogodbi zapadejo v plačilo ali se jim popravijo cene v obdobjih po datumu bilance stanja.

O izpostavljenosti *kreditnemu (zaupanjškemu) tveganju* je podjetje obvezno razkriti (MRS 39.76):

- vrednost, ki najbolje predstavlja njegovo *največjo možno izpostavljenost* kreditnemu tveganju na dan bilance stanja, brez upoštevanja poštene vrednosti vsakega poročstva, če druge stranke ne bi bile sposobne izpolniti svojih obveznosti, ki izhajajo iz finančnih inštrumentov,
- pomembno kopičenje kreditnega tveganja.

Kreditno tveganje se lahko nakopiči zaradi izpostavljenosti enemu samemu ali skupini dolžnikov, ki imajo podobne značilnosti. Na njihovo sposobnost izpolnitve prevzete obveze pa bi lahko podobno vplivale spremembe gospodarskih ali drugih okoliščin. Med razloge, zaradi katerih se tveganje nakopiči, spada vrsta dejavnosti (panoga), zemljepisno območje ter raven kreditne sposobnosti skupin posojilojemalcev.⁹² Ugotavljanje kopičenja kreditnega tveganja je stvar presoje vodstva podjetja, ki mora pri tem upoštevati okoliščine, v katerih je podjetje in njegovi upniki.

⁹²Na primer: *Podjetju s prodajo proizvodov petrokemične industrije* nastanejo običajno kratkoročne terjatve iz poslovanja. V zvezi z njimi pa obstaja tveganje, da kupec zaradi gospodarskih sprememb v naftni industriji ne bo plačal dobavljenih proizvodov. *Banka*, ki običajno daje posojila na mednarodnem trgu, ima lahko več neporavnanih posojil, ki so jih najele manj razvite države, na možnost izterjave pa slabo vplivajo tamkajšnje gospodarske razmere (MRS 32.84).

6.5.3 Razkritja v zvezi s finančnimi naložbami v pridružena podjetja

Finančna naložba v pridruženo podjetje se obračuna v ločenih računovodskih izkazih. Podjetje naložbenik v zvezi s finančnimi naložbami v pridružena podjetja razkrije naslednje informacije (MRS 28):

- *pošteno vrednost* finančne naložbe v pridruženo podjetje, če je cena objavljena na delujočem trgu,
- *povzetek informacij* v skupnem znesku (prihodki, odhodki, sredstva, obveznosti do virov sredstev in dobiček),
- *razlogi, zakaj ima podjetje naložbenik pomemben vpliv*, čeprav ima neposredno ali posredno pred odvisnih podjetij manj kot 20 % glasovalne ali potencialne glasovalne moči,⁹³
- *razloge, zakaj podjetje naložbenik nima pomembnega vpliva*, čeprav ima neposredno ali posredno pred odvisnih podjetij več kot 20 % glasovalne ali potencialne glasovalne moči,
- *datume* na katere sestavlja pridruženo podjetje računovodske izkaze,
- *vrsto in obseg morebitnih večjih omejitev zmožnosti* pridruženih podjetij prenesti sredstva na naložbenika v obliki dividend v denarju ali vračilu posojil ali predujmov,
- *nepripoznani delež izgub pridruženega podjetja* v obravnavanem obdobju in od začetka udeležbe do konca tega obdobja (v primeru, da je naložbenik prenehal pripoznavati svoj delež v izgubah pridruženega podjetja),
- *dejstvo*, da pridruženo podjetje *ni obračunano* po kapitalski metodi,
- *povzetek finančnih informacij* pridruženih podjetij (posamezno ali skupinsko), ki niso obračunane po kapitalski metodi (tudi zneski celotnih sredstev, celotnih dolgov, prihodkov, dobička ali izgube).

6.5.4 Razkritja v zvezi z deleži v skupnih podvigih

Skupni podvigi so podrobno predstavljeni v točki 4.4.2 poglavja 4. Na tem mestu pa se bomo osredotočili na informacije, ki jih mora podvižnik razkriti v zvezi z deleži v skupnih podvigih. V skladu z mednarodnim računovodskim standardom 31 podvižnik razkrije:

- *znesek pogojnih obveznosti* v zvezi z njegovimi deleži v skupnih podvigih, in sicer ločeno od drugih pogojnih obveznosti (razen v primeru, da je možnost, da pride do izgube, majhna),
- *celoten znesek prevzetih finančnih obvez* v zvezi s kapitalom, ki se nanašajo na njegove deleže v skupnih podvigih in svoj del obvez v zvezi s kapitalom, ki jih je prevzel skupni podvig sam,
- *seznam in opis deležev* v pomembnih skupnih podvigih ter svoj del kapitalskih deležev v skupaj obvladovanih podjetjih in
- *metode pripoznavanja svojih deležev v skupaj obvladovanem podjetju*.

⁹³Pogoji za nedvoumen dokaz, da ima podjetje pomemben vpliv, kljub nezadostnemu deležu v kapitalu so opisani v točki 4.4.1.1 poglavja 4.

7. ZAKLJUČEK

V mednarodni računovodski stroki je v zadnjih letih opazna zelo intenzivna dejavnost spreminjanja mednarodnih računovodskih standardov (MRS) ter sprejemanja in tudi spreminjanja mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP). Razlog za to je odločitev Evropske unije, da predpiše vsem družbam, ki so uvrščene na organizirane trge vrednostnih papirjev v Evropski uniji, uporabo mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP) za njihove skupinske letne računovodske izkaze. Vodilno vlogo pri pripravljanju takih standardov je prevzel Odbor za mednarodne računovodske standarde (IASB), ki ga sestavljajo strokovnjaki iz različnih držav. Razvoju moramo slediti tudi v Sloveniji. Po štirih letih uporabe slovenskih računovodskih standardov, sprejetih leta 2001, so bili uvedeni novi slovenski računovodski standardi 2006, ki so na ključnih področjih izkazovanja in vrednotenja usklajeni z mednarodni standardi računovodskega poročanja.

Mednarodni računovodski standard MRS 39, ki ureja pripoznavanje in merjenje finančnih inštrumentov je kompleksen standard, saj je povezal med seboj tradicionalni model vrednotenja po izvirni vrednosti in model, ki temelji na tržnih vrednostih, saj bi bilo malo gospodarskih subjektov pripravljeno sprejeti vrednotenje vseh finančnih inštrumentov po tržni vrednosti in pripoznavanje dobičkov in izgub v poslovnem izidu podjetja. Rezultat dveh različnih modelov je model, ki predstavlja kombinacijo tradicionalnega in tržnega modela (tj. kombiniran model).

Največja sprememba, ki so jo prinesli SRS 2006 in je enako urejena v MSRP je dosledno razvrščanje finančnih naložb po začetnem pripoznavanju v štiri skupine, in sicer finančne naložbe po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo, posojila in terjatve ter za prodajo razpoložljiva finančna sredstva. Od razvrstitve finančnih naložb po začetnem pripoznavanju je odvisno tudi kasnejše merjenje in vrednotenje. Skratka, pri vrednotenju finančnih inštrumentov moramo razlikovati finančne inštrumente, ki so v tržnem portfelju od finančnih inštrumentov, ki niso v tržnem portfelju. Finančni inštrumenti, ki so v tržnem portfelju morajo biti izkazani po pošteni vrednosti, katere najboljši dokaz je njihova ponujena cena na aktivnem in likvidnem trgu. To lahko pomeni znatno zvišanje vrednosti finančnih naložb v bilanci stanja, kar vpliva neposredno na kapital ali pa na dobiček in s tem posredno na kapital.

Skratka, leto 2005 je za slovenska podjetja uvrščena na borzo prineslo veliko sprememb, saj so morala prvič skupinske računovodske izkaze in razkritja predstaviti po mednarodnih standardih računovodskega poročanja. To je zanje predstavljalo obsežno in zahtevno nalogo. Podjetja pa so se s 1. januarjem 2006 morala prilagoditi tudi na nove slovenske računovodske standarde 2006 in opraviti številne prerazvrstitve in preračune, med drugim tudi v okviru finančnih naložb.

8. LITERATURA

1. Arce Miguel, Mora Araceli: Empirical evidence of the effect of European accounting differences on the stock market valuation of earnings and book value. *The European Accounting Review*, London, 11 (2002), 3, str. 573–599.
2. Berk Aleš: Uporaba izvedenih finančnih instrumentov v slovenskih, ameriških in nemških nefinančnih podjetjih po vrstah finančnega tveganja. *Revizor*, Ljubljana, 17 (2006), 1, str. 111–130.
3. Blake John, Amat Oriot: *European Accounting*. London: Pitman Publishing, 1993. 244 str.
4. Brigham Eugene F., Daves Phillip R.: *Intermediate Financial Management*. 8-th edition. Masson (Ohio): South-Western, Thomson, 2004. 1038 str.
5. Čuček Renata: Prehod od načela previdnosti k načelu poštene vrednosti. *Revizor*, Ljubljana, 1 (2001), 1, str. 28–43.
6. Dumontier Pascal, Raffournier Bernard: Accounting and capital markets: a survey of the European evidence, *The European Accounting Review*, London, 11 (2002), 1, str. 119–151.
7. Epstein Barry Jay, Mirza Abbas Ali: *Wiley IAS 2004. Interpretation and application of International Accounting and Financial Reporting Standards*. Hoboken: John Wiley & Sons, 2004. 1094 str.
8. Gebhardt Gunther, Reichardt Rolf, Wittenbrink Carsten: Accounting for Financial Instruments in the Banking Industry: Conclusions from a Simulation Model. *The European Accounting Review*, London, 13 (2004), 2, str. 341–371.
9. Haller Axe: Financial accounting development in the European Union: past events and future prospects. *The European Accounting Review*, London, 11 (2002), 1, str. 153–190.
10. Horvat Tatjana: Uspešen prikaz razkritij v letnem poročilu za presojanje uspešnosti poslovanja podjetja. *Revizor*, Ljubljana, 15 (2004), 2, str. 24–53.
11. Horvat Tatjana: Mednarodne novosti. Evropska komisija sprejela mednarodni standard o finančnih instrumentih. *Revizor*, Ljubljana, 15 (2004a), 12, str. 119–129.
12. Horvat Tatjana: Mednarodne novosti. Poročanje o obvladovanju tveganj in notranjih kontrol. *Revizor*, Ljubljana, 16 (2005), 5, str. 66–77.

13. International Financial Reporting Standards (IFRSs). London: International Accounting Standards Board, 2004. 2250 str.
14. Koonce Lisa, Lipe Marlys Gascho, McAnally Mary Lea: Judging the Risk of Financial Instruments: Problems and Potential Remedies. The Accounting Review, Sarasota (Florida), 80 (2005), 3, str. 871–894.
15. MBS '97–BILTEN. Ljubljana: Aiesec Ljubljana, 1997. 107 str.
16. New financial instruments: OECD. Paris, 1991. 31 str.
17. Odar Marjan: Analiza predpostavke previdnosti v računovodstvu. Doktorska disertacija. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 244 str.
18. Odar Marjan: Predpostavka previdnosti ter vrednotenje sredstev in dolgov po pošteni vrednosti. Zbirka srebrna knjiga, št. 16. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev, 2003. 326 str.
19. Odar Marjan: Spremembe 4. in 7. direktive Evropske Unije, obvezna uporaba mednarodnih standardov računovodskega poročanj ter potrebne spremembe zakonodaje. Revizor, Ljubljana, 14 (2003a), 12, str. 51–61.
20. Odar Marjan: Računovodenje v letu 2005 in predvidene spremembe ZGD. IKS, Ljubljana, 31 (2004), 10, str. 9–19.
21. Peterlin Jožko: Finančna tveganja v računovodski praksi. IKS, Ljubljana, 31 (2004), 8, str. 96–106.
22. Peterlin Jožko: Bistvo varovanja poštene vrednosti pred tveganjem. IKS, Ljubljana, 31 (2004a), 9, str. 105–115.
23. Peterlin Jožko: Tvegana vrednost – orodje vrednotenja finančnih tveganj. Revizor, Ljubljana, 15 (2004b), 12, str. 74–98.
24. Prohaska Zdenko: Finančni trgi. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 205 str.
25. Slapničar Sergeja: Bodo mednarodni računovodski standardi vplivali na cene delnic. Finance, Ljubljana, 231 (11. 11. 2005), str. 3.
26. Turk Ivan: Pojmovnik računovodstva, financ in revizije. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo. 2002. 1082 str.

27. Vezjak Blanka: Razkritja v letnih poročilih za podjetja, zavezana reviziji. Revizor. Ljubljana, 29 (2002), 11, str. 29–70.
28. Vezjak Blanka: S priključitvijo k Evropski uniji tudi v Sloveniji obvezni mednarodni računovodski standardi. Revizor, Ljubljana, 14 (2003), 11, str. 30–57.
29. Vezjak Blanka: Razkritja k bilanci stanja in izkazu poslovnega izida za podjetja, zavezana reviziji. IKS, Ljubljana. 31 (2004), 1–2, str. 114–129.
30. Vezjak Blanka: Uporaba mednarodnih standardov računovodskega poročanja. IKS, Ljubljana, 31 (2004a), 9, str. 9–29.
31. Vezjak Blanka: Temeljne značilnosti mednarodnih standardov računovodskega poročanja. Revizor, Ljubljana, 15 (2004b), 2, str. 96–116.
32. Vezjak Blanka: Primerjava SRS 2001 in MSRP 2004 – Uvod v SRS in oblike računovodskih izkazov. Revizor, Ljubljana, 15 (2004c), 12, str. 28–46.
33. Vozel Mojca: Za skupine edini konsolidirani izkazi. Finance, Ljubljana, 176 (12. 9. 2005), str. 23.
34. Vrankar Mateja: Konsolidirani (skupinski) računovodski izkazi. IKS, Ljubljana, 32 (2005), 1–2, str. 140–182.
35. Vrankar Mateja: Konsolidirani (skupinski) računovodski izkazi. IKS, Ljubljana, 33 (2006), 1–2, str. 147–190.
36. Župančič Vera et al.: Bilanca stanja–sredstva. IKS, Ljubljana, 32 (2005), 1–2, str. 22–72.
37. Whittington Geoffrey: The Adoption of International Accounting Standards in the European Union. The European Accounting Review, London, 14 (2005), 1, str. 127–153.
38. William R. Scott: Financial Accounting Theory, 3-rd edition. Toronto: Prentice Hall, 2003. 509 str.

9. VIRI

1. Direktiva 2003/51/ES Evropskega parlamenta in Sveta. [URL:<http://europa.eu.int/eur-lex/lex>], 23. 4. 2006.
2. Direktiva 2001/65/ES Evropskega parlamenta in Sveta. [URL:<http://europa.eu.int/eur-lex/lex>], 23. 4. 2006.
3. Kontni načrt za gospodarske družbe in zadrage. [URL:http://www.si-revizija.si/publikacije/srs/kontni_okviri_06/KN_gd_zadrage.doc], Slovenski inštitut za revizijo, 12. 4. 2006.
4. Mednarodni standardi računovodskega poročanja 2004 (prevod). Zbirka predpisov. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2005.
5. Mramor Dušan: Poslovne finance (prosojnice predavanj). Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1995.
6. MSRP–IAS/IFRS, Prenova MSRP – Samostojni standard za mala in srednja podjetja. [URL:<http://www.dashofer.si>], Verlag Dashofer, založba d. o. o., 4. 4. 2006.
7. MSRP–IAS/IFRS, Seznam odobrenih standardov in pojasnil. [URL:<http://www.dashofer.si>], Verlag Dashofer, založba d. o. o., 25. 4. 2006.
8. Novinarska konferenca Direktorata za notranji trg – Predstavitev Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1)–Gradivo za medije. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo – Služba za odnose z javnostmi, 2006.
9. Pomembnejše spremembe v SRS 2006, prehod in davčne posledice (gradivo s seminarja). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2006.
10. Seminar o praktičnih primerih uporabe MRS 32 in 39. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2005.
11. Predstavitev značilnosti konsolidiranja v skladu z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (gradivo s seminarja). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2004.
12. Uporabna vrednost izpeljanih finančnih instrumentov (gradivo s seminarja). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2003.
13. Slovenski računovodski standardi (Uradni list RS, št. 107/2001).

14. Slovenski računovodski standardi (Uradni list RS, št. 118/05).
15. Uredba Komisije ES št. 2086/2004. [URL:<http://europa.eu.int/eur-lex/lex>], 23. 4. 2006.
16. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) – Uradni list RS, št. 42/2006.
17. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-H) – Ur. l. RS, št. 139/2004.

KAZALO

1. UVOD	1
1.1. Problematika in namen raziskave	1
1.2 Cilji raziskave	3
1.3 Metode raziskovanja	3
1.4 Očrt vsebine poglavij	4
2. PODLAGE PRI VREDNOTENJU FINANČNIH NALOŽB	5
2.1 Namen računovodskih izkazov	5
2.2. Mednarodni računovodski standardi in nacionalni računovodski standardi v okviru Evropske unije	5
2.2.1 Mednarodni standardi računovodskega poročanja	5
2.2.1.1 Zgodovinski pregled pripravljanja MSRP	8
2.2.1.2 Razlaga izrazov MRS in MSRP	10
2.2.2 Slovenski računovodski standardi	11
2.3 Oblika, vsebina in značilnosti računovodskih izkazov	13
2.3.1 Vsebina računovodskih izkazov	15
2.3.2 Oblika računovodskih izkazov	15
2.3.3 Značilnosti računovodskih izkazov	16
2.3.3.1 Splošna izhodišča računovodenja	16
2.3.3.2 Kakovostne značilnosti računovodskih izkazov	18
2.4. Opredelitev sredstev v bilanci stanja	18
2.5. Računovodske in druge podlage pri vrednotenju finančnih naložb za namene računovodskega poročanja	20
3. RAZVRŠČANJE IN PRIPOZNAVANJE FINANČNIH NALOŽB	22
3.1 Razvrščanje finančnih naložb	24
3.1.1 Osnovna delitev finančnih naložb	24
3.1.2 Skupine finančnih naložb	26
3.2 Pripoznavanje in odpravljanje pripoznanj finančnih naložb	29
3.2.1 Pripoznavanje finančne naložbe	29
3.2.2 Odpravljanje pripoznanj	30
3.3 Kratkoročne in dolgoročne finančne naložbe	30
4. VREDNOTENJE FINANČNIH NALOŽB PO SRS (2006) V PRIMERJAVI S SRS (2002) IN MSRP	31
4.1. Načelo previdnosti in načelo poštene vrednosti pri vrednotenju finančnih naložb	31
4.2 Vrednotenje finančnih naložb po SRS (2006) v primerjavi z SRS (2002)	35
4.2.1 Začetno računovodsko merjenje finančnih naložb	36
4.2.2 Prevrednotovanje finančnih naložb	36
4.2.2.1 Prevrednotenje finančnih naložb zaradi oslabitve	37
4.2.2.2 Prevrednotenje finančnih naložb na pošteno vrednost	39
4.2.3 Vrednotenje finančnih naložb v odvisna in pridružena podjetja ter uporaba kapitalske metode	42
4.2.4 Odprava pripoznanja finančnega sredstva	44
4.3. Zgled vrednotenja finančne naložbe v odvisno podjetje	44

4.4 Vrednotenje finančnih naložb po MSRP	45
4.4.1 MRS 28 – Finančne naložbe v pridružena podjetja	45
4.4.1.1 Pomemben vpliv	45
4.4.1.2 Uporaba kapitalske metode	46
4.4.2 MRS 31 – Deleži v skupnih podvigih	48
4.4.2.1 Oblike skupnih podvigov	49
4.4.2.2 Računovodski izkazi podvižnika	51
4.4.2.3 Posli med podvižnikom in skupnim podvigom	51
4.4.3 MRS 39 – Pripoznavanje in merjenje	52
4.4.3.1 Izpeljani finančni instrumenti	52
4.4.3.2 Pripoznavanje in odprava pripoznavanja	57
4.4.3.3 Merjenje	58
4.4.3.4 Varovanje pred tveganjem	59
5. USKUPINJANJE FINANČNIH NALOŽB PO SRS (2006) V	
PRIMERJAVI S SRS (2002) IN MSRP	63
5.1 Opredelitev skupine	64
5.1.1 Opredelitev skupine po SRS in ZGD	64
5.1.2 Opredelitev skupine po MSRP	66
5.2 Podlage za uskupinjanje	67
5.2.1 Uskupinjanje po SRS in ZGD	67
5.2.2 Uskupinjanje po MSRP	67
5.3 Metode uskupinjanja	67
5.3.1 Popolno uskupinjanje	68
5.3.2 Sorazmerno uskupinjenje	70
5.3.3 Kapitalska metoda	71
6. RAZKRIVANJE FINANČNIH NALOŽB	72
6.1 Uporabniki informacij iz računovodskih poročil	72
6.2 Vrste tveganj, povezanih s finančnimi instrumenti	73
6.3 Zakonsko zahtevana razkritja	77
6.4 Dodatna razkritja v skladu s SRS	78
6.5 Razkrivanje po MSRP	81
6.5.1 Usmeritve ravnanj s tveganji in dejavnosti varovanja pred izgubo	81
6.5.2 Vrste obveznih razkritij	82
6.5.3 Razkritja v zvezi s finančnimi naložbami v pridružena podjetja	84
6.5.4 Razkritja v zvezi z deleži v skupnih podvigih	84
7. ZAKLJUČEK	85
8. LITERATURA	86
9. VIRI	89
PRILOGE	

PRILOGE

Priloga št. 1: Slovar slovenskih prevodov tujih izrazov

Priloga št. 2: Seznam kratic

Priloga št. 3: Organizacija IASB

Priloga št. 4: Primerjava med izsekom iz bilance stanja po SRS 2006 in bilance stanja po SRS 2002

Priloga št. 5: Seznam odobrenih mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP)

Priloga št. 6: Seznam splošnih slovenskih računovodskih standardov (SRS) 2006

Priloga št. 7: Začetno pripoznavanje finančnega sredstva na datumu trgovanja in na datumu poravnave po skupinah finančnih naložb

Priloga št. 8: Kontni načrt kratkoročnih in dolgoročnih finančnih naložb po (SRS) 2006

Priloga št. 9: Pravila za odpravo pripoznanj finančne naložbe

PRILOGA št. 1

Slovar slovenskih prevodov tujih izrazov

Accounting Regulatory Committee – Računovodski urejevalni odbor

call option – nakupna opcija

Closing Rate Method – metoda končnega tečaja

Commission's Financial Services Action Plan – Akcijski načrt komisije v zvezi s finančnimi storitvami

currency swap – valutna zamenjava

Current/Noncurrent Method – metoda (kratko)ročnosti

Derivatives – izpeljani finančni instrumenti

entity – podjetje

European Financial Reporting Advisory Group – Evropska svetovalna skupina za računovodsko poročanje

expiration date – dan poteka

financial swap – finančna zamenjava

forward contract – nestandardizirana rokovna pogodba

futures contract – standardizirana rokovna pogodba

Hedge accounting – obračunavanje varovanja pred tveganjem

IASC Foundation – IASC Fundacija

interest rate swap – obrestna zamenjava

International Financial Reporting Interpretations Committee – Svet za pojasnjevanje mednarodnih standardov

International Organization of Securities Commissions – Mednarodna organizacija komisij za vrednostne papirje

International Financial Reporting Standards – mednarodni standardi računovodskega poročanja

International Accounting Standard – mednarodni računovodski standard

International Accounting Standards Board – Odbor za mednarodne računovodske standarde

International Accounting Standards Committee – Svet za mednarodne računovodske standarde

International Financial Reporting Interpretations Committee – Svet za pojasnjevanje mednarodnih standardov računovodskega poročanja

International Financial Reporting Standard – Mednarodni standard računovodskega poročanja

joint venture – skupni podvig

long position – nakupna pozicija

margins – kritje

Monetary/Nonmonetary Method – denarna/nedenarna metoda

one sided disclosure – enostranska razkritja

put option – prodajna opcija

Revenue recognition – načelo pripoznavanje prihodkov

The Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements – Okvirna navodila za pripravljanje in predstavljanje računovodskih izkazov

short position – prodajna pozicija

Small and Medium-sized Entities – mala in srednje velika podjetja

Standing Interpretations Committee – Strokovni odbor za pojasnjevanje

Standards Advisory Council – Sosvet za standarde

Standard Interpretation Committee – Strokovni odbor za pojasnjevanje

Societas Europea – Evropska delniška družba

Temporal Method – časovna metoda

Trustees – skrbniki

two sided disclosure – dvostranska razkritja

venturer – podvižnik

volatility – nestanovitnost

PRILOGA št. 2

Seznam kratic

ARC – Accounting Regulatory Committee

(Računovodski urejevalni odbor)

EFRAG – European Financial Reporting Advisory Group

(Evropska svetovalna skupina za računovodsko poročanje)

EU – European union

(Europska unija)

IAS – International Accounting Standard

(mednarodni računovodski standard)

IOSCO – International Organization of Securities Commissions

(Mednarodna organizacija komisij za vrednostne papirje)

IASB - International Accounting Standards Board

(Odbor za mednarodne računovodske standarde)

IASC – International Accounting Standards Committee

(Svet za mednarodne računovodske standarde)

IFRIC – International Financial Reporting Interpretations Committee

(Svet za pojasnjevanje mednarodnih standardov računovodskega poročanja)

IFRS – International Financial Reporting Standard

(Mednarodni standard računovodskega poročanja)

MRS – mednarodni računovodski standard oziroma mednarodni računovodski standardi

MSRP – mednarodni standard računovodskega poročanja oziroma mednarodni standardi računovodskega poročanja

SAC – Standards Advisory Council

(Sosvet za standarde)

SE – Societas Europea

(Evropska delniška družba)

SIC – Standard Interpretation Committee

(Strokovni odbor za pojasnjevanje)

SME – Small and Medium-sized Entities

(mala in srednje velika podjetja)

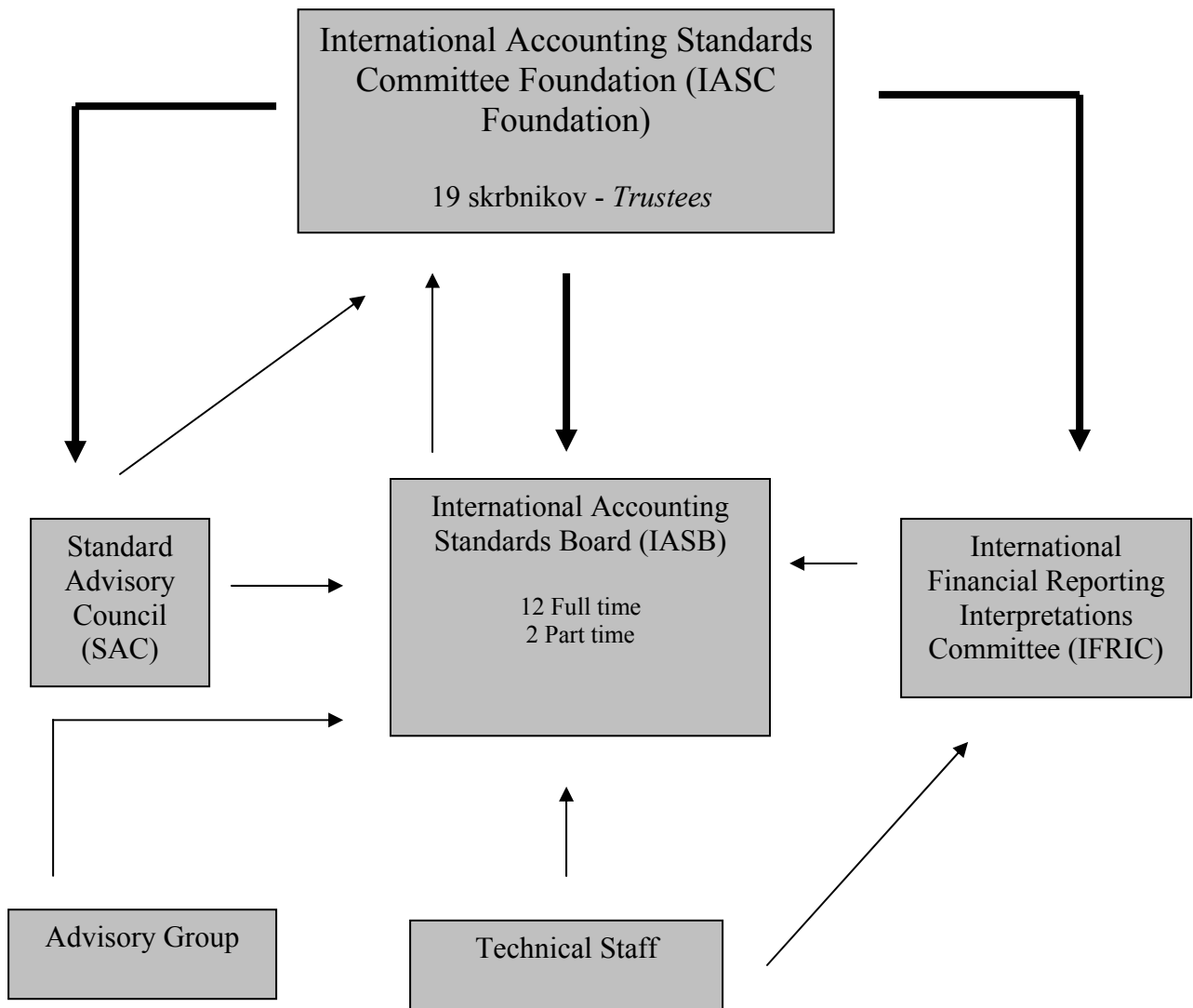
SRS – slovenski računovodski standard oziroma slovenski računovodski standardi

ZGD – Zakon o gospodarskih družbah

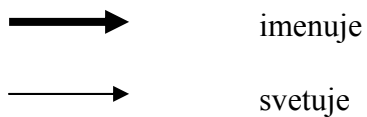
PRILOGA št. 3

Struktura IASB

Slika št. 1: Struktura IASB in medsebojne odvisnosti med enotami



Legenda:



Vir: Whittington, 2005, str. 130

PRILOGA št. 4

Primerjava med izsekom iz bilance stanja po SRS 2006 in bilance stanja po SRS 2002

IZSEK IZ BILANCE STANJA PO SRS 2006

- A. DOLGOROČNA SREDSTVA**
.
.
.
- IV. DOLGOROČNE FINANČNE NALOŽBE**
1. Dolgoročne finančne naložbe, razen posojil
a.) Delnice in deleži v družbah v skupini
b.) Delnice in deleži v pridruženih podjetjih
c.) Druge delnice in deleži
č.) Druge dolgoročne finančne naložbe
2. Dolgoročna posojila
a.) Dolgoročna posojila družbam v skupini
b.) Dolgoročna posojila drugim
c.) Dolgoročno nevplačani vpoklicani kapital
- B. KRATKOROČNA SREDSTVA**
- I. SREDSTVA (SKUPINE ZA ODTUJITEV) ZA PRODAJO**
.
.
- III. KRATKOROČNE FINANČNE NALOŽBE**
1. Kratkoročne finančne naložbe, razen posojil
a.) Delnice in deleži v družbah v skupini
b.) Druge delnice in deleži
c.) Druge kratkoročne finančne naložbe
2. Kratkoročna posojila
a.) Kratkoročna posojila družbam v skupini
b.) Kratkoročna posojila drugim
c.) Kratkoročno nevplačani vpoklicani kapital

IZSEK IZ BILANCE STANJA PO SRS 2002

- A. STALNA SREDSTVA**
.
.
.
- III. DOLGOROČNE FINANČNE NALOŽBE**
1. Deleži v podjetjih v skupini
2. Dolgoročne finančne terjatve do podjetij v skupini, razen do pridruženih podjetij
3. Deleži v pridruženih podjetij
4. Dolgoročne finančne terjatve do pridruženih podjetij
5. Drugi dolgoročni deleži
6. Druge dolgoročne finančne terjatve
7. Lastni deleži
- B. GIBLJIVA SREDSTVA**
.
.
.
- III. KRATKOROČNE FINANČNE NALOŽBE**
1. Kratkoročni deleži v podjetjih v skupini, razen v pridruženih podjetjih
2. Kratkoročni deleži v pridruženih podjetjih
3. Lastni deleži
4. Kratkoročne finančne naložbe do drugih

Vir: Zakon o gospodarskih družbah, 2006 in Slovenski računovodski standard 24, 2002

PRILOGA št. 5

Seznam odobrenih Mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP)

Tabela št. 1: Seznam odobrenih in veljavnih MSRP na dan 18. 4. 2006

STANDARD	Opis standarda	Datum izdaje uredbe	uredba komisije št.
MRS 1	Predstavljanje računovodskih izkazov	27. 01. 2006	108/2006
		29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 2	Zaloge	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 7	Izkazi finančnega izida (finančnih tokov)	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 8	Računovodske usmeritve, spremembe računovodskih ocen in napake	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 10	Dogodki po datumu balance stanja	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 11	Pogodbe o gradbenih delih	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 12	Davek iz dobička	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 14	Poročanje po odsekih	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 15		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 16	Opredmetena osnovna sredstva (nepremičnine, naprave in oprema)	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 17	Najemi	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 18	Prihodki	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 19	Zasluzki zaposlencev	08. 11. 2005	1910/2005
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 20	Obračunavanje državnih podpor in razkrivanje državne pomoči	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 21	Vplivi sprememb deviznih tečajev	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 22		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 23	Stroški izposojanja	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 24	Razkrivanje povezanih strank	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 26	Obračunavanje in poročanje pokojninskih programov	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 27	Skupinski in ločeni računovodski izkazi	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003

MRS 28	Finančne naložbe v pridružena podjetja	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 29	Računovodsko poročanje v hiperinflacijskih gospodarstvih	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 30	Razkritja v računovodskih izkazih bank in podobnih finančnih institucij	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 31	Deleži v skupnih podvigih	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 32	Finančni instrumenti: razkrivanje in predstavljane	29. 12. 2004	2238/2004
MRS 33	Čisti dobiček na delnico	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 34	Medletno računovodsko poročanje	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 35		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 36	Oslabitev sredstev	29. 12. 2004	2236/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 37	Rezervacije, pogojne obveznosti in pogojna sredstva	29. 09. 2003	1725/2003
MRS 38	Neopredmetena sredstva	29. 12. 2004	2236/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 39	Finančni instrumenti: pripoznavanje in merjenje z dodanimi določbami o uporabi možnosti vrednotenja po poštenu vrednosti	27. 01. 2006	108/2006
		21. 12. 2005	2106/2005
		15. 11. 2005	1864/2005
		25. 10. 2005	1751/2005
		19. 11. 2004	2086/2004
MRS 40	Naložbene nepremičnine	29. 12. 2004	2238/2004
		29. 09. 2003	1725/2003
MRS 41	Kmetijstvo	29. 09. 2003	1725/2003
MSRP 1	Prva uporaba Mednarodnih standardov računovodskega poročanja	27. 01. 2006	108/2006
		06. 04. 2004	707/2004
MSRP 2	Plačilo z delnicami	04. 02. 2005	211/2005
MSRP 3	Poslovne združitve	29. 12. 2004	2236/2004
MSRP 4	Zavarovalne pogodbe	29. 12. 2004	2236/2004
		27. 01. 2006	108/2006
MSRP 5	Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje	29. 12. 2004	2236/2004
MSRP 6	Raziskovanje in vrednotenje rudnih bogastev	08. 11. 2005	1910/2005
MSRP 7	Finančni instrumenti – razkritja	27. 01. 2006	108/2006

Opomba: Ne več veljavni standardi in pojasnila so prečrtani in označeni s sivim poljem. Seznam kaže na to, da je bil, z izjemo amandmajev k MRS 39, prenešen v evropsko zakonodajo celoten skupek mednarodnih standardov računovodskega poročanja naenkrat.

Vir: Seznam odobrenih standardov in pojasnil, 2006.

PRILOGA št. 6

Seznam splošnih slovenskih računovodskih standardov 2006

- SRS 1 – Opredmetena osnovna sredstva
- SRS 2 – Neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitve
- SRS 3 – Finančne naložbe
- SRS 4 – Zaloge
- SRS 5 – Terjatve
- SRS 6 – Naložbene nepremičnine
- SRS 7 – Denarna sredstva
- SRS 8 – Kapital
- SRS 9 – Dolgoročni dolgovi
- SRS 10 – Rezervacije in dolgoročne pasivne časovne razmejitve
- SRS 11 – Kratkoročni dolgovi
- SRS 12 – Kratkoročne časovne razmejitve
- SRS 13 – Stroški amortizacije
- SRS 14 – Stroški materiala in storitev
- SRS 15 – Stroški dela in stroški povračil zaposlencem
- SRS 16 – Stroški po vrstah, mestih in nosilcih
- SRS 17 – Odhodki
- SRS 18 – Prihodki
- SRS 19 – Vrste poslovnega izida in denarnega izida
- SRS 20 – Računovodsko predračunavanje in računovodski predračuni
- SRS 21 – Knjigovodske listine
- SRS 22 – Poslovne knjige
- SRS 23 – Računovodsko obračunavanje in računovodski obračuni
- SRS 24 – Oblike bilance stanja za zunanje poslovno poročanje
- SRS 25 – Oblike poslovnega izida za zunanje poslovno poročanje
- SRS 26 - Oblike izkaza denarnih tokov za zunanje poslovno poročanje
- SRS 27 – Oblike izkaza gibanja kapitala za zunanje poslovno poročanje
- SRS 28 – Računovodsko nadziranje in nadziranje računovodenja
- SRS 29 – Računovodsko proučevanje (računovodsko analiziranje)
- SRS 30 – Računovodsko informiranje

Vir: Slovenski računovodski standardi 2006.

PRILOGA št. 7

Začetno pripoznavanje finančnega sredstva na datum trgovanja in na datum poravnave po skupinah finančnih naložb

Podjetje ABC se na dan 29. decembra 2003 obveže kupiti finančno sredstvo za 10.000 SIT, kar je tudi poštena vrednost finančnega sredstva na dan trgovanja. Poštena vrednost sredstva na dan 31. decembra 2003 je 9.990 SIT. Na dan plačila, to je 3. januarja 2004, pa znaša poštena vrednost 10.005 SIT.

Spodnji dve tabeli prikazujeta razlike v knjiženju, če podjetje pripoznava finančna sredstva na dan trgovanja ali na dan plačila in glede na skupino, v katero so finančne naložbe razvrščene (finančne naložbe po pošteni vrednosti skozi poslovni izid, finančne naložbe do zapadlosti in za prodajo razpoložljiva finančna sredstva).

Tabela 1: Pripoznanje na datum poravnave

STANJA	Finančne naložbe do zapadlosti v plačilo (po odplačni vrednosti)	Za prodajo razpoložljiva finančna sredstva (skozi kapital)	Finančna sredstva po pošteni vrednosti (skozi poslovni izid)
29. december 2003			
<i>Finančno sredstvo</i>	—	—	—
<i>Obveznost</i>	—	—	—
31. december 2003			
<i>Terjatev</i>	—	—	—
<i>Finančno sredstvo</i>	—	—	—
<i>Obveznost</i>	—	(10)	(10)
<i>Kapital</i>	—	10	—
<i>Zadržani dobiček</i>	—	—	10
3. januar 2004			
<i>Terjatve</i>	—	—	—
<i>Finančno sredstvo</i>	10.000	10.005	10.005
<i>Obveznost</i>	—	—	—
<i>Kapital</i>	—	(5)	—
<i>Zadržani dobiček</i>	—	—	(5)

Vir: Seminar o praktičnih primerih uporabe MRS 32 in 39, 2005.

Tabela 2: Pripoznanje na datum trgovanja

STANJA	Finančne naložbe do zapadlosti v plačilo (po odplačni vrednosti)	Za prodajo razpoložljiva finančna sredstva (skozi kapital)	Finančna sredstva po poštenu vrednosti (skozi poslovni izid)
29. december 2003			
<i>Finančno sredstvo</i>	10.000	10.000	10.000
<i>Obveznost</i>	(10.000)	(10.000)	(10.000)
31. december 2003			
<i>Terjatev</i>	–	–	–
<i>Finančno sredstvo</i>	10.000	9.990	9.990
<i>Obveznost</i>	(10.000)	(10.000)	(10.000)
<i>Kapital</i>	–	10	–
<i>Zadržani dobiček</i>	–	–	10
3. januar 2004			
<i>Terjatve</i>	–	–	–
<i>Finančno sredstvo</i>	10.000	10.005	10.005
<i>Obveznost</i>	–	–	–
<i>Kapital</i>	–	(5)	–
<i>Zadržani dobiček</i>	–	–	(5)

Vir: Seminar o praktičnih primerih uporabe MRS 32 in 39, 2005.

PRILOGA št. 8

Kontni načrt kratkoročnih in dolgoročnih finančnih naložb po SRS 2006

06 – Dolgoročne finančne naložbe, razen posojil

- 060 – *Dolgoročne finančne naložbe v delnice in deleže družb v skupini, razporejene in izmerjene po nabavni vrednosti*
- 061 – *Dolgoročne finančne naložbe v delnice in deleže družb v skupini, razporejene in izmerjene po poštenu vrednosti prek poslovnega izida*
- 062 – *Dolgoročne finančne naložbe v delnice in deleže družb v skupini, razporejene in izmerjene po poštenu vrednosti prek kapitala*
- 063 – *Dolgoročne finančne naložbe v delnice in deleže pridruženih družb in skupaj in skupaj obvladovanih družb, razporejene in izmerjene po nabavni vrednosti*
- 064 – *Dolgoročne finančne naložbe v delnice in deleže pridruženih družb in skupaj obvladovanih družb razporejene in izmerjene po poštenu vrednosti prek poslovnega izida*
- 065 – *Dolgoročne finančne naložbe v delnice in deleže pridruženih družb in skupaj obvladovanih družb, razporejene in izmerjene po poštenu vrednosti prek kapitala*
- 066 – *Druge dolgoročne finančne naložbe, razporejene in izmerjene po nabavni vrednosti*
- 067 – *Druge dolgoročne finančne naložbe, razporejene in izmerjene po poštenu vrednosti prek poslovnega izida*
- 068 – *Druge dolgoročne finančne naložbe, razporejene in izmerjene po poštenu vrednosti prek kapitala*
- 069 – *Oslabitev vrednosti dolgoročnih finančnih naložb*

07 – Dana dolgoročna posojila in terjatve za nevplačani vpoklicani kapital

- 070 – *Dolgoročna posojila, dana na podlagi posojilnih pogodb družbam v skupini*
- 071 – *Dolgoročna posojila, dana na podlagi posojilnih pogodb pridruženim družbam in skupaj obvladovanim družbam*
- 072 – *Dolgoročna posojila, dana drugim*
- 073 – *Dolgoročna posojila, dana z odkupom obveznic od družb v skupini*
- 074 – *Dolgoročna posojila, dana z odkupom obveznic od pridruženih družb in skupaj obvladovanih družb*
- 075 – *Dolgoročna posojila, dana z odkupom obveznic od drugih*
- 076 – *Dolgoročne terjatve za nevplačani vpoklicani kapital*
- 077 – *Druga dolgoročno vložena sredstva*
- 078 – *Dani dolgoročni depoziti*
- 079 – *Oslabitev vrednosti danih dolgoročnih posojil*

17 – Kratkoročne finančne naložbe, razen posojil

- 170 – *Kratkoročne finančne naložbe v delnice in deleže družb v skupini, razporejene in izmerjene po nabavni vrednosti*
- 171 – *Kratkoročne finančne naložbe v delnice in deleže družb v skupini, razporejene in izmerjene po pošteni vrednosti prek poslovnega izida*
- 172 – *Kratkoročne finančne naložbe v delnice in deleže družb v skupini, razporejene in izmerjene po pošteni vrednosti prek kapitala*
- 173 – *Kratkoročne finančne naložbe v delnice in deleže pridruženih družb in skupaj obvladovanih družb, razporejene in izmerjene po nabavni vrednosti*
- 174 – *Kratkoročne finančne naložbe v delnice in deleže pridruženih družb in skupaj obvladovanih družb, razporejene in izmerjene po pošteni vrednosti prek poslovnega izida*
- 175 – *Kratkoročne finančne naložbe v delnice in deleže pridruženih družb in skupaj obvladovanih družb, razporejene in izmerjene po pošteni vrednosti prek kapitala*
- 176 – *Druge kratkoročne finančne naložbe, razporejene in izmerjene po nabavni vrednosti*
- 177 – *Druge kratkoročne finančne naložbe, razporejene in izmerjene po pošteni vrednosti prek poslovnega izida*
- 178 – *Druge kratkoročne finančne naložbe, razporejene in izmerjene po pošteni vrednosti prek kapitala*
- 179 – *Oslabitev vrednosti kratkoročnih finančnih naložb*

18 – Kratkoročna posojila in kratkoročne terjave za nevplačani kapital

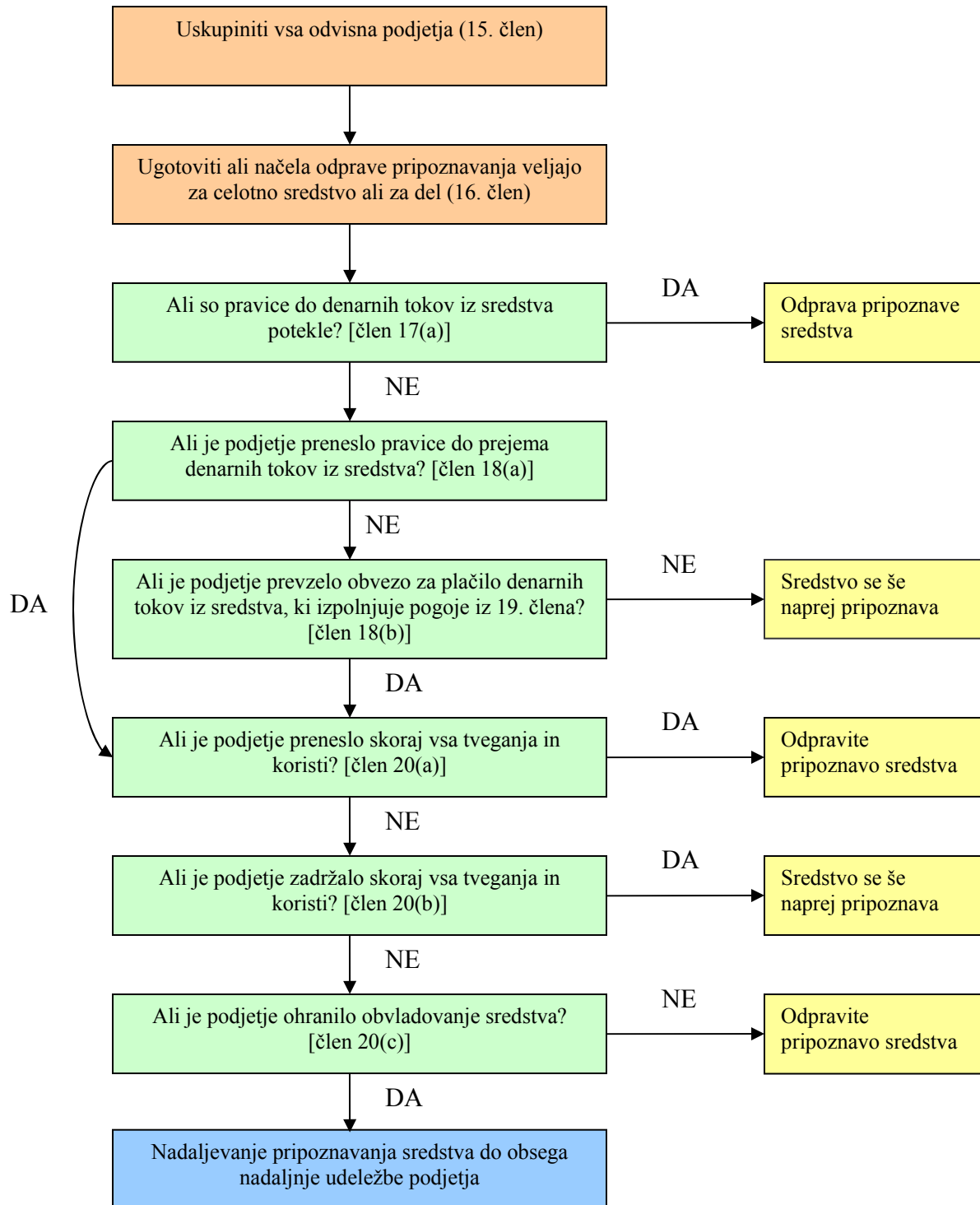
- 180 – *Kratkoročna posojila dana na podlagi posojilnih pogodb družbam v skupini*
- 181 – *Kratkoročna posojila dana na podlagi posojilnih pogodb pridruženim družbam in skupaj obvladovanim družbam*
- 182 – *Kratkoročna posojila, dana drugim*
- 183 – *Kratkoročni depoziti v bankah in drugih finančnih organizacijah*
- 184 – *Prejete menice*
- 185 – *Kratkoročno nevplačani vpoklicani kapital in terjatve za nevplačani v plačilo zapadli vpisani kapital*
- 186 – *Oslabitev vrednosti kratkoročnih posojil*

Vir: Kontni načrt za gospodarske družbe in zadruge, 2006.

PRILOGA št. 9

Pravila za odpravo pripoznanj finančne naložbe

Slika št.1: Odprava pripoznavanja finančnega sredstva



Vir: MRS 39, Priloga A, člen AG36.

Podjetje mora *odpraviti pripoznanje* finančnega sredstva, kadar:

- pogodbene pravice do denarnih tokov iz finančnega sredstva *potečejo*,
- *prenese* finančno sredstvo in je prenos izpolnil pogoje za odpravo v skladu z 20. členom.

Podjetje *prenese* finančno sredstvo takrat, ko:

- *prenese* pogodbene pravice do prejema denarnih tokov iz finančnega sredstva ali
- *zadrži* pogodbene pravice do prejema denarnih tokov iz finančnega sredstva, prevzame pa *pogodbeno obvezo* za plačilo denarnih tokov enemu ali več prejemnikov v dogovoru, če ta pogodbeni obveza izpolnjuje 3 pogoje.¹

Pogoji za prenos pa so naslednji:

- podjetje nima obveze plačati zneskov končnim prejemnikom, razen če izbira ustrezne zneske od izvirnega sredstva
- prepovedana je prodaja ali zastava izvirnega sredstva po pogodbi o prenosu,
- podjetje ima obvezo nakazovati vse denarne tokove, ki jih zbere v imenu končnih prejemnikov, brez bistvenega odloga.

Ko podjetje prenese finančno sredstvo mora *ovrednotiti obseg*, v katerem *zadrži tveganja in koristi* iz lastništva finančnega sredstva.²

- Podjetje mora odpraviti pripoznanje finančnega sredstva in pripoznati kakršne koli pravice in obveznosti, nastale ali zadržane med prenosom, posebej kot sredstva ali obveznosti, če prenese³ skoraj vsa tveganja in koristi povezane z lastništvom finančnega sredstva.

Podjetje še naprej pripoznava finančno sredstvo, če *zadrži*⁴ *skoraj vsa tveganja* in koristi povezane z lastništvom.

¹Taka situacija (ko podjetje zadrži pogodbene pravice do prejema denarnih tokov iz finančnega sredstva, prevzame pa pogodbeno obvezo za plačilo tistih denarnih tokov enemu ali več podjetjem) se pojavi, če podjetje, na primer sklad, izda naložbenikom pomembne deleže v temeljnih finančnih sredstvih, ki jih poseduje in servisira.

²Prenos tveganj in koristi se ovrednoti s primerjavo izpostavljenosti podjetja *spremenljivosti zneskov* (sedanje vrednosti prihodnjih denarnih tokov iz finančnega sredstva, pri čemer se upošteva tekočo tržno obrestno mero kot diskontno stopnjo) pred in po prenosu, ter *časovnega okvirja čistih denarnih tokov* prenesenega sredstva. Pri upoštevanju denarnih tokov imajo večjo težo tisti z večjo verjetnostjo.

³Primeri za stanja, ko je podjetje preneslo skoraj vsa tveganja in koristi iz lastništva in se odpravi pripoznavanje finančnega sredstva so (MRS 39, Priloga A, člen AG39):

- brezpogojna prodaja finančnega sredstva,
- prodaja finančnega sredstva skupaj z opcijo odkupa tega sredstva po poštenu vrednosti v trenutku odkupa,
- prodaja finančnega sredstva s prodajno ali nakupno opcijo, za katero je malo verjetno, da bo izkoriščena.

⁴Primeri za stanja, ko podjetje zadrži skoraj vsa tveganja in koristi iz lastništva in ohrani pripoznavanje finančnega sredstva (MRS 39, Priloga A, člen AG39):

- prodajni in nakupni posel s ceno določeno na dan prodaje,
- dogovor o posojenih vrednostnicah,
- prodaja finančnih sredstev skupaj s popolno finančno zamenjavo, ki prenaša izpostavljenost tržnemu tveganju nazaj na podjetje.

Če podjetje ne prenese niti ne zadrži skoraj vseh tveganj in koristi, povezanih z lastništvom finančnih sredstev, se mora izjasniti o tem, ali je obdržalo obvladovanje finančnega sredstva. Če podjetje ne obvladuje več finančnega sredstva mora odpraviti pripoznavo tega finančnega sredstva in posebej pripoznati kakršne koli pravice in obveze, nastale ali zadržane med prenosom, posebej kot sredstva ali obveznosti. Če pa je podjetje ohranilo nadzor mora še naprej pripoznavati finančno sredstvo do obsega svoje nadaljnje udeležbe v finančnem sredstvu.